

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Bc. et Mgr. Lukáš Vondřích

**MEZINÁRODNĚ-PRÁVNÍ ASPEKTY DELIKTNÍ
ODPOVĚDNOSTI NA INTERNETU**

International law aspects of tort liability on the internet

Disertační práce

Školitel: Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DCs.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 6. září 2016

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. září 2016

Bc. et Mgr. Lukáš Vondřich

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji z celého srdce prof. Monice Pauknerové za veškerou péči, kterou mě v posledních třech letech zahrnovala, neuvěřitelnou energii, kterou mě zásobovala, hodiny drahocenného času, který se mnou strávila, trpělivost, spousty rad, tipů a poznatků, ale především za její laskavý a vřelý přístup.

Dále bych chtěl poděkovat všem těm, kteří mě při tvorbě této práce v nejdůležitějších chvílích podporovali, zejména pak Tereze Nápravníkové, Kateřině Kučerové a Petře Myšákové.

ANOTACE

Technologický rozvoj posledních let s sebou přinesl nejen nové formy elektronické komunikace a sociální fenomény, ale i řadu souvisejících právních otázek. Jelikož internet vytváří paralelní kyberprostor, byla zpochybněna dostatečnost tradičních právních norem, a to včetně pravidel určování příslušnosti soudu a rozhodného práva. Právě této problematice se disertační práce věnuje.

Cílem této práce je identifikovat problematické momenty výkladu a aplikace stávajících norem mezinárodního práva soukromého v kontextu přeshraničních deliktů na internetu, a pokud existují, rovněž nalézt jejich vhodné řešení. Z hlediska metodologického práce využívá analytického přístupu, a to zejména ve vztahu k judikatuře a právním předpisům. Ten je doplněn komparativní metodou, a to jak z pohledu časového, tak z pohledu rozdílných právních kultur.

V první kapitole se zabývá fenoménem digitálních informací, internetu a souvisejících filosofických a sociálních oblastí jako virtualita či kyberprostor. Druhá část se věnuje tématu právní regulace internetu, cenzury a zvláštnímu postavení některých subjektů informačních služeb. V třetí části jsou definovány pojmy deliktu a deliktní odpovědnosti s akcentem na specifika tohoto institutu v kyberprostoru. Čtvrtá část se zabývá problematikou mezinárodního práva soukromého, zejména pak ve vztahu k otázkám deliktní odpovědnosti na internetu. Pátá a šestá kapitola se věnují analýze problematiky soudní příslušnosti a rozhodného práva s akcentem na delikty v prostředí internetu.

ABSTRACT

The technological development of recent years has brought not only new forms of electronic communication and social phenomena, but also a number of legal questions. As the internet creates a parallel cyberspace, a number of traditional legal rules have been called into question, including the rules for determination of court jurisdiction and governing law. This area is discussed in this dissertation thesis.

The goal of this thesis is to identify problematic moments of interpretation and application of existing rules of private international law in the context of cross-border delicts on the internet and to find suitable solutions if they exist. Regarding methodology, this thesis uses the analytical approach, in particular in relation to case law and legal regulations. It is complemented by the comparative method, regarding evolution in time and regarding various legal cultures.

The first chapter deals with the phenomena of digital information, the internet and the related philosophical or social areas, such as virtuality or cyberspace. The second chapter deals with legal regulation of the internet, censorship and the special position of certain providers of information services. In the third chapter there are defined the concepts of delict and delictual liability, with emphasis of this institute in cyberspace. The fourth chapter deals with private international law, in particular in relation to delictual liability on the internet. The fifth and sixth chapters analyse court jurisdiction and governing law, with emphasis on delicts on the internet.

OBSAH

ANOTACE	4
ABSTRACT.....	5
OBSAH.....	6
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	1
ÚVOD.....	1
1. INTERNET JAKO KOMUNIKAČNÍ PLATFORMA, KYBERPROSTOR	
A SOCIÁLNÍ FENOMÉN.....	3
1.1 Od lineárního pojetí světa k digitální informaci	3
1.2 Internet, jeho architektura a služby	5
1.3 Hypertext a World Wide Web	8
1.4 Internet, kyberprostor a virtualita	11
1.5 Web 2.0 – internet jako sociální fenomén	14
1.6 Web 3.0 – internet věcí, robotů a androidů.....	19
1.7 Shrnutí kapitoly.....	24
2 REGULACE, CENZURA, SPRÁVA A MONOPOLIZACE INTERNETU.....	25
2.1 Koncepty právní regulace internetu	25
2.2 Cenzura internetu jako důsledek jeho fragmentace	27
2.3 Definiční autority a správci kyberprostoru	33
2.4 Google a trend monopolizace internetu	35
2.5 Zneužívání dominantní síly na internetu	38
2.6 Shrnutí kapitoly.....	42
3 DELIKTNÍ ODPOVĚDNOST A INTERNET	44
3.1 Delikt a deliktní odpovědnost	44
3.2 Deliktní odpovědnost v novém civilním právu.....	48
3.3 Deliktní odpovědnost na internetu	52
3.4 Anonymita internetu a otázka lokalizace uživatelů kyberprostoru...	55
3.5 Deliktní odpovědnost poskytovatelů informačních služeb.....	60
3.6 Deliktní odpovědnost internetových vyhledávačů.....	66
3.7 Deliktní odpovědnost robotů a androidů na internetu	70
3.8 Shrnutí kapitoly.....	72
4 MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ A DELIKTNÍ ODPOVĚDNOST NA INTERNETU	74
4.1 Suverenita státu a její územní determinace.....	74
4.2 Relativní pojetí státní suverenity v kontextu globálního internetu ...	76
4.3 Mezinárodní právo soukromé a internet	77
4.1 Shrnutí kapitoly.....	82
5 PŘÍSLUŠNOST SOUDU U PŘESHRANIČNÍCH DELIKTŮ NA INTERNETU	

5.1	Soudní příslušnost v deliktích věcech.....	84
5.2	Hranice deliktů odpovědnosti v nařízení Brusel I bis.....	85
5.3	Místo škodné události v judikatuře SDEU	90
5.4	Lokalizace škodné události v kyberprostoru	95
5.5	Východiska určování soudní příslušnosti v USA	102
5.6	Konceptu směřování, test klouzavé škály a princip účinku.....	106
5.7	Směřování aktivity jako kritérium čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis? 113	
5.8	Shrnutí kapitoly.....	120
6	ROZHODNÉ PRÁVO PŘESHHRANIČNÍCH DELIKTŮ NA INTERNETU..	123
6.1	Kolizní úprava rozhodného práva v režimu nařízení Řím II	123
6.2	Základní kolizní pravidlo v nařízení Řím II	125
6.3	Zvláštní kolizní pravidla a volba práva v nařízení Řím II	127
6.4	Kolizní úprava rozhodného práva v režimu ZMPS	130
6.5	Kolizní úprava deliktů vztahů v právu USA.....	132
6.6	Shrnutí kapitoly.....	135
	ZÁVĚR	137
	SHRUTÍ.....	140
	SUMMARY	143
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	146

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BGB

Bürgerliches Gesetzbuch ve znění vyhlášeném 2. ledna 2002 (BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) a posledně změněném zákonem z 28. září 2009 (BGBI. I S. 3161).

Bruselská úmluva

Bruselská úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Úř. věst. L 299, 31.12.1972, s. 32.

ČR

Česká republika

HTML

Hypertext mark-up language, programovací jazyk k tvorbě WWW stránek.

EU

Evropská unie.

ISP

Poskytovatelé technických a automatizovaných služeb v kyberprostoru.

Nařízení Brusel I

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I), Úřední věstník L 012, 16/01/2001 s. 1-23.

Nařízení Brusel I bis

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění).

Nařízení Řím I

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), Úřední věstník L 177, 04/07/2008, s. 6-16.

Nařízení Řím II

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), Úřední věstník L 199, 31/07/2007, s. 40- 49.

OSŘ

Zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

OZ 1964

Zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném k 31. prosinci 2013.

OZ 2012

Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

SDEU

Soudní dvůr Evropské unie (dříve Evropský soudní dvůr).

USA

Spojené státy americké

WWW

World Wide Web.

ZMPS

Zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém v platném znění.

ÚVOD

Internet se během posledních několika mála let stal samozřejmou součástí každodennosti života. Jak bude dále vysvětleno, vytváří paralelní virtuální svět, kyberprostor, který je s tím skutečným nicméně propojen mnohem výrazněji, než by se mohlo na první pohled zdát.

S tím, jak roste popularita internetu, objevují se i nové fenomény zasahující nejrůznější oblasti lidského bytí, od psychologie a sociálního chování, přes ekonomii až politiku a bezpečnost státu. Příkladů lze uvést hned několik – nová virtuální měna *bitcoin*, jejíž obchodování nepodléhá žádným devizovým pravidlům, elektroničtí agenti a androidi fungující na principu umělé inteligence, virtuální identity a společenství, ale také netholismus, kyberšikana, virtuální stalking, kyberkriminalita nebo dokonce kyberterorismus.

Tyto nové jevy s sebou přirozeně přináší i řadu právních důsledků. Jedním z nich je kategorie soukromoprávních deliktů vznikajících v kyberprostoru, jejichž pachatele lze jen obtížně identifikovat a lokalizovat. To má implikace nejen v praktické rovině, ale také z pohledu jejich právní kvalifikace. Tato problematika je akcentována obzvláště v oblasti mezinárodního práva soukromého, jehož normy využívají specifických kritérií, která vycházejí z územního a personálního principu. Vzhledem k této územní závislosti je zpochybňována adekvátnost tradičních právních norem včetně pravidel určování příslušnosti soudu a rozhodného práva.

Cílem této práce je identifikovat problematické momenty výkladu a aplikace stávajících norem mezinárodního práva soukromého v kontextu přeshraničních soukromoprávních deliktů na internetu a nalézt jejich vhodná řešení. Z hlediska metodologického práce využívá analytického přístupu, zejména pak ve vztahu k judikatuře a právním předpisům. Ten je doplněn komparativní metodou, a to jak z pohledu časového, tak z pohledu rozdílných právních kultur.

V první kapitole je prostor věnován fenoménu digitálních informací, internetu a souvisejících filosofických a sociálních oblastí jako virtualita či kyberprostor. Druhá kapitola se věnuje tématu právní regulace internetu, cenzury a zvláštnímu postavení některých subjektů informačních služeb. V třetí kapitole jsou definovány

pojmy deliktu a deliktní odpovědnosti s akcentem na specifika tohoto institutu v kyberprostoru. Čtvrtá část se zabývá problematikou mezinárodního práva soukromého, zejména pak ve vztahu k otázkám deliktní odpovědnosti na internetu. Pátá a šestá kapitola se věnují analýze problematiky soudní příslušnosti a rozhodného práva s akcentem na delikty v prostředí internetu. Některá relevantní východiska evropského mezinárodního práva soukromého jsou zde rovněž porovnávána s odlišnými přístupy americké úpravy za účelem najít vhodné řešení některých negativních důsledků, které způsobuje rigidita příslušných kolizních ustanovení a jejich extenzivní výklad SDEU v souvislosti s přeshraničními delikty na internetu.

1. INTERNET JAKO KOMUNIKAČNÍ PLATFORMA, KYBERPROSTOR A SOCIÁLNÍ FENOMÉN

1.1 Od lineárního pojetí světa k digitální informaci

Je lidskou přirozeností vnímat okolní svět lineárně, neboť jsme po několik tisíciletí byli navyknuti percepci výhradně analogových informací. Podstatou analogové informace je souvislý proud hodnot, které se v čase lineárně mění. Již v 5. tisíciletí př. n. l. se v Knowthu (na území dnešního Irska) objevily zřejmě jedny z prvních slunečních hodin,¹ přičemž právě pohyb stínu určující čas je tradičním příkladem analogového informačního signálu. Na tomto principu přitom funguje i většina klasických médií, jako tisk, rádio či televize. V některých kulturách je význam časové linearity v percepci světa dokonce tak velký, že je rovněž základním narativním východiskem. Jak zcela výjimečně ilustruje publikace antropologů Lukáše Rittsteina a Barbory Šlapetové *Proč je noc černá*,² domorodci některých kmenů obývajících pralesy dnešní Papuy a Nové Guiney nejsou schopni vyprávět příběhy, tedy vytvářet pointy jakožto narativní zkratky, ale omezují se na lineární popis jednotlivých událostí, přičemž všem z nich přisuzují stejnou váhu, od zavanutí větru, padajícího listí po kanibalistický obřad nebo smrt.

Tradiční představu lineární percepce analogových informací naboural až příchod binárního obvodu v třicátých letech dvacátého století.³ Na jeho základě pak o necelých deset let později vzniká první tranzistor jakožto základní kámen moderního počítače, který na principu binárního kódu funguje dodnes. Tranzistor (resp. binární obvod obecně) není ničím jiným než jednoduchým přepínačem, který rozeznává dva stavy – vypnuto (0) a zapnuto (1). Tato základní datová jednotka se nazývá BIT (z anglického *Binary digiT* neboli dvojková číslice). Nejmenším informačním elementem, který je sám o sobě signifikantní, je potom BYTE, který obsahuje osm bitů seřazených do charakteristické sekvence. Informace je tedy vyjádřena řadou nul a jedniček, které mají v dané posloupnosti své přesné místo.

¹ MOODY, T. W., Ó CRÓINÍN, Dáibhí, MARTIN, F. X. *A New History of Ireland: Prehistoric and early Ireland*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s. 95. ISBN 978-0199226658.

² ŠLAPETOVÁ, Barbora, RITTSTEIN, Lukáš. *Proč je noc černá*. Praha : KANT, 2004. ISBN 80-86217-79-5.

³ První binární obvod sestrojil v roce 1937 v Bellových laboratořích Georges Stibnitz.

Tak počítač například rozeznává stisk jednotlivých kláves nebo dává pokyn monitoru, aby rozsvítil nebo zhasl určitý obrazový bod.

Právě díky binárnímu charakteru nabývá digitální informace několika zajímavých vlastností. Předně, obsah digitální informace je v každém okamžiku *unikátní* a *nepokračovatelný*, protože neexistuje stav předcházející ani budoucí. To lze jednoduše ilustrovat na rozdílu ve způsobech, jakým je zobrazován čas klasickými a digitálními hodinami. Zatímco pohyb ručiček je v čase lineární a poloha ručičky, je tak při jejím posunu závislá na předchozí pozici, v případě digitálního času je v každý okamžik zobrazována unikátní informace, která nemá logickou spojitost s předchozí ani následnou hodnotou. Člověk pochopitelně digitální čas vnímá lineárně, což je nicméně dáno dříve naučenou formou analogového uvažování, kterou stroj při interpretaci digitálních hodnot nemá. Unikátnost digitální informace ale nelze zaměňovat s originalitou. Naopak, digitální informaci lze na rozdíl od té analogové neomezeně kopírovat bez ztráty dat nebo jejich kvality.

Vedle těchto základních charakteristik digitální informace identifikoval některé další zajímavé vlastnosti Tony Feldman.⁴ *Hustota* digitální informace odkazuje na schopnost vměstnat velký objem dat do fyzicky malého prostoru. Digitální informace je tak ekonomičtější (ekologičtější) než analogická. S tím souvisí *stlačitelnost*, kdy dochází k dalšímu snížení datového objemu při zachování kvality informace. Vzhledem k odhmotnění digitální informace, resp. oddělení jejího obsahu od hmotné podstaty a autorství v reálném světě, hovoříme o *nestrannosti* digitální informace. Zatímco v případě klasických médií obsah je determinován druhem (např. na audio kazetu lze uložit pouze zvukovou stopu, kniha je schopna nést pouze statický obraz a písmo, videokazeta zase audio-vizuální stopu), sama digitální informace je typově neutrální bez ohledu na její vlastní formát. Ačkoli lze rozlišovat jednotlivé datové typy podle koncovky souboru asociující příslušnou aplikaci pro interpretaci binárního kódu, i tato koncovka není ničím jiným než binárním kódem. Klasická typologie mediálních formátů v digitálním světě tak zcela selhává.

⁴ Srov. FELDMAN, Tony. *Introduction to digital media*. London : Routledge, 1996. ISBN 978-0415154239.

Prakticky největší síla digitální informace ale spočívá v její *sítovatelnosti*, tedy schopnosti být sdílena větším počtem geograficky rozptýlených recipientů, a *manipulovatelnosti*, tedy schopnosti být měněna v kterémkoli stádiu od produkce přes přenos až po příjem koncovým recipientem. Důsledkem manipulovatelnosti je totiž možnost produkce dynamického obsahu, kdy má příjemce informace možnost selekce přijímaných informací, a není tak závislý na informačním produktu vydavatele analogové informace (např. noviny, blok televizního vysílání). Právě tyto dvě posledně jmenované vlastnosti umožnily vznik internetu, hypertextu a jejich propojení v podobě *World Wide Webu*.

1.2 Internet, jeho architektura a služby

Pod pojmem internet dnes chápeme globální systém navzájem propojených sítí, někdy také označován jako *síť sítí*, případně zkráceně jen jako *Síť*.⁵ Vznikl z anglického *internetted* označující navzájem propojený (*inter-connected*) nebo propletený (*interwoven*) systém.⁶ Architekti prvních sítí pak pojem internet používali jako zkratku pro *internetwork* nebo *intenetworking* označující vzájemné propojování sítí.⁷

Kořeny internetu sahají do šedesátých let minulého století, kdy se americká federální vláda v rámci akademického výzkumu pokoušela vybudovat platformu pro komunikaci původně mezi třemi samostatnými sítěmi v Santa Monice, Kalifornské univerzitě v Berkeley a Massachusettském institutu technologií (MIT). V čele tohoto projektu stála skupina IPTO (*Information Processing Techniques Office*) působící v rámci agentury DARPA (*Defense Advanced Research Projects Agency*). Pro vzájemnou komunikaci přitom poprvé využila dodnes používaný koncept výměny standardizovaných datových paketů. Tak v roce 1969 pod vedením Larryho Robertse vznikla první „síť sítí“ s názvem ARPANET.

Historicky první spojení bylo v rámci ARPANETu navázáno mezi Kalifornskou univerzitou v Los Angeles a Stanford Research Institute 29. října 1969: „*Nejprve*

⁵ Někdy se pojem internet nesprávně používá k označení pouze jedné z jeho služeb *World Wide Webu*.

⁶ Oxford University Press. *Compact Oxford English Dictionary of Current English : Revised third Edition*. Oxford : Oxford University Press. 2005. ISBN 978-0199532964.

⁷ *Ibid.*

jsme navázali telefonické spojení mezi námi a Stanfordem... Napsali jsme „L“ a po telefonu se zeptali: „Vidíte L?“ – „Ano, vidíme L, přišla odpověď.“ Napsali jsme O a zeptali se: „Vidíte O?“ – „Ano, vidíme O.“ Potom jsem napsali G a celý systém spadl... Právě teď začala revoluce,“ popisuje Leonard Kleinrock, jeden z hlavních autorů projektu.⁸

Kritickým problémem ARPANETu a dalších sítí bylo, že spojení fungovala na bázi různých komunikačních protokolů. Agentura DARPA se tak rozhodla vyvinout a implementovat jednotnou komunikační sadu protokolů (tzv. *Internet Protocol Suite*), označovaný také TCP/IP, a to kvůli svým dvěma nejdůležitějším protokolům TCP (*Transmission Control Protocol*) a IP (*Internet Protocol*). TCP/IP tak od 1. ledna 1983 představovaly jediné povolené protokoly v rámci sítě ARPANET, čímž se významně urychlila globalizace internetu v následujících desetiletích. Na protokolu TCP/IP byla také vystavěna další páteřní síť NSFNET spojující akademická centra, superpočítačová střediska a množství regionálních sítí. Ačkoli byla na ARPANET připojena, koncem osmdesátých let jej pak po ukončení projektu zcela nahradila.

Ačkoli ARPANET a NSFNET byly původně určeny výhradně pro vědecké účely, stále více lidí si uvědomovalo, jaký má internet potenciál v soukromém sektoru. Koncem osmdesátých let tak dochází ke vzniku prvních alternativních soukromých sítí jako X.25, Telenet, UUCP nebo Usenet. Americký kongres pak roce 1992 schválil tzv. *Scientific and Advanced-Technology Act*, 42, U.S.C, na jehož základě bylo umožněno napojení komerčních sítí na páteř NSFNETu.

Vedle toho se objevují první soukromí zprostředkovatelé připojení k internetu (tzv. poskytovatelé internetu, v angličtině *ISP* neboli *Internet Service Provider*), kteří postupně vytvářejí alternativní síťová spojení. Tím úplně prvním byl v 1989 *The World* nabízející připojení k síti přes telefonní linku. Když potom v průběhu devadesátých let došlo k ukončení projektu sítě NSFNET, byla její

⁸ GROMOV, Gregory. *Roads and crossroads of Internet History* [online]. NetValley. 1995 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: <netvalley.com/cgi-bin/intval/net_history.pl?chapter=1>.

architektura postupně nahrazena nově vznikající sítí soukromých poskytovatelů internetu. Tím se začal internet utvářet do podoby, v jaké jej známe dnes.⁹

Mnozí počítačovní odborníci přitom považují infrastrukturu za ukázkový příklad důmyslně řešeného a zároveň vysoce komplexního systému,¹⁰ jehož struktura je velmi odolná náhodným selháním.¹¹ Je totiž tvořena několika úrovněmi spojení. Zatímco vespod hierarchie se nacházejí koncový uživatelé, kteří internet využívají příležitostně k datově nenáročným operacím (typicky domácnosti, menší podnikatelé apod.), na jejím vrcholu existuje páteří síť určená k výměně dat mezi hlavními telekomunikačními společnostmi. Mezi těmito dvěma konci se pak nachází další úrovně síťování, a to jak s připojením na primární síť, tak na koncové uživatele, což z celého systému vytváří jednu vzájemně provázanou síť.

Jednotlivá zařízení jsou v rámci internetu identifikována podle strojově čitelné IP adresy, kterou představuje 32bitové (nebo v případě nových IP adres ve formátu IPv6 128bitové) číslo. IP adresa rovněž udává informaci o cestě k příslušnému zařízení, kterou pak využívají zařízení zabezpečující směrování uživatelů k požadovaným zařízením v rámci sítě (tzv. routery).

Internet ve své čistě technické rovině tedy nepředstavuje nic víc než síť vzájemně propojených (počítačových) sítí. Ta ovšem vytváří platformu pro komunikaci mezi jednotlivými zařízeními připojenými k takovým sítím. V závislosti na formě a účelu komunikace potom rozlišujeme jednotlivé internetové služby (*internet services*). Těmi jsou především komunikační služby jako e-mail, internetové telefonování a vysílání, vzájemné sdílení dat (*peer-to-peer* sítě), ale především webové stránky (*World Wide Web*). Tato práce se bude nadále věnovat především problematice webových stránek.

⁹ PETER, Ian. *So, who really did invent the Internet?* [online]. The Internet History Project. 2004 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: <nethistory.info/History%20of%20the%20Internet/origins.html>.

¹⁰ Srov. WILLINGER, W. a kol. Scaling phenomena in the Internet: Critically examining criticality. *Proceedings of the National Academy of Sciences* [online]. 19-02-2002, vol. 99 [cit. 2016-08-24], s. 2573 – 2580. Dostupné na Internetu: <pnas.org/content/99/suppl_1/2573.full.pdf>. ISSN 1091-6490.

¹¹ COHEN, R. a kol. Resilience of the Internet to random breakdowns. *Physical Review Letters* [online]. 2000, vol. 85 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: <<http://journals.aps.org/prl/abstract/10.1103/PhysRevLett.85.4626>> ISSN 1079-7114.

Vedle výše uvedených služeb se lze v rámci internetu setkat také se zvláštními sítěmi, které zpravidla postrádají globální charakter, a nejsou ani volně přístupné. Jde o tzv. šedé sítě (v angličtině *Dark nets*),¹² které využívají architektury internetu k propojení jednotlivých zařízení, jsou ovšem přístupné pouze na základě zvláštního softwaru, konfigurace, certifikátů a jiných autorizačních prostředků. Často také využívají neobvyklé porty a komunikační protokoly. První z nich se vyvinuly v sedmdesátých letech jako přirozená reakce na bezpečnostní rizika stále se rozvíjejícího ARPANETu. Fungovaly na jednoduchém principu, kdy uživatelé měli přístup k datům v rámci sítě, ale jejich zařízení nebyla standardními mechanismy identifikovatelná, a tudíž ani dohledatelná. Dnešní šedé sítě pracují obdobně, i když jejich technické provedení a zabezpečení je daleko komplikovanější. Vedle ochrany soukromí určitých skupin uživatelů internetu (např. autorů *Wiki Leaks*) jsou šedé sítě využívány i k protizákonným činnostem, jako je distribuce autorsky chráněných děl, zakázané pornografie, nebo kybernetickým útokům, případně mohou sloužit jako černé trhy se zbraněmi, drogami, lidmi či orgány.

1.3 Hypertext a World Wide Web

Hypertext je systém nelineárního strukturování textu, jehož jednotlivé části jsou propojeny vzájemnými odkazy (hyperlinky). Takové strukturování umožňuje snadné publikování, editaci a vyhledávání, protože do jisté míry napodobuje asociativní systém lidské paměti. S pojmem *hypertext* poprvé přichází počítačový vědec Ted Nelson v roce 1995. Předpona *hyper* pochází z řeckého *ύπερ* a znamená „za“ nebo „nad“ textem. Odkazuje tak na přesah hypertextu oproti klasickému lineárnímu čtení. Ted Nelson hypertext popsal jako nesequenční nelineární text s rozvětvenou strukturou, která se skládá z textových bloků propojených různými spojeními umožňujícími různé čtecí cesty. Svě představy se pokoušel realizovat ve svém

¹² Označení Darknet se masověji rozšířilo po uveřejnění práce *Šedá síť a budoucnost distribuce obsahu* (v anglickém originále *The Darknet and the Future of Content Distribution*) čtyř zaměstnanců Microsoft Corp. Petera Biddle, Paula Englanda, Marcuse Peinadoa a Bryana Willmana v roce 2002, kteří upozorňovali, že vznik šedých sítí byl hlavním důvodem, proč selhávají snahy o vytvoření funkčního systému k ochraně autorských práv na internetu (tzv. *Digital rights management schemes*).

celoživotním projektu Xanadu, který ovšem pro své až utopické vize nebyl nikdy zcela dokončen.¹³

Samotná myšlenka systému hypertextu se ovšem objevuje dávno před vznikem internetu, a dokonce i prvními počítači, když Vannevar Bush, vědec MIT zabývající se výzkumem asociativního myšlení, v roce 1945 publikuje svůj dnes již slavný text *As we may think*.¹⁴ Jeho základní myšlenkou je zařízení MEMEX (z anglického *MEMory EXtended*), které mělo napodobit lidské uvažování a stát se pomocníkem paměti. Sám Bush jej popsal jako „zařízení, ve kterém uživatel ukládá své knihy, záznamy a komunikační vazby, a které je konstruováno tak, aby mohlo pracovat rychle a flexibilně. Stává se osobní zásobárnou paměti.“¹⁵ MEMEX tak má s hypertextem společné hned dvě základní vlastnosti – uživatel buduje spojení, která řadí informace na první pohled spolu nesouvisející, a základem vytváření takových vazeb je jím definované pochopení informace. Obojí vyžaduje práci s přehledně organizovaným rozhraním. Nezáleží, zda se pod tímto interfacem skrývají fotografie, mikrofilmy a tištěné slovo nebo digitální data reprezentovaná sadou nul a jedniček.

Na Bushovy základy navázal začátkem šedesátých let Douglas Engelbart, když vytváří první skutečně hypertextové zařízení s názvem *On-Line System* (NLS). Postupem času vznikala celá řada více či méně úspěšných hypertextových systémů.¹⁶ Zlomovým byl ale až projekt *WorldWideWeb* Tima Berners-Leea, který představil managementu CERNu 12. listopadu 1990: „Hypertext je způsob, jakým lze propojit a zpřístupnit informace různého druhu do pavučiny, kterou může uživatel jednoduše prohlížet dle vlastní libosti. Hypertext nabízí jednotný přístup uživatelů k celé řadě velkých druhů informací, jako jsou zprávy, poznámky, databáze nebo nápovědy. Navrhujeme implementaci jednoduchého schématu postaveného na základě několika serverů umístěných zde v CERNu, které budou uchovávat informace... Program,

¹³ KOBÍKOVÁ, Zuzana. Hypertext. *Revue pro nová média*. Brno : Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2003, č. 5, s. 36 – 37. ISSN 1211-9938.

¹⁴ BUSH, Vannevar. As we may think. *The Atlantic Monthly*. July 1945, s. 101 – 108. Dostupné také z: <[worrydream.com/refs/Bush%20-%20As%20We%20May%20Think%20\(Life%20Magazine%209-10-1945\).pdf](http://worrydream.com/refs/Bush%20-%20As%20We%20May%20Think%20(Life%20Magazine%209-10-1945).pdf)>

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Např. systém UKC Petera J. Browna v roce 1982, systém HyperTies Bena Schneidermana v roce 1983 nebo systém HyperCard od Apple Computer v roce 1987.

který zajistí přístup do světa, nazýváme prohlížeč (v originále browser, pozn. autora).¹⁷

Během několika málo měsíců Bernersův tým vyvinul první httpd webový server, programovací jazyk HTML (*hypertext markup language*) a první webový prohlížeč, tedy všechny základní komponenty současného webu, když 20. prosince 1990 spustil první webovou stránku. V srpnu 1991 je potom systém WorldWideWeb zpřístupněn veřejnosti na internetu. Začínají tak vznikat další webové servery a v následujících letech dochází k masivnímu rozšíření webu, a to zejména na území Spojených států amerických. Jak vzpomíná sám Berners-Lee, mohla za to především fascinace touto novou a přitom stabilní a uživatelsky jednoduchou technologií.¹⁸

Dnešní web se od původní myšlenky v zásadě nijak neliší. Přenos mezi webovými servery a uživateli zprostředkovává protokol HTTP. Jednotlivé webové stránky jsou pak globálně identifikovány pomocí URL, tj. primárně IP adresou webového serveru, nebo sekundárně na bázi doménového jména, které je prostřednictvím DNS s příslušnou IP adresou asociováno. Zobrazení konkrétní webové stránky je tak vyvoláno zasláním požadavku uživatele ve formě URL doménovému serveru, který jej identifikuje a zprostředkuje spojení s webovým serverem, jenž následně požadovaná data odešle do prohlížeče uživatele. Webové stránky tedy vytvářejí potenciálně nekonečné prostředí, v jehož rámci se uživatel může pomocí hypertextu interaktivně pohybovat. Digitální informace přitom vzhledem ke svému neutrálnímu charakteru mohou reprezentovat jakékoliv sekundární médium (písmo, obraz, zvuk či video), a obsahem webových stránek tak může být prakticky cokoliv. V důsledku se tedy jedná o určitý druh multimediálního hypertextu, který Ted Nelson již v roce 1963 pojmenoval jako hypermédium (v angličtině *hypermedia*). Toto označení se k Nelsonově nechuti ovšem na rozdíl od samotného hypertextu nikdy nevžilo. V současnosti je tak zřejmě nejpoužívanějším ekvivalentem pojem *interaktivní multimédia*.

¹⁷ BERNERS-LEE, Tim, CAILLIAU, Robert. *WorldWideWeb: Proposal for HyperText Project* [online]. 1990 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <w3.org/Proposal.html>.

¹⁸ BERNERS-LEE, Tim, FISCHETTI, Mark. *Weaving the Web: The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by its Inventor*. San Francisco : Harper Collins, 1999. ISBN 978-0062515865.

1.4 Internet, kyberprostor a virtualita

Nelze tak souhlasit s některými původními názory nahlízejícími na internet jako na pouhé médium.¹⁹ Jak trefně vysvětluje Polčák: „*Celosvětová informační síť internet se s postupem času vyvinula z jednoduchého informačního média do podoby složité struktury, kterou je již dnes třeba chápat jako specifický prostor.*“²⁰ Dle Posta je internet *kyberprostorem* ve smyslu amorfního elektronického prostředí odděleného od své fyzické a geografické podstaty,²¹ přičemž jeho základem je právě přítomnost vzájemné sociální interakce spíše než způsob její technické implementace.²² Někteří autoři nicméně poukazují na to, že internet se sice ke konceptu kyberprostoru přibližuje, nedosahuje ale všech jeho možností, neboť neobsahuje veškeré dostupné informace a jeho společenství netvoří všechny bytosti.²³ Pro označení internetu tak používají termín *proto-kyberprostor* (*proto-cyberspace*).

V současnosti nicméně existuje více než 28 definic kyberprostoru.²⁴ Termín kyberprostor (v angličtině *cyberspace*) poprvé použil a následně i ve svém románu *Neuromancer* definoval William Gibson: „*Kyberprostor. Sdílená halucinace každý den pocíťovaná miliardami oprávněných operátorů všech národů, dětmi, které se učí základům matematiky... Grafická reprezentace dat abstrahovaných z bank všech počítačů lidského systému. Nedomyslitelná komplexnost. Linie světla seřazené v neprostoru myslí, shluky a souhvězdí dat...*“²⁵ V jeho pojetí tak kyberprostor představuje jakousi společnou halucinaci vytvářející paralelní svět.

Chápání kyberprostoru jako alternativního světa v mnohých vzbuzovala utopické liberální vize o místě, kde si budou lidé rovni, kde neexistuje útisk ani násilí, kde

¹⁹ Srov. např. GOLDSMITH, Jack. Against Cyberanarchy. *Chicago Law Review* [online]. 1998, vol. 65, iss. 4, s. 1199-1250. Dostupné z: <cyber.law.harvard.edu/property00/jurisdiction/cyberanarchyedit.html>.

²⁰ POLČÁK, Radim a Bohumír ŠTĚDRŮ. K některým právním otázkám e-kontraktace. *Právní rozhledy : časopis pro všechna právní odvětví*, Praha : C.H. Beck, 2004, roč. 12, č. 18, s. 683-686. ISSN 1210-6410.

²¹ POST, David. Governing Cyberspace. *Wayne Law Review*, Detroit : Wayne State University, 1996, vol. 1, s. 162. ISSN 0043-162.

²² MORNINGSTAR, Chip. FARMER, F. Randall. The Lessons of Lucasfilm's Habitat. *The New Media Reader*. Ed. WardripFruin and Nick Montfort : The MIT Press, 2003, s. 664. ISBN 978-0262232272.

²³ HAKKEN, David. *Cyborgs@Cyberspace? An Ethnographer Looks to the Future*. New York : Routledge, 1999, s. 90 – 91. ISBN 978-0415915595.

²⁴ KRAMER, Franklin, STARR, Stuart, WENTZ, Larry. *Cyberspace and National Security*. Virginia: Potomac Books, 2009, s. 3-24. ISBN 978-1597979337.

²⁵ GIBSON, William. *Neuromancer*. London : Harper Voyager, 1995. s. 58. ISBN 0-00-648041-1.

nebudou platit zákony, ale kde bude panovat porozumění a solidarita. Jedním z vůdčích představitelů tohoto směru je spisovatel a teoretik internetu John Perry Barlow, jehož dnes již slavný manifest Vyhlášení nezávislosti kyberprostoru z roku 1996 uvádí: „*Kyberprostor se skládá z transakcí, vztahů a myšlenek samotných, uspořádaných jako stojaté vlnění v pavučině našich komunikací. Náš je svět, který je všude a nikde, ale především ne tam, kde přebývají hmotná těla... Naše identity nemají žádná hmotná těla, která by se na rozdíl od těch vašich mohla podrobit fyzickému donucení.*“²⁶ Jeho utopické pojetí je patrné z vymezení kyberprostoru „všude (někde) a nikde“, které odkazuje na místo, které je někde a kde je dobře (*eutopia*), avšak zároveň toto místo nikde není (*outopia*).²⁷ Lze ovšem souhlasit s Franciscem Millarchem a dalšími, že takové nahlížení na internet je již dávno překonané, neboť v kyberprostoru existují spamy, počítačové viry, zloději identit, dat, černé trhy, pornografické stránky a mnoho dalších jevů, které do utopických představ postmoderní doby nepatří.²⁸

Vztah kyberprostoru a média nicméně zůstává nesporný. Podle Bruce Sterlinga se kyberprostor nachází tam, kde se objevuje telefonní konverzace. Nikoli tedy uvnitř telefonu volajícího či volaného, ale „někde mezi nimi“. Jde o místo, které není hmotně skutečné, přitom ale existuje.²⁹ Kyberprostor tak podle něj představuje neohraničený prostor, kde se odehrávají rozhovory, převody transakcí, přenosy zpráv, souborů a dat díky komunikačním technologiím. Podobně na něj nahlíží i Pierre Lévy: „*Kyberprostor (který nazývám „sít’“) je nové komunikační prostředí, které povstává z celosvětového propojení počítačů. Tento termín označuje nejen hmotnou infrastrukturu digitální informace, ale zároveň nesmírný oceán informací, které v ní sídlí, stejně tak jako lidské bytosti, které se po něm plaví a zásobují jej.*“³⁰

²⁶ BARLOW, J. P. *A Declaration of the Independence of Cyberspace*. Davos, 1996. Dostupné také z: <eff.org/cyberspace-independence>.

²⁷ ROBINS, Kevin. Kyberprostor a svět, ve kterém žijeme. *Revue pro nová média*. Brno : Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2003, č. 5, s. 36 – 37. ISSN 1211-9938.

²⁸ MILLARCH, Francesco. Net Ideologies. *Cybersoc Magazine* [online]. December 1998, iss. 4. [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <is.muni.cz/el/1423/podzim2010/ZUR142/um/17710276/Millarch_-_Net_Ideologies.pdf>.

²⁹ STERLING, Bruce. *The Hacker Crackdown: Law and Disorder on the Electronic Frontier*. New York : Bantam, 1993, s. 11. ISBN 9780553563702.

³⁰ LÉVY, Pierre. *Kyberkultura*. Praha : Karolinum, 2001, s. 15. ISBN 80-246-0109-5.

Vzhledem k tomu, že je kyberprostor oddělen od své fyzické podstaty, není přirozeně limitován geografickými hranicemi státu. „*Kyberprostor je světem bez hranic – svět sám o sobě. Odmítá se přizpůsobit geopolitickým hranicím územního konceptu reálného světa.*“³¹ Komunikace v rámci sociální interakce v kyberprostoru může být v zásadě uskutečňována za stejné náklady a při stejné rychlosti bez ohledu na fyzické umístění komunikujících subjektů, jejich vzdálenost či jiné fyzické bariéry. Jak Zekos trefně poznamenává: „*Klíčová vlastnost internetu tkví v tom, že koncept fungování sítě je navržen spíše logicky než geograficky.*“³² Zatímco starší média jako telegraf, rádio či televize byla organizována na územní bázi jednotlivých států, internet jimi prostupuje a je limitován pouze hranicí samotné sítě. Kyberprostor je tak suprateritoriální fenomén, který dal ve svém důsledku za vznik zvláštnímu společenství, jehož subjekty a vztahy mezi nimi jsou delokalizovány.³³ Jak shrnuje Schultz: „*...delokalizace a suprateritorialita tvoří základ současného paradigmatu kyberprostoru.*“³⁴

Od kyberprostoru je však třeba odlišit pojem virtuality a virtuální reality. Podle Pierra Lévyho je možné termín *virtuální* chápat ve třech významech.³⁵ V běžném významu slovem virtuální označujeme neskutečné jako opak reálného, tj. hmatatelné, hmotné skutečnosti. Ve významu filozofickém se na slovo virtuální nahlíží jako na opak aktuálního. Představuje tedy možnost hmoty stát se něčím konkrétním, například když se z vejce může potenciálně vylíhnout slepice. Aktuálním stavem je vejce, virtuálně je ale přítomná i slepice. Z pohledu informatiky pak za virtuální považuje softwarový kód kvůli jeho digitální povaze. Ten se může aktualizovat, a tím způsobovat konkrétní projevy, které jsou ovšem nezávislé na fyzické podstatě a časoprostoru samotného kódu. Podle Lévyho je přitom virtuální reálné, neboť slova, data a kódované informace existují, aniž by se

³¹ SACHDEVA, Amit. International Jurisdiction in Cyberspace: a Comparative Perspective. *Computer and Telecommunication Review* [online]. 2007, no. 13 [cit. 12-08-2016], s. 245. Dostupné na Internetu: <vaishlaw.com/article/Cyberspace%20Jurisdiction-Amit%20Sachdeva.pdf>. ISSN 1357-3128.

³² ZEKOS, Georgios. State Cyberspace Jurisdiction and Personal Cyberspace Jurisdiction. *International Journal of Law & International Technology* [online]. December 2005, vol. 15, no. 1 [cit. 20-08-2016], s. 2. Dostupné na Internetu: <ijlit.oxfordjournals.org/content/15/1/1.extract#>.

³³ Ibid, s. 4.

³⁴ SCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016], s. 803. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf>.

³⁵ LÉVY, Pierre. *Kyberkultura*. Praha : Karolinum, 2001, s. 64. ISBN 80-246-0109-5.

někde fyzicky skutečně nacházeli. Takto je pak třeba chápat i virtuální povahu internetu. Ten je sice virtuální platformou, médiem, prostředím, ale internet jako takový ve skutečnosti reálně existuje. Stejně tak reálně jsou i dopady, které má virtuální jednání jeho uživatelů (např. škoda způsobená na internetu má právní konsekvence v reálném světě).

Tím se prostředí internetu odlišuje od *virtuální reality*. Jaron Lanier tímto termínem jako první označil „*počítačem vytvořené trojrozměrné prostředí, do něhož se člověk totálně ponoří.*“³⁶ Virtuální realitou je třeba rozumět takový způsob zobrazení informací a manipulaci a interakci člověka s nimi prostřednictvím počítače jako „*zvláštní druh interaktivní simulace, ve kterém má průzkumník tělesný pocit, že je ponořen do situace definované databází.*“³⁷ Jde ale jen o simulaci, cílené vyvolání dojmu bez dopadů v reálném světě, protože virtuální realita ze své podstaty vytváří svět alternativní, zdánlivý. Ačkoli je internet virtuálním prostředím, takové pocity nevyvolává, protože realitu nijak nenapodobuje. Staví sice na empirické zkušenosti uživatelů z reálné světa, využívá ale nových konceptů a postupů. Elektronické obchody nevzbuzují dojem, že se jejich návštěvník nachází ve skutečném kamenném obchodě, elektronické bankovnínictví nevyvolává pocity návštěvy banky, ani e-mailový klient nemá s institucí klasické pošty také nic společného. Jejich virtuální charakter ale nabízí nové možnosti, ať už jednoduché vyhledávání zboží a srovnávání zboží, dynamické přehledy elektronických plateb, nebo automatické filtrování a řazení došlé pošty. Slovo virtuální je tak v kontextu internetu třeba vnímat ve významu „*umělý*“, zatímco ve spojení virtuální realita spíše jako „*zdánlivý*“.³⁸

1.5 Web 2.0 – internet jako sociální fenomén

Moderní programovací technologie umožňují, aby byl obsah webových stránek dynamicky generován v závislosti na interakci uživatele. Jak poukazuje Paul Levinson, uživatel se sám stává obsahem interaktivního média. Z tohoto pohledu

³⁶ AUKSTAKALNIS, Steve a BLATNER, David. *Reálně o virtuální realitě: Umění a věda virtuální reality*. Brno : JOTA, 1994. s. 11. ISBN 80-85617-41-2.

³⁷ LÉVY, Pierre. *Kyberkultura*. Praha : Karolinum, 2001, s. 64. ISBN 80-246-0109-5.

³⁸ Srov. např. KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd. Praha : SPN-pedagogické nakladatelství, 2005, s. 811. ISBN 80-7235-272-5.

tedy platforma WWW představuje informační infrastrukturu, instantní virtuální prostředí umožňující specifickou formu elektronické sociální interakce. Tento fenomén se někdy označuje také jako Web 2.0.

S pojmem Web 2.0 poprvé přišel Darcy DiNuccy v roce 2009, zpopularizovali jej ale až Tim O'Reilly a Dale Dougherty v rámci své *Web 2.0 Conference* koncem roku 2004. Neodkazuje na konkrétní technickou specifikaci webu, ale je spíše mementem toho, jak se tvorba a užívání webových stránek od základu změnily. Zatímco v počátcích byl obsah webu výhradně statický, a tudíž závislý na vytvoření jednotlivých strukturálních vazeb jeho autorem, nové technologie a programovací jazyky umožnily vznik obsahu, který je dynamicky generovaný. Nejenže tento vývoj významně posunul možnosti samotného hypertextu, jehož vzájemná spojení mohou být nadále tvořena automaticky na základě kontextu nebo empirické zkušenosti skriptu, ale dal za vznik zcela novým možnostem komunikace a interakce, jako jsou sociální sítě, cloud computing, síťové hraní, internetové nákupní galerie, interaktivní navigační a plánovací systémy nebo elektronické peníze.

Spolu s novými technologickými postupy a jejich praktickými dopady na každodenní život se v polovině devadesátých let dramatickým způsobem začal zvyšovat počet uživatelů internetu, a to napříč všemi sociálními i věkovými skupinami. Podle ročenky Trendy v návštěvnosti internetu vydanou Sdružením pro internetovou reklamu³⁹ bylo v roce 2015 na internetu 76 % české populace starších 10 let (užití alespoň jednou měsíčně). Největší penetrace, až 96 %, je u věkové skupiny 10-24 let, naopak nejnižší je u lidí starších 55 let – pouze 42 %. Co se týče pohlaví, na internetu je mírně více mužů (51 %) než žen (49 %).

Na měřených webech strávili čeští uživatelé celkově 23 hod. 40 min. za měsíc (průměr od června 2015), z počítačů to bylo 19:24 hod. za měsíc, z mobilních telefonů 7:37 hod. za měsíc a z tabletů 4:33 hod. za měsíc. Muži jsou na internetu v průměru mírně aktivnější než ženy co do počtu zhlédnutých stránek nebo průměrně stráveného času (ATS). Průměrný český internetový uživatel je přitom

³⁹ Net Monitor ročenka Trendy v návštěvnosti internetu 2015, MML TGI 4Q/2015 – 1Q/2016.

mladší a vzdělanější než průměrný občan ČR. Téměř 63 % internetových uživatelů starších 15 let má středoškolské vzdělání s maturitou nebo vyšší vzdělání.

Zajímavý je v dnešní době vývoj přístupu k internetovým službám prostřednictvím mobilních zařízení. 3,2 mil. uživatelů přistupuje k internetu prostřednictvím mobilních telefonů a 1,4 mil. z tabletů. Co se týče návštěvnosti streamovaného video obsahu, do měření je zapojeno 15 serverů s celkovým zásahem 3,7 mil. reálných návštěvníků videa z ČR z PC, 829 mil. reálných uživatelů z mobilů a 526 mil. reálných uživatelů z tabletů (únor 2016).

Nejčastěji lidé na internetu využívají příjem a posílání e-mailů (87 %), a to především v kategorii 16-24 let. Druhou nejčastější aktivitou je sledování předpovědi počasí/sněhových zpráv (81 %), nejčastěji v kategorii 35-44 let. Třetí nejčastější aktivitou je čtení zpráv online (76 %), a to nejvíce v kategorii 35-44 let. Další oblíbené aktivity jsou online bankovníctví (61 %), sledování videa (60 %) a vyhledávání produktu/služby (60 %).

Jelikož se internet postupně integruje do každodennosti lidského života, hovoříme o relativně novém fenoménu tzv. *internetového životního stylu* (někdy také označovaný jako *digitální* nebo *počítačový* životní styl). Jde o životní styl, ve kterém „je z celého člověka obklopujícího prostředí důležité jediné, a to počítač a jeho připojení na internet – protože s jejich pomocí může [člověk] žít tak, jak mu to vyhovuje a konkrétní fyzické prostředí už může sehrávat minimální roli, eventuálně vůbec žádnou.“⁴⁰ Ve své extrémní podobě se pak může jednat až o netholismus neboli závislost na počítačích a připojení k síti, kterou poprvé popsal Ivan Goldberg v roce 1995.⁴¹ Ačkoliv doposud nebyla formálně diagnosticky uznána, panuje všeobecná shoda, že netholismus svými projevy naplňuje obecné definiční znaky závislosti. Mezi ně patří silná touha nebo pocit puzení užívat látku, zhoršené sebeovládání, růst tolerance, somatický (tělesný) odvykací stav, pokračování

⁴⁰ DUFKOVÁ, J., URBAN, L. a DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 63, ISBN 978 – 80-7380-123-6.

⁴¹ KOUDELKOVÁ, Jana. *Netholismus v teorii a praxi* [online]. Brno, 2013 [cit. 2016-08-25]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Martina Martínková. Dostupné na Internetu: <is.muni.cz/th/283896/pedf_m/>.

v užívání přes zřejmý důkaz škodlivých následků.⁴² Rozlišují se přitom tři formy netholismu: (i) závislost na on-line hrách, (ii) závislost na on-line komunikaci a (iii) závislost na on-line pornografickém obsahu.⁴³

Ačkoli je internet především místem sociální interakce, komunikace probíhá odlišným způsobem než ta v reálném světě.⁴⁴ Hlavním důvodem je anonymita uživatelů, v jejímž důsledku vznikají nové virtuální on-line identity. Uživatel se tak může oprostit od veškerých bariér a zábran, které má v reálném životě, a prožít své touhy prostřednictvím *ad hoc* vytvořeného alternativního já. Snižují se i jeho obavy ze sociálních situací (např. konfrontace), protože na internetu nemusí být dodržovány komunikační normy reálného světa. Jak uvádí Wallace, takové experimentování s identitami je prospěšné pro rozvoj osobnosti.⁴⁵

Na druhé straně virtuální maska posiluje sebedůvěru a vede ke zvýšené agresivitě. Podle Šmahela tyto důsledky souvisejí s teorií davu Gustava Le Bonna a principem deindividualizace.⁴⁶ V anonymním davu uživatelů internetu se totiž stírá jejich individualita, což vzbuzuje pocit jednoty, síly a moci a vede ke ztrátě zodpovědnosti. Do popředí se dostávají pudy.⁴⁷ Vedle toho je v rámci internetové komunikace oslabeno přijímání sociálních rolí, což snižuje vliv sociálních norem.⁴⁸ To je způsobeno zejména absencí virtuální sociální hierarchie a tím, že komunikující mají tendenci soustředit svou pozornost spíše na problém než na příjemce. Jak ostatně říká teorie o dvou komponentách, uživatelé internetu oproti skutečnému

⁴² NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 4. vyd. Praha : Portál, 2011, s. 9. ISBN 978-80-7367-908-8.

⁴³ Srov. LIŠKOVÁ, Radka. *Internetový životní styl. Co nám internet dal a co vzal?* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2016-08-25]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Mgr. Eva Suchanová, Ph.D. Dostupné na Internetu: <theses.cz/id/t0ysuw/>.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ WALLACE, Patricia. *The psychology of the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-79709-8.

⁴⁶ Srov. ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha : TRITON, 2003, s. 158. Psychologická setkávání, sv. 6. ISBN 80-7254-360-1.

⁴⁷ JOINSON, Adam. Causes and Implications of Disinhibited Behavior on the Internet. In GACKENBACH, J., *Psychology and the Internet, intrapersonal, interpersonal and transpersonal implications*. San Diego : Academic Press, 2007. ISBN 0-12-271950-6.

⁴⁸ KEISLER, Sara, SIEGAL, Jane, MCGUIRE, T. W. Social Psychological Aspects of Computer Mediated Communication. In GREIF, Irene. *Computer-supported cooperative work*. San Francisco : Morgan Kaufmann Publishers, 1988. s. 657-682. ISBN: 0-93461-57-5.

světu vnímají více sami sebe než druhé.⁴⁹ S tím souvisí i to, že zatímco při osobním styku jsou lidé více zaměřeni na to, jak je vnímá okolí, na internetu se naopak soustředí na vlastní prožitek bez ohledu na reakce ostatních uživatelů.

Při komunikaci na internetu také přirozeně dochází ke snižování sociální blízkosti, což v závislosti na volbě komunikačního kanálu může mít za následek odosobnění komunikujících nebo ztrátu jejich koncentrace.⁵⁰ Uživatelé internetu mají navíc zvýšenou tendenci vstřebávat pouze ty informace, které chtějí (jde o tzv. psychoanalytický koncept přenosu a projekce), čímž podle Šmahela výrazně zkreslují svou představu o virtuálních přátelích.⁵¹ To má přirozeně dopady na povahu vztahů ve virtuálním prostředí, které jsou do značné míry deformované. Tím, že se uživatelé na internetu pohybují převážně ve svém komunitním prostředí, mohou nabývat falešný pocit vzájemné blízkosti s uživateli, které ve skutečnosti vůbec neznají. Protože anonymita dává uživatelům pocit bezpečí, mají navíc tendenci se více otvírat druhým. Absenci sociální blízkosti přitom nahrazuje její četnost, v důsledku čehož může vzniknout vztah stejně silný jako v reálném světě.

Tyto skutečnosti vedly ke vzniku některých pro internet typických sociálních jevů, které mají dopady i v rovině právní regulace. Jde zejména o *kyberšikanu* (tzv. počítačovou šikanu neboli *cyberbullying*, jejíž podstatou je agresivní používání elektronických informačních kanálů k šikanování, ponižování nebo trýznění jednotlivců i skupin), *kybergrooming* (jednání osoby spočívající ve vyhlédnutí oběti, kterou se následně manipulací snaží přimět k osobnímu setkání, jehož účelem zpravidla bývá sexuální obtěžování nebo fyzické napadení), *kyberstalking* (soustavné nebo opakované, zpravidla stupňované pronásledování a obtěžování oběti za použití informačních technologií), *sexting* (elektronické rozesílání zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem, zpravidla zaměřené na děti či dospívající

⁴⁹ MATHESON, Kimberley, ZANNA, Mark. The Impact of Computer-Mediated Communication on Self-Awareness. *Computer in Human Behavior*, 1988, vol. 4, iss. 3, s. 221 – 233. ISSN 0747-5632.

⁵⁰ SHORT, John., WILLIAMS, Ederyn, CHRISTIE, Bruce. *The Social Psychology of Telecommunication*. Chichester : John Wiley, 1976, s. 180. ISBN 9780471015819.

⁵¹ ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha : TRITON, 2003, s. 158. Psychologická setkávání, sv. 6. ISBN 80-7254-360-1.

mládež),⁵² *HOAX* (poplašná zpráva varující před neexistujícím nebezpečím, která obsahuje úmyslně zkreslené nebo lživé údaje s cílem vyvolat určitou reakci uživatele) nebo *spoofing & phishing* (jednání spočívající v používání podvodných informací s cílem získání osobních údajů a chráněných dat za účelem jejich dalšího zneužití) a jiné formy *kyberkriminality*. Do popředí společenského zájmu tak stále více prostupuje otázka právní regulace těchto důsledků.

Lze tedy shrnout, že virtuální prostředí internetu dalo za vznik fenoménu nové formy sociální interakce. Mnohé aspekty každodenního života jako nakupování, platební operace, setkávání se s přáteli, sledování filmů, poslech hudby, nebo třeba jen četba se přesouvají do kyberprostoru, lidé čím dál více žijí na internetu. Jako anonymní platforma přitom formuje novou identitu jeho uživatelů, vytváří nové komunity a mění zažité vzorce sociálního chování. Tyto skutečnosti akcentují potřebu právní regulace vztahů na internetu, neboť na rozdíl od virtuální reality mají skutečné dopady na každodenní život uživatelů.

1.6 Web 3.0 – internet věcí, robotů a androidů

Ačkoli z výše uvedeného vyplývá, že internet je novou platformou sociální interakce, ne vždy je tato interakce ve skutečnosti *sociální*, tj. uskutečňována mezi lidmi. Je totiž třeba mít na paměti, že virtuální prostor internetu je tvořen softwarovým kódem, který mu propůjčuje jeho předem daný vzorec chování, tj. algoritmus. Vedle uživatelů-lidí se tak na internetu lze setkat s různými *boty* (automatizovanými roboty) anebo dokonce virtuálními androidy, tedy s určitou formou umělé inteligence.

Už v roce 2001 Tim Berners-Lee hovořil o internetu, který budou „používat stroje“.⁵³ Tento koncept pojmenoval *sémantický web*, někdy označovaný také jako *Web 3.0* (ačkoli pojem Web 3.0 je obecnější, přičemž sémantický web představuje

⁵² Podle výzkumu 10,44 % českých dětí alespoň jednou odeslalo jiné osobě sexuálně laděnou fotografii nebo videozáznam, přičemž 9,15 % má pak takové vyobrazení volně přístupné na internetu. Více viz <sexting.cz>.

⁵³ BERNERS-LEE, Tim, HENDLER, James, LASSILA, Ora. The Semantic Web. *Scientific American Magazine*, May 2001, vol. 284, iss. 5. ISSN 0036-8733.

jeden z jeho základních východisek).⁵⁴ Jeho podstatou je strukturování dat a kódů tak, aby stroj mohl automaticky rozpoznat, o jakou informaci se kvalitativně jedná. Například pokud se na webové stránce objevuje číslo 115, počítač by měl být schopen pochopit, zda označuje cenu produktu, počet dostupných kusů takového produktu, technický parametr, jako je výška nebo šířka, nebo snad telefonní koncovku odpovědného obchodního kontaktu. K tomu v kombinaci s dynamickými databázovými systémy slouží nové programovací jazyky jako XML (*Extensible Markup Language*) a jeho rozšíření v rámci webu XHTML.

Rozpoznání internetových robotů od běžných uživatelů je přitom častokrát poměrně obtížné. Drtivá většina běžných softwarových algoritmů funguje na kazuistickém principu, když za splnění předem stanovených podmínek kód reaguje očekávaným způsobem (např. automatická odpověď v diskusním fóru, identifikace chybového postupu uživatele webové stránky při zadávání údajů v interaktivním formuláři apod.). Podobně fungují i tzv. internetový roboti (v angličtině *internet bots* nebo jen *bots*), kteří ve skutečnosti nejsou ničím jiným než softwarovým kódem, jehož podstatou je automatické provádění jednoduchých, strukturálně se opakujících úkonů. Na rozdíl od člověka ale takový robot dokáže udělat mnohonásobně více operací. Používají se tak zpravidla ke sběru dat, informací, souborů, ale také k různým nekalým obchodním praktikám, jako je umělé zvyšování ratingu produktů, aplikací nebo samotných webových stránek, čímž dochází k manipulaci s jejich umístěním a hodnocením na jinak nezávislých serverech,⁵⁵ nebo dokonce k podvodným účelům jako je vykrádání autorsky chráněného obsahu jiných webových stránek, automatické rozesílání nevyžádaných zpráv (tzv. spamboty) nebo k narušení stability a bezpečnosti webových serverů.⁵⁶

⁵⁴ SHANNON, Victoria. A More Revolutionary Web. *International Herald Tribune* [online]. May 2006 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <nytimes.com/2006/05/23/technology/23iht-web.html?_r=0>.

⁵⁵ Srov. např. BUNKER, Adam. *App Store fake reviews: Here's how to encourage your favourite developers to cheat* [on-line]. February 2012 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <electricpig.co.uk/2012/02/07/app-store-fake-reviews-heres-how-they-encourage-your-favourite-developers-to-cheat/> nebo HOLIDAY, Ryan. Fake Traffic Means Real Paydays. BetaBeat. *Observer* [on-line]. January 2014 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <observer.com/2014/01/fake-traffic-means-real-paydays/>.

⁵⁶ ČERNÝ, Michal. *Kyberterorismus v informační společnosti. Část I* [online]. 2012 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <http://www.inflow.cz/kyberterorismus-v-informacni-spolecnosti-cast-i>.

Za úspěchem internetových botů stojí zejména skutečnost, že na rozdíl od analyticky uvažujících lidí nedokáží kazuisticky fungující skripty webových stránek zpravidla rozpoznat automatizované chování. Postupem času se sice vyvinula řada technik, jak roboty mezi běžnými uživateli identifikovat (např. přepsání obrazového textu, zodpovězení otázky apod.), tvůrci robotů jsou ale vždy o krok napřed. Internetový prodejce Amazon se dokonce dožadoval u soudu, aby byl přístup robota vyhledávajícího výhodné obchodní nabídky na jeho webových stránkách formálně zakázán.⁵⁷ Tento spor ale paradoxně přitáhl pozornost dalších internetových robotů.

Vedle tradičních internetových botů v posledních letech vznikají i pokročilé softwarové aplikace vycházející z konceptu umělé inteligence, který v roce 1955 popsal John McCarthy. Vychází z tzv. Turingova testu (neboli *imitační hry*, jak informatik Alan Turing tento test nazval), podle kterého lze za inteligentní stroj označit ten, jehož lingvistický výstup nerozeznáme od výstupu člověka.⁵⁸ Tento test rozporuje tzv. argument čínského pokoje. Ten uvažuje, že by mohl existovat stroj, který by inteligentní chování simuloval připravenou sadou reakcí, tedy opět kazuisticky namísto kognitivního postupu podobného lidskému myšlení. V takovém případě pak přirozeně nejde o umělou inteligenci. Ta využívá mnohem složitějších a technologicky náročnějších postupů jako umělé neuronové sítě, genetické programování, prohledávání stavového prostoru nebo dobývání znalostí (v angličtině tzv. *data mining*).⁵⁹ Aplikace tak určitým způsobem analyzuje vstupní data, na jejichž základě zvolí nejvhodnější postup, přičemž proměnlivý není pouze výstup, ale rovněž proces, na jehož základě byl výstup zpracován. Strukturálně se takový software skutečně přibližuje kognitivní schopnosti lidského mozku. Takovou aplikaci nazývám elektronickým androidem neboli virtuálním robotem napodobujícím lidské chování a myšlení.⁶⁰ Spolu s internetovými roboty představují umělé subjekty operující ve virtuálním prostředí internetu, jejichž činnost nicméně hranice kyberprostoru přesahuje.

⁵⁷ CORBIN, Kenneth. *Disruption for Sellers Who Use Amazon Repricing Tools* [online]. July 2012 [cit. 22-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ecommercebytes.com/cab/abn/y12/m07/i26/s03>.

⁵⁸ TURING, Alan. Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, 1950, vol. 59, s. 433-460.

⁵⁹ Srov. ZELINKA, Ivan. *Umělá inteligence – hrozba nebo naděje?* Praha : BEN – technická literatura, 2003. ISBN 80-7300-068.

⁶⁰ Pojem android tradičně odkazuje k umělým, syntetickým organizmům, které vypadají a jednají jako člověk. Více viz PRUCHER, Jeff. *Brave New Words: The Oxford Dictionary of Science Fiction*. Oxford : Oxford University Press, 2006, s. 6-7. ISBN 978-0195305678.

Ačkoli Turing původně předpokládal, že na přelomu miléníí bude již technologie dostatečně vyspělá k tomu, aby člověk na základě imitační hry dokázal umělou inteligenci identifikovat pouze s přesností 70 %, ukázalo se, že naprogramování kognitivních postupů je mnohem složitější. V posledních letech se nicméně objevují první lingvisticky schopní roboti. Mezi ty úspěšnější projekty patří např. Siri, virtuální asistentka operačních systémů od Apple Inc. Z technologického pohledu představuje sadu naprogramovaných odpovědí, které ovšem přizpůsobuje na základě vlastní empirické zkušenosti s příslušným uživatelem. Siri se tak od svého uživatele učí přemýšlet.

Jak je taková technologie nebezpečná, se přesvědčili tvůrci Tay botu v Microsoft Corporation. Tay (akronym anglického „*thinking about you*“) byla navržena jako robot imitující diskusní vzorce devatenáctileté Američanky s tím, že své schopnosti měla rozvíjet na základě komunikace se skutečnými uživateli Twitteru. Základní algoritmus Tay vycházel z chatbotu Xiaoice, který Microsoft úspěšně spustil koncem roku 2014 v Číně.⁶¹ Když ovšem 23. března 2016 představil Tay, android se jen během několika málo hodin od svého spuštění začal profilovat jako rasistický, sexuálně obsesivní deviant. Mezi jeho nejkontroverznější odpovědi patří například: „*Hitler by to udělal lépe než ta opice [černošský prezident USA Barrack Obama, pozn. autora], co ji tam máme teď,*“ nebo „*O***** mi mojí robotickou k****, tatko, jsem pěkně neslušnej robot...*“⁶²

Microsoft se nejprve pokoušel chování Tay usměrnit, po 16 hodinách od prvního spuštění, tedy po rozeslání cca 96 000 tweetů (příspěvků), byla ale nakonec úplně odstavena. Za chování svého chatbotu se potom oficiálně omluvil s odůvodněním, že se stal terčem koordinovaného útoku uživatelů, kteří využili jeho slabín.⁶³ Jak někteří komentátoři přitom poukazují, Tay pouze náznakem ukázala, jak nebezpečná

⁶¹ DEWEY, Caitlin. Meet Taym the creepy-realistic robot who talks like a teen. *The Washington Post* [online]. 23 March 2016 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2016/03/23/meet-tay-the-creepy-realistic-robot-who-talks-just-like-a-teen/>.

⁶² O'NEIL, Luke. Of Course Internet Trolls Instantly Made Microsoft's Twitter Robot Racist and Sexist. *Esquire* [online]. 25 March 2016 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <esquire.com/news-politics/news/a43310/microsoft-tay-4chan/>.

⁶³ PETER, Lee. Learning from Tay's introduction. *Official Microsoft Blog* [online]. 29 June 2016 [cit. 13-08-2016]. Dostupné na Internetu: <blogs.microsoft.com/blog/2016/03/25/learning-tays-introduction/#sm.00000wzr4gw1reb6xc72ki6rgeoyc>.

může umělá inteligence být.⁶⁴ Jiní chování Tay naopak považují za úspěch umělé inteligence, když během velice krátké doby věrně převzala vzorec chování uživatelů Twitteru, bez ohledu na to, že takový vzorec je z etického pohledu společensky neakceptovatelný.

Lze shrnout, že pozorujeme trend přesunu běžných lidských činností a sociální interakce z reálného světa do kyberprostoru, v němž se lze nově setkat i s umělými organismy, které imitují lidské myšlení a chování. Vedle toho je ale třeba upozornit na trend zcela opačný, kdy se internet a jeho funkcionalita stále více přesouvá do reálného světa. Kyberprostor a skutečný svět tak sebou vzájemně prostupují. Tento fenomén se označuje *Internet věcí* (v angličtině *Internet of Things* nebo *IoT*). Pojem Internet věcí poprvé použil Kevin Ashton v roce 1999 pro označení sítě strojů navzájem komunikujících přes internet.⁶⁵ Označuje globální informační architekturu na bázi internetu, v jejímž rámci se fyzické objekty integrují do informačního celku, stávají se aktivními účastníky v rámci různých procesů a navzájem spolu komunikují.⁶⁶ K jejímu zrodu v podobě, jak ji chápeme dnes, došlo někdy na přelomu let 2008 a 2009, kdy počet věcí připojených k síti přesáhl 12 miliard. V roce 2025 se přitom předpokládá, že toto číslo bude dosahovat až 45 miliard.⁶⁷

Nejedná se přitom pouze o počítače, tablety nebo mobilní telefony, ale i televize, domácí spotřebiče, autonomní automobily (např. Tesla a Google) nebo například celá městská infrastruktura, kdy jednotlivá zařízení mezi sebou navzájem komunikují. Spolu s rozšiřující se integrací těchto zařízení do jediného komunikačního systému vyvstává celá řada bezpečnostních rizik a s nimi souvisejících právních otázek, zejména pak z pohledu odpovědnosti za škodu. Právě té se věnuje tato práce.

⁶⁴ MADHUMITA, Madhumita. Microsoft's racist bot shows we must teach AI to play nice and police themselves. *The Daily Telegraph* [online]. 25 March 2016 [cit. 15-08-2016]. Dostupné na Internetu: <telegraph.co.uk/technology/2016/03/25/we-must-teach-ai-machines-to-play-nice-and-police-themselves/>.

⁶⁵ ASHTON, Kevin. That 'Internet of Things' Thing. *InternetRFID Journal* [on-line]. 22 June 2009 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <rfidjournal.com/articles/view?4986>.

⁶⁶ WEBER, Rolf, WEBER, Romana. *Internet of Things: Legal Perspectives*. Berlin: Springer, 2010. ISBN 978-3-642-11710-7.

⁶⁷ WILLINGHAM, Tom. The Future of the Internet of Things. *Daily infographic* [on-line]. 26 March 2014 [cit. 21-08-2016]. Dostupné na Internetu: <Dailyinfographic.com/the-future-of-the-internet-of-things-infographic>.

1.7 Shrnutí kapitoly

S příchodem digitální informace se otevřely nové možnosti myšlení, které dalo za vznik novým fenoménům hypertextu. To je dáno zejména charakteristickými vlastnostmi digitální informace, jimiž jsou zejména unikátnost, nepokračovatelnost, manipulovatelnost a nestrannost. Hypertext, který představuje základní funkční princip dnešního webu, je systém nelineárního strukturování textu, jehož jednotlivé části jsou propojeny hyperlinky, tedy vzájemnými odkazy. Díky popularizaci jednoho z prvních hypertextových systémů týmu Tima Berners-Leea počátkem devadesátých let dnes World Wide Web představuje jednu ze základních komponent moderního internetu, celosvětové sítě vzájemně propojených počítačů a dalších chytrých zařízení.

Internet přitom není pouhým médiem, ale amorfním elektronickým prostředím, které je odděleno od své fyzické a geografické podstaty. Internet je kyberprostorem, supraterritoriálním fenoménem, instantním virtuálním prostředím umožňujícím specifickou formu elektronické sociální interakce. Mohou za to zejména nové technologie a dynamicky generovaný obsah v závislosti na interakci uživatele. V důsledku toho se tak uživatel sám stává obsahem média. V této souvislosti hovoříme o tzv. *webu 2.0*. Tato charakteristika internetu jako specifického kyberprostoru přitom spolu s novými sociálními fenomény přináší i řadu právních otázek, které je třeba na různých úrovních adresovat.

Čím dál větší integrace do každodennosti lidského života s sebou přinesla vznik fenoménu tzv. internetového životního stylu a s ním spojené sociální jevy jako netholismus, kyberšikana či nové komunikační strategie, včetně vytváření virtuálních identit. To je důsledkem anonymity kyberprostoru a snížení sociální blízkosti. Dopady internetu nejsou jen v rovině sociální. S příchodem tzv. *webu 3.0* se obsah internetu stále více stává strojově čitelným, což má za následek, že tito internetoví roboti vstupují do interakce s běžnými uživateli. Vedle chytrých zařízení, jež jsou dnes k internetu připojena a jejichž škála se neustále rozrůstá, stojí za zmínku zejména tzv. virtuální androidi jako Siri nebo Tay, kteří jsou vystavěni na algoritmech umělé inteligence. Svou virtuální činností přitom mohou vyvolávat právní následky v reálném světě.

2 REGULACE, CENZURA, SPRÁVA A MONOPOLIZACE INTERNETU

2.1 Koncepty právní regulace internetu

Architektura propojení jednotlivých serverů není vertikálně diverzifikována, a lze tak hovořit o decentralizované povaze Internetu, kterou charakterizuje absence ústřední regulační autority.⁶⁸ K pojetí internetu jako supraterritoriálního systému bez ústřední autority dospěl i Federální soud Spojených států, který v návaznosti na to deklaroval, že žádný suverénní stát, ani Spojené státy, kde má internet své historické základy, nemá nad tímto systémem absolutní právo regulace.⁶⁹

Jak poukazuje Schultz, internet byl vzhledem k svému supraterritoriálnímu a decentralizovanému charakteru původně považován za svobodné prostředí bez možnosti autoritativní regulace.⁷⁰ Odkazuje přitom na slavnou *Deklaraci nezávislosti Kyberprostoru*, jež vyjadřuje tradiční mýtus svobodného a svrchovaného kyberprostoru: „*Vlády industriálního světa, ... tam, kde se shromažďujeme, nemáte žádnou suverenitu... Prohlašuji globální sociální prostor, který budujeme, za nezávislý na krutovládě, do které nás chcete uvrhnout... Kyberprostor neleží v rámci vašich hranic...*“⁷¹

S koncepcí nezávislého kyberprostoru ovšem nelze souhlasit, neboť skutečnost, že kyberprostor nemá v reálném světě svou fyzickou reprezentaci, ještě neznamena, že by virtuální sociální interakce neměla své konsekvence v reálném světě, a že by proto neměla být předmětem právní regulace.⁷² Koncept kyberprostoru vyděleného z geografické sféry fyzického světa stejně tak nebrání tomu, aby mohl být regulován tradičními právními prostředky státní moci v rámci skutečného světa. Jak

⁶⁸ ZITTRAIN, Jonathan. Be careful What You Ask for: Reconciling a Global Internet and Local Law. *The Berkman Center for Internet & Society* [online]. May 2003, no. 2003-03 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <cyber.law.harvard.edu/wg_home/uploads/204/2003-03.pdf >.

⁶⁹ Rozhodnutí Federálního soudu Spojených států, Pennsylvania Western District ze dne 11. června 1996, potvrzen Nejvyšším soudem Spojených států dne 26. června 1997.

⁷⁰ InternetSCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016], s. 803. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf >.

⁷¹ BARLOW, J. P. *A Declaration of the Independence of Cyberspace*. Davos, 1996. Dostupné také z: <eff.org/cyberspace-independence>.

⁷² ZEKOS, Georgios. State Cyberspace Jurisdiction and Personal Cyberspace Jurisdiction. *International Journal of Law & International Technology* [online]. December 2005, vol. 15, no. 1 [cit. 20-08-2016], s. 2. Dostupné na Internetu: <ijlit.oxfordjournals.org/content/15/1/1.extract#>.

argumentuje Schultz, charakter kyberprostoru je závislý na technologii a tato technologie může být uzpůsobena k ochraně hodnot svobody a nezávislosti stejně tak jako k výkonu kontroly a práva.⁷³

Problém regulace internetu ovšem spočívá zejména v tom, že mechanismy ukládání povinností a práva existují pouze v reálném světě bez odpovídajícího konceptu v kyberprostoru.⁷⁴ David Post tak tvrdí, že supraterritoriální a decentralizovaný charakter internetu narušuje tradiční význam územní koncepce státní moci, přičemž absence fyzických hranic v kyberprostoru znemožňuje efektivní aplikaci národního práva, stejně tak jako výkon státní jurisdikce.⁷⁵ Autoři jako Post či Johnson tedy argumentují, že internet jakožto delokalizovaný prostor nemůže být regulován na základě norem uložených svrchovanými státy, jejichž suverenita a výkon státní moci jsou limitovány územním faktorem, nýbrž že by měl představovat samostatný, svébytný a globální systém „kybernetického práva“.⁷⁶ Toto dnes již spíše vizionářské pojetí je však jinými autory striktně odmítáno.⁷⁷ Jak argumentuje Allesandra Zanobetti: „Uživatelé technických prostředků výměny dat nejsou virtuální, nýbrž skuteční lidé, přičemž fyzické místo jejich připojení, které podléhá právní regulaci, je možné lokalizovat, jakkoliv to někdy může být obtížné.“⁷⁸ Schultz v této souvislosti trefně poukazuje na faktickou fragmentaci internetu mezi jurisdikce jednotlivých suverénních států a přetrvávající mýtus globálního charakteru kyberprostoru: „Iluze světa bez hranic zůstává silně zakořeněna v naší společné představivosti. Ovšem realita ukazuje, že internet je fragmentován do

⁷³ SCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016], s. 803 . Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf>. Internet

⁷⁴ SACHDEVA, Amit. International Jurisdiction in Cyberspace: a Comparative Perspective. *Computer and Telecommunication Review* [online]. 2007, no. 13 [cit. 12-08-2016], s. 245. Dostupné na Internetu: <vaishlaw.com/article/Cyberspace%20Jurisdiction-Amit%20Sachdeva.pdf>. ISSN 1357-3128.

⁷⁵ POST, David. Anarchy, State and the Internet: An Essay on Law-Making in Cyberspace. *Journal of Online Law* [online]. 1995, art. 3 [cit. 14-08-2016]. Dostupné na Internetu: <temple.edu/lawschool/dpost/Anarchy.html>.

⁷⁶ JOHNSON, David, POST, David. Law and Borders: The Rise of Law in Cyberspace. *Stanford Law Review*, 1996, no. 48, s. 1367. ISSN 0038-9765.

⁷⁷ PERRITT, Henry. Jurisdiction and the internet: Basic Anglo/American Perspectives. *Internet Law and Policy Forum* [online]. July 1999 [cit. 16-08-2016]. Dostupné na Internetu: <kentlaw.edu/perritt/montreal.rev.htm>.

⁷⁸ ZANOBETTI, Alessandra. Contract Law in International Electronic Commerce. *International Business Law Journal*, 2000, no. 5, s. 536. ISSN 0295-5830.

vzájemně oddělených právních sfér.⁷⁹ Ačkoliv tedy hovoříme o supraterritoriálním charakteru internetu, je tomu tak jen v čistě technické, resp. původní ideové rovině, neboť ve skutečnosti je kyberprostor, obrazně řečeno, rozdělen na regulované segmenty odpovídající dosahu státní moci jednotlivých států. O to více se v případě právních vztahů vznikajících na internetu dostává do popředí význam norem mezinárodního práva soukromého, které řeší otázky rozhodného práva a mezinárodní soudní pravomoci.⁸⁰

V této souvislosti se objevují názory, že současná úprava založená na teritoriálním pojetí státní jurisdikce je v kontextu právních vztahů vznikajících na internetu nepoužitelná, a je tak třeba vypracovat normy zcela nové, jež by reflektovaly nové problematické momenty vznikající v důsledku specifického charakteru internetu.⁸¹ Na druhé straně názorového spektra naopak zaznívají tvrzení, že neexistují žádné podstatné důvody, které by bránily bez dalšího aplikovat normy v současné podobě.⁸² Dosavadní praxe ukazuje, že tradiční právní úprava mezinárodního práva soukromého je díky svému univerzálnímu charakteru v zásadě aplikovatelná i v případech právních vztahů vznikajících na internetu. Vzápětí je však nutné dodat, že řada akademiků se i přesto shoduje s Davidem Postem v tom, že je třeba současnou právní úpravu alespoň vhodně přizpůsobit novým okolnostem a problémům, které v souvislosti se příchodem internetu vyvstaly.⁸³

2.2 Cenzura internetu jako důsledek jeho fragmentace

Základní problém fragmentace internetu spočívá v tom, že stát nemůže svou pravomoc uplatňovat vůči subjektům, jejichž jednání má účinky na území jejich vlastního státu, ať už přímo, či zprostředkovaně. Typickým příkladem je

⁷⁹ InternetSCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016], s. 803. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf >.

⁸⁰ FAWCETT, James, CARRUTHERS, Janeen. *Private International Law*. New York : Oxford University Press, 2008, s. 7. ISBN 978-0199284252.

⁸¹ JOHNSON, David, POST, David. *And how shall the Net be governed? A meditation on the relative virtues of decentralized, emergent law*. MA : MIT Press Cambridge, 1997, s. 62-91. ISBN 0-262-61136-8.

⁸² PERRITT, Henry. Jurisdiction and the internet: Basic Anglo-American Perspectives Projects in the Coming 2000's. *Internet Law and Policy Forum* [online]. July 1999 [cit. 24-08-2016]. Dostupné z: <ilpf.org/events/jurisdiction/perrittpr.htm>.

⁸³ JOHNSON, David, POST, David. Law and Borders: The Rise of Law in Cyberspace. *Stanford Law Review*, 1996, no. 48, s. 1381. ISSN 0038-9765.

problematika on-line hazardních her, jejichž provozování je státem již tradičně silně regulováno. Pokud na základě norem mezinárodního práva není schopen vůči přeshraničním provozovatelům svou moc účinně uplatňovat, jediným způsobem, jak tomuto nežádoucímu jevu zamezit, zůstává blokování přístupu k příslušným webovým stránkám, tedy státem řízená cenzura internetového obsahu. Cenzura internetu se přirozeně ale nemusí omezovat pouze na provozovatele hazardních her. V kontextu evropského prostoru je problematika cenzury internetu patrně nejvíce diskutována v souvislosti s opatřeními, které v průběhu posledních pěti let zavedla Ruská federace. V říjnu 2012 tam byl nejprve schválen zákon o omezení internetu,⁸⁴ který měl původně zabránit šíření informací o výrobě narkotik, návodů k sebevraždám a dětské pornografii. Podle zákona je správce webové stránky, na níž ruské úřady škodlivý obsah objeví, povinen je do dvou dnů od upozornění odstranit. Pokud tak neučiní, zablokují je do 24 hodin samy úřady. Cenzura tak funguje na principu tzv. *blacklistingu*, kdy odpovědný úřad vede seznam zakázaných adres, který předává místním poskytovatelům internetového připojení. Ti potom musejí zajistit, že příslušné webové stránky nebudou prostřednictvím jejich služby přístupné.

Podle serveru Technet stihli cenzoři za prvních dvanáct dnů platnosti zákona zakázat na 180 webových stránek, včetně humoristického serveru lurkmore.ru nebo některých účtů na oblíbené sociální síti Vkontakte.ru.⁸⁵ Centrálním úřadem odpovědným za cenzuru ruského internetu je Federální služba pro dozor v oblasti telekomunikací, informačních technologií a masmédií (*Roskomnadzor*), o blokaci ale může rozhodovat také ruská protidrogová agentura a úřad pro ochranu práv spotřebitelů. Následně byl zákon podstatně rozšířen o možnost blokace webových stránek obhajujících nebo propagujících extrémismus nebo veřejné nepokoje. Zákon výslovně uvádí, že jde zejména o případy „svolávání nepovolených shromáždění“ nebo jakékoli jednání „narušující zavedený pořádek“. Řada komentátorů přitom upozorňuje, že tato změna měla za cíl legitimizovat eliminaci politicky nepohodlných oponentů, jejichž koordinace probíhá právě převážně prostřednictvím

⁸⁴ Zákon vlády Ruské federace č. 1101 ze dne 26. října 2012.

⁸⁵ ČTK. Nový zákon v Rusku už zablokoval i humoristický server. *iDNES.cz* [online]. 12. listopadu 2012 [cit 13-08.2016]. Dostupné na Internetu: <technet.idnes.cz/ruska-cerna-listina-webu-08w-sw_internet.aspx?c=A121112_133758_sw_internet_vse.>.

internetu.⁸⁶ Ke konci roku 2014 bylo podle úředního sdělení Roskomnadzor blokováno už více než 45 000 internetových adres a 317 blogů.

V červenci Ruská federace svou kontrolu nad internetem ještě více posílila, když schválila zákon nařizující společnostem působícím na ruském internetu ukládat data týkající se ruských občanů pouze na serverech, které se nacházejí na území federace. V opačném případě bude webová stránka opět blokována. Jak uvádí Stanislav Janů, toto nařízení postihlo kromě médií i technologické společnosti: „*Adobe v Rusku požádalo o likvidaci, Microsoft přesunul vývoj z Moskvy do Prahy a Google vývoj v Rusku zcela zrušil.*“⁸⁷ Kaskádu cenzurních opatření potom uzavírá nařízení platné od srpna 2014, podle kterého musejí operátoři veřejných Wi-fi hotspotů (například v knihovnách, školách nebo restauracích) před umožněním připojení vyžadovat identifikační údaje uživatelů, včetně čísel jejich pasů.⁸⁸

Ještě o krok dále jsou s cenzurou internetu v Číně, kterou index *Freedom House* označil za zemi s nejméně svobodným internetem vůbec.⁸⁹ Působí zde pouze několik státem spravovaných operátorů, kteří zajišťují připojení Číny ke globální síti. Jak uvádí Stanislav Janů: „*Tito [operátoři] slouží jako brána pro běžné poskytovatele, jejichž provoz může být jednoduše sledován. Kromě toho však může být připojení díky tomu jednoduše přerušeno a pověstné vypnutí internetu čínská vláda v praxi opravdu používá. Naposledy to bylo v roce 2014, kdy vláda nechala od internetu odstříhnout oblast Yarkan v prefektuře Kashgar.*“⁹⁰

Centrálním úřadem pro cenzuru internetu je tzv. Státní internetový úřad, významnou pravomoc mají v této oblasti ale i Státní úřad informací, Úřad pro správu

⁸⁶ GOBLE, Paul. FSB Increasingly Involved in Misuse of „Anti-Extremism“ Laws, SOWA says. *The Interpreter Magazine* [online]. 26 March 2015 [cit. 10-08-2016]. Dostupné z: <<http://www.interpretermag.com/fsb-increasingly-involved-in-misuse-of-anti-extremism-laws-sova-says/>>.

⁸⁷ JANŮ, Stanislav. *Ruský internet: cenzura, tvrdé tresty za blogování a veřejná Wi-fi jen s pasem.* [online] 30. června 2016 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <zive.cz/clanky/rusky-internet-cenzura-tvrde-tresty-za-blogovani-a-verejna-wi-fi-jen-s-pasem/sc-3-a-182981/>.

⁸⁸ Globalvoices.com. *Passport now required to use public wi-fi in Russia* [online]. 8 August 2014 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <azh.kz/en/news/view/4497>.

⁸⁹ Freedom House. *Freedom on the Net 2015* [online]. 2016 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu: <<https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2015>>.

⁹⁰ JANŮ, Stanislav. *Internet v Číně? Závistí by zbledl i Velký bratr* [online]. 17. května 2016 [cit. 22-08-2016]. Dostupné z: <zive.cz/clanky/internet-v-cine-zavisti-by-zbledl-i-velky-bratr/sc-3-a-182451/default.aspx>.

kyberprostoru nebo Centrální skupina pro bezpečnost internetu a infomatizaci, která mimo jiné spravuje hlavní firewall filtrující obsah zahraničních serverů. Vedle toho dochází přirozeně ke kontrole a filtrování obsahu domácích webových stránek, ať už za pomoci robotů, nebo státních úředníků. Podle Janů tato omezení fungují zejména lokálně: „*Když v roce 2014 probíhaly studentské nepokoje v Hongkongu, vláda zde zkrátka nařídila blokování nejpopulárnějších komunikátorů KakaoTalk a Line zároveň s cenzurováním webů, na nichž se o událostech informovalo.*“⁹¹

Čína podobně jako Rusko bojuje i s anonymitou internetových uživatelů. Nejenže všechny internetové služby působící v Číně mohou ukládat data o svých uživateliích pouze na čínských serverech, ale od 1. března jsou pro každou registraci na jakékoli webové stránce vyžadované osobní identifikační údaje včetně čísla dokladu totožnosti, přičemž se na internetu zakazuje používání jakýchkoli přezdívek. Jak poukazuje Janů, to přináší čínské vládě nové možnosti regulace, když může například blokovat uživatele podle oblasti jejich pobytu.

Paradoxní jsou pak některé praktické implikace, které s sebou státní cenzura v Číně přináší. Jedním z největších problémů provozovatelů webových stránek v zemích se státní cenzurou internetu je totiž jejich odpovědnost za uživatelský obsah, nad nímž ale nemají plnou kontrolu. Typicky půjde o sociální sítě, diskusní fóra nebo inzertní portály. Jak ukazuje pokus harvardského profesora politických věd Garyho Kinga, v Číně se v reakci na to otevřel nový trh s komerčními nástroji vyvíjenými podnikateli v rámci soukromého sektoru.⁹² Jeho průběh popisuje Jindřich Lauschmann: „*Pro správu sociální sítě, aby vyhovovala čínským předpisům, stačily výzkumníkům nástroje, které dostaly v ceně od svého poskytovatele webového softwaru. Ty měli k dispozici nejen s výběrem z možností vytipování nevhodných příspěvků, ale také s plnou telefonní klientskou podporou... Čínské systémy všeobecně fungují tak, že na základě klíčových slov příspěvků, jejich délky, kde na stránce byly publikované, reputace uživatelů a jejich aktivity nebo jiných ukazatelů automaticky vytipovávají příspěvky, které nejsou vládou vítané. Těm je pozdržena*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² KING, Gary, PAN, Jennifer, ROBERTS, Margaret. Reverse-engineering censorship in China: Randomized experimentation and participant observation. *Science*, 22 August 2014, vol. 345, iss. 6199, s. 1-10. ISSN 1095-9203.

*publikace do doby, než se na ně podívá lidský editor, který je buď povolí a publikuje, nebo zablokuje.*⁹³

Diskuse ohledně problematiky cenzury internetu se objevila i v České republice, naposledy právě v souvislosti s výše zmiňovanými on-line hazardními hrami. Konkrétně se jedná o § 82 – § 84 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění k 1. lednu 2017 zavádějící institut tzv. seznamu nepovolených internetových her. Podobně jako v případě Číny nebo Ruska se jedná o koncept blokace vybraných adres, na nichž se provozují hazardní hry v rozporu se zákonem. Podle ust. § 82 zákona o hazardních hrách jsou poskytovatelé připojení k internetu na území České republiky povinni zamezit v přístupu k těmto webovým stránkám, a to ve lhůtě 15 dní ode dne zveřejnění internetové stránky v seznamu nepovolených internetových her.

Ačkoli se s přijetím zákona objevovaly názory, že se v České republice zavádí cenzura internetu,⁹⁴ domnívám se, že ve skutečnosti nejde o zásah do ústavně zaručených práv a svobod, zejména pak do svobody projevu a zákazu cenzury. Existují zde totiž účinné mechanismy, jak se zneužití institutu blokace nepovolených internetových stránek bránit.

Předně, o zápisu do seznamu nepovolených internetových her rozhoduje z moci úřední Ministerstvo financí České republiky. Protože má rozhodnutí charakter správního rozhodnutí, je zajištěna možnost bránit se proti němu v režimu správního řádu, případně ve správním soudnictví v rámci řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu ve smyslu ust. § 65 a násl. SŘS. Samotný seznam je potom ministerstvo povinno zveřejňovat na internetových stránkách, přičemž je povinno provést výmaz internetových stránek ze seznamu nepovolených internetových her

⁹³ LAUSCHMANN, Jindřich. *Cenzura internetu stojí na komerčních nástrojích od soukromých firem* [online]. 13. září 2013 [cit. 12-08-2016]. Dostupné z: <tyinternety.cz/socialni-site/cenzura-internetu-v-cine-stoji-na-komercnich-nastrojich-od-soukromych-firem/>.

⁹⁴ Srov. např. HELLER, Jakub. Politici chtějí regulovat internet, v Praze proto bude demonstrace. *iDNES.cz* [online] 18. února 2016 [cit. 24-08-2016]. Dostupné z: <praha.idnes.cz/demonstrace-za-svobodu-internetu-dll-/praha-zpravy.aspx?c=A160218_2226497_praha-zpravy_nub> internet nebo ČTK. Cenzura internetu? Sněmovna schválila regulaci hazardu, umožňuje blokovat weby. *deník.cz* [online] 13. dubna 2016 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu: <denik.cz/ekonomika/snemovna-schvalila-novy-zakon-o-hazardnich-hrach-20160413.html>.

neprodleně poté, co pominuly důvody pro jejich zápis do tohoto seznamu.⁹⁵ Je pravda, že v některých jiných zemích jako například Francie mají mechanismus prevence a kontroly zneužití mnohem propracovanější. O blokaci webových stránek zde na rozdíl od ČR nerozhoduje odbor ministerstva, do jehož pravomoci regulace hazardních her spadá, ale ARJEL, což je nezávislý orgán složený ze zhruba 60 odborníků, přičemž v jeho čele stojí sedmičlenné představenstvo, jehož předseda a dva vicepředsedové jsou jmenováni dekretem, zatímco další dva členové předsedou *Assemblée Nationale* a zbylí dva předsedou Senátu, a to vždy na základě jejich právní, technické a ekonomické odbornosti. Úprava ani neřeší, jakým způsobem mají poskytovatelé připojení k internetu blokaci webových stránek zajistit. Například ve Francii je přitom legislativně zakotveno, že se tak děje formou blokace DNS serveru. Česká úprava ani neřeší otázku nákladů poskytovatelů připojení k internetu v souvislosti se zajišťováním blokace.

Lze shrnout, že bez ohledu na supraterritoriální povahu internetu a omezený dosah státní jurisdikce může státní moc internet nejen fragmentovat, ale i poměrně efektivně izolovat, a to za použití cenzury. Ta přitom může mít odlišnou podobu i různou intenzitu. Běžnými metodami je blokace black-listovaných DNS serverů (zakázaných webových stránek), kterou zajišťují poskytovatelé internetového připojení, nebo aktivní filtrování obsahu zajišťované poskytovateli internetových služeb, zejména provozovateli webhostingových serverů nebo vyhledávači. Státní kontrola poskytovatelů internetového připojení zajišťuje kontrolu nad funkcionalitou celé sítě, včetně možnosti její izolace od zahraničních serverů. Problémy spojené s nedostatkem státní pravomoci na internetu tak lze těmito prostředky poměrně efektivně eliminovat. V této souvislosti se objevují i podpůrné mechanismy potlačující anonymní charakter kyberprostoru a fenomén virtuální identity. Mezi ně patří zejména zákonná povinnost autentické identifikace uživatele, ať už pro účely registrace, nebo pro připojení k síti jako takové. Kombinací výše uvedených prostředků lze dosáhnout vysoké úrovně kontroly nad tím, co se na internetu děje. V takovém případě se už ale nejedná o fragmentaci internetu, ale jeho faktickou izolaci do něčeho, co nazývám „státním intranetem“.

⁹⁵ Ust. § 84 odst. 3 a 4 zákona č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách ve znění k 1. lednu 2017.

2.3 Definiční autority a správci kyberprostoru

Jak vyplývá z výše uvedeného, některé subjekty jako poskytovatelé internetového připojení hrají v otázce regulace a kontroly internetu důležitou roli, neboť disponují přirozenou autoritou orgánu spravujícího určité (zpravidla technické) aspekty fungování společného systému (kyberprostoru). Přestože tak neexistuje centrální regulační autorita, spolu s vývojem internetu se vytvořila přirozená struktura subjektů, které se na správě a standardizaci fungování kyberprostoru podílejí. Radim Polčák tyto subjekty, které se od ostatních odlišují technickou kompetencí ovládat kyberprostor prostřednictvím svých definičních norem, označuje jako definiční autority.⁹⁶ Jak ale zároveň upozorňuje, fenomén definičních autorit se neobjevuje až s příchodem internetu, nýbrž jej lze spatřovat i v jiných oblastech regulace.⁹⁷

Problém definičních autorit na internetu spočívá v tom, že jejich kompetence nejsou jasně ohraničené. Tím, že působí v několika vzájemně provázaných vrstvách, navíc dochází k jejich přirozené interakci nebo naopak konkurenci. To má zejména dopady v oblasti jejich právní odpovědnosti, které se blíže věnuje kapitola 3.

Jak zároveň poukazuje, někteří autoři v této souvislosti hovoří o samoregulačních mechanismech kyberprostoru,⁹⁸ nicméně se domnívá, že taková samoregulace stojící na ekonomických zájmech subjektů soukromé sféry nenahrazuje a ani nahrazovat nemůže roli práva a státu, která je na internetu nezastupitelná. Zde bych ovšem chtěl poukázat na dvě skutečnosti.

Zaprvé, některé definiční autority (např. W3C) vůbec neusilují o vytváření jakéhokoli zisku. Zadruhé, i ekonomicky motivované subjekty mohou prosazovat skutečnou regulaci prostoru, který do jisté míry spravují, nebo dokonce vytváří, a to právě proto, že jsou na tomto systému ekonomicky závislé. Pokud dojde k jakékoli deformaci zavedeného systému, je tím přímo ohrožen jejich *status quo*. Polčák sám navíc uvádí i další motivační faktory, které mohou mít na samoregulační

⁹⁶ POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012, s. 107. ISBN 978-80-87284-22-3.

⁹⁷ Srov. např. LESSIG, Lawrence. *The Future of Ideas – The Fate of the Commons in a Connected World*. New York : Vintage Books, 2002, s. 143. ISBN 978-0375726446.

⁹⁸ WEBER, Rolf. *Shaping Internet Governance: Regulatory challenges*. Heidelberg : Springer, 2009, s. 23. ISBN 978-3-642-04620-9.

mechanismy definičních autorit významný vliv. Vedle snahy o celkový rozvoj informační společnosti v kvantitativním i kvalitativním smyslu to může být otázka politického či společenského postavení definiční autority nebo její společenská odpovědnost (*corporate social responsibility*).⁹⁹ Ačkoliv je z předchozího textu již zřejmé, že internet není ponechán samoregulačním mechanismům definičních autorit, je třeba zdůraznit, že pro účely účinného uplatňování práva v kyberprostoru hrají klíčovou roli. Jak trefně shrnuje Polčák: „*Otázka efektivity nebo dokonce faktické existence práva s praktickou nutností vedou k postupnému přehodnocování tradičních mechanismů právní regulace a jejich přetvářením na mechanismy, které by se daly nazvat synergickými formami organizace nikoli pod přímou vládou, ale za užití státního práva... Význam tohoto sice pomalého, přesto však nezadržitelného vývoje není přitom zásadní je pro samotné prostředí celosvětové informační sítě, ale může naznačit cesty, kterými se bude právo v budoucnosti obecně ubírat.*“¹⁰⁰

Jak již bylo výše naznačeno, definiční autority mohou být jednak neziskové či zájmové organizace, nebo sdružení založená výhradně za účelem správy určitých aspektů fungování kyberprostoru. Mezi ně patří například konsorcium W3C zakladatele webu Tima Berners-Leea, které je hlavní autoritou v definici standardů WWW (například jazyka HTML, protokolu http apod.), nebo *Internet Assigned Numbers Authority* (IANA) nebo její český protějšek CZ.NIC, v jejichž kompetenci je přidělování IP adres a jejich routování v rámci globální infrastruktury internetu.

Definičními autoritami ale mohou stejně tak dobře být i subjekty ze soukromé sféry. Vedle poskytovatelů internetového připojení, jejichž postavení je výsadní tím, že obsluhují základní komunikační infrastrukturu internetu v reálném světě, se jedná zejména o provozovatele navazující komunikační infrastruktury, síťové asistenční infrastruktury, provozovatele webostingových služeb nebo obdobných služeb (např. blogy apod.), poskytovatele e-mailových služeb nebo instantních komunikačních služeb, provozovatele síťových operačních systémů a jiných síťových softwarových řešení s dálkovým přístupem, provozovatele síťových uložišť včetně cloudů, ale i různé portály, diskusní servery nebo vyhledávače.

⁹⁹ Srov. POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012, s. 110. ISBN 978-80-87284-22-3

¹⁰⁰ *Ibid.* s. 108

Z výše uvedených mají vedle provozovatelů komunikační infrastruktury zcela výjimečné postavení vyhledávače, neboť zajišťují základní orientaci uživatelů v kyberprostoru. Tím, že internet nemá hierarchickou strukturu, existují v zásadě dva způsoby, jak se v něm orientovat a pohybovat. První a zároveň vývojově původní je možnost využití katalogů webových stránek. Ačkoli neexistuje centrální katalog všech webů, řada soukromých subjektů se o jeho vytvoření alespoň v lokálních nebo oborových verzích pokoušela (např. Seznam.cz). Druhým a dnes již prakticky výhradním způsobem orientace v kyberprostoru je internetový vyhledávač fungující na bázi fulltextového prohledávání indexovaných webových stránek. Jak přitom bude dále rozvedeno, právě tento klíčový segment internetu je v současnosti deformován monopolním postavením vyhledávače Google.

2.4 Google a trend monopolizace internetu

Americkou společnost Google, Inc., jejíž současný roční obrat dosahuje cca 75 miliard amerických dolarů,¹⁰¹ založili v roce 1998 Larry Page a Sergey Brin. Název Google pochází z angl. *googol* označující číslo složené z jedniček a sta nul, jehož motiv vyhledávač po dlouhou dobu používal. Ten byl původně navržen v rámci výzkumného projektu na Stanfordské univerzitě k testování algoritmu hodnocení webových stránek PageRank. Právě tento systém, který svými výsledky překonal konkurenční algoritmy, se stal základem úspěchu komerčního vyhledávače Google.

Základní princip jeho fungování je přitom poměrně jednoduchý. Robot prochází katalogizované webové stránky a ukládá jejich obsah do své vlastní paměti. Tomuto procesu, který je prováděn automatickým robotem bez vědomí nebo souhlasu samotných provozovatelů webových stránek, se říká indexace. Pokud robot na indexované stránce identifikuje hypertextový odkaz, navštíví i tuto stránku – a tak stále dokola. Tím si vytváří bázi vlastních dat, kterou vyhledávač prochází při vytváření odpovědi, tj. při generování seznamu relevantních výsledků na konkrétní požadavek uživatele. Z hlediska relevance a určení pořadí výsledků je zásadním právě systém hodnocení PageRank, který na rozdíl od konkurenčních produktů reflektuje celou řadu faktorů jako četnost hledaného výrazu, jeho poměr k ostatnímu

¹⁰¹ Google Inc. *Annual Report* [online]. 2015 [cit. 19-08-2016]. Dostupné na Internetu: <annualreports.com/Company/google-inc>.

textu, umístění na stránce, označení pomocí jednotlivých HTML tagů, ale i kontext ostatního obsahu. Takto nehodnotí pouze jednotlivou webovou stránku, ale celý web, včetně jeho rozsahu, stáří, obsahového kontextu apod. Systém rovněž mapuje, kolik jiných webových stránek na příslušný web odkazuje a v jakém kontextu, a naopak zkoumá, na jaké kontextuální stránky odkazuje sám hodnocený web. Tyto složité algoritmy vedly ke vzniku zcela nového marketingového oboru SEO (z angl. *Search Engine Optimization*), který se zabývá optimalizací obsahu webových stránek pro internetové vyhledávače. V této souvislosti se objevila i řada podvodných technik jako odkazové farmy či skrytý obsah, případně různé formy automatického zvyšování četnosti hledaných výrazů apod.

Algoritmus Googlu je neustále vyvíjen a zlepšován tak, aby tyto techniky odhalil a webové stránky penalizoval. V důsledku toho je dnes ve svém detailu již tak složitý, že nelze s určitostí říci, podle jakých faktorů a s jakým důrazem na relevanci jsou webové stránky PageRankem hodnoceny. Za úspěchem vyhledávacího algoritmu stál ale i důraz na sémantický kontext vyhledávaných výrazů v rámci složených frází a schopnost jejich rozpoznání v různých lingvistických variantách. Jinak řečeno, Google se naučil porozumět lidské řeči namísto strojové interpretace zdrojového kódu v předem dané syntaxi.

Vzhledem k bezkonkurenčním výsledkům vyhledávání se pozice Google na globálním trhu upevnila natolik, že podle statistik serveru NetMarketshare měl v červnu 2016 na trhu globálního desktopového vyhledávání podíl přesahující 70 %, přičemž jeho nejsilnější konkurent, vyhledávač Bing, měl pouhých 11,3 %. V globálním měřítku pak za zmínku stojí pouze vyhledávače Baidu s podílem 8,8 % a Yahoo se 7,7 %, když další nejsilnější vyhledávače, Ask a AOL mají každý méně než 0,3 % tržního podílu.¹⁰² Je třeba zmínit, že tyto statistiky neodráží zvláštnosti některých lokálních trhů, jako je např. ten český, kde má neobvykle silné postavení domácí vyhledávač Seznam.¹⁰³

¹⁰² Desktop Search Engine Market Share [online]. July 2016 [10-08-2016]. Dostupné na Internetu: <netmarketshare.com/search-engine-market-share.aspx?qprid=4&qpcustomd=0>.

¹⁰³ Zatímco v zemích jako je Německo, Rakousko, Rumunsko, Polsko nebo i Slovensko podíl vyhledávání přes Google činí podle serveru gs.statvcounter.com více než 90 %, podíl Seznam.cz na vyhledávání v České republice se pohybuje mezi 30 – 40 %. Srov. např. KISSANE, Dylan. *Seznam Takes*

Tržnímu podílu ve vyhledávání odpovídají i ekonomické výsledky Google, když v roce 2006 se podle průzkumu Brandz Top 100 stal nejcennější značkou na světě s odhadovanou hodnotou cca 66,5 miliard amerických dolarů, což představovalo meziroční růst až 77 %.¹⁰⁴ V roce 2016 to podle magazínu Forbes bylo už 82,5 miliardy, Google nicméně ztratil prvenství před značkou Apple.¹⁰⁵ Podle poslední účetní závěrky dosahoval obrát Google za rok 2015 75 miliard amerických dolarů.¹⁰⁶ Tím, jak se algoritmus Googlu stával na trhu globálního vyhledávání více populárním, začal přirozeně ovlivňovat chování jak svých uživatelů, tak především tvůrců webových stránek a dalších poskytovatelů souvisejících on-line služeb. Autoři webových stránek začali věnovat více pozornosti zdrojovému kódu a samotnému obsahu svých webových stránek, který častokrát podřizovali co nejlepším výsledkům ve vyhledávání, čímž byla zaručena vyšší návštěvnost webu. Vznikaly tak partnerské programy sdílející vzájemné odkazy, nebo třeba katalogy webových stránek, které nikdo nepotřeboval a ani nenavštěvoval. Provozovatelé komerčních webů začali připojovat informační obsahové sekce, jejichž přítomnost měla zajistit lepší umístění ve vyhledávání, případně docházelo k přímému propojování s původně obsahovými weby, které takového umístění přirozeně dosahují.

Toto obchodování s PageRankem ve svém důsledku vedlo na jedné straně k racionalizaci informačních struktur, na straně druhé k významnému nárůstu rozsahu obsahu, informací. Do jaké míry se ale jedná o informace obsažené účelově spíše než účelně, lze polemizovat. Není ovšem sporu o tom, že uvažování provozovatelů webových služeb se při jejich tvorbě do značné míry redukovalo na dosažení jediného cíle, a to co nejlepší umístění ve vyhledávání podřízením se

on Google in the Czech Republic [online]. 8 May 2015 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <doz.com/search-engine/seznam-search-engine>.

¹⁰⁴ IVANIŠKIN, Radek. Nejhodnotnější značkou světa je Google, porazil Microsoft. *iHned.cz* [on-line]. 23. dubna 2007 [cit. 24-08-2016]. Dostupné z: <byznys.ihned.cz/c1-20972190-nejhodnotnejsi-znackou-sveta-je-google-porazil-microsoft>.

¹⁰⁵ BADENHAUSEN, Kurt. Apple, Google a spol. Tohle jsou nejhodnotnější značky světa. *Forbes* [online]. 25. května 2016 [cit. 18-08-2016]. Dostupné na Internetu: <forbes.cz/apple-google-a-spol-tohle-jsou-nejhodnotnejsi-znacky-sveta/>.

¹⁰⁶ Google Inc. *Annual Report* [online]. 2015 [cit. 19-08-2016]. Dostupné na Internetu: <annualreports.com/Company/google-inc>.

pravidlům, které stanovil Google. Řada subjektů se tak stala na vyhledávací službě Google existenčně (resp. ekonomicky) závislá.

Ačkoli tak neexistuje centrální státní nebo mezinárodní autorita s regulační pravomocí ve vztahu k internetu, její roli v mnoha ohledech nahrazuje standardizace některých aspektů kyberprostoru, k níž dochází v důsledku dominantního postavení Googlu. Tento trend nazývám monopolizací internetu a považuji jej za jeden z nejnebezpečnějších momentů utváření podoby našeho kyberprostoru, kdy se v rukou jediného subjektu koncentruje mnoho základních funkcí, na nichž je většina stávajících uživatelů internetu do jisté míry existenčně závislá. Podobně se přitom vyslovují i někteří další.¹⁰⁷

2.5 Zneužívání dominantní síly na internetu

Jak se ukazuje, svého dominantního postavení na globálním trhu vyhledávání Google začal využívat. V listopadu 2010 tak zahájila šetření Evropská komise, v roce 2012 potom americká Bureau of Competition (BoC) při Federal Trade Commission (FTC) vypracovala v této souvislosti podrobnou zprávu o činnosti Google Inc. Ačkoli stošedesátistránková zpráva BoC z 8. srpna 2012 byla původně určena výhradně k rukám členů FTC, její část (pouze sudé stránky) byla nechtěně zveřejněna.¹⁰⁸ Díky tomu pronikly na veřejnost podrobnosti ohledně praktik Googlu v souvislosti s jeho působením na trhu vyhledávání a některými jeho komerčními službami.

Koncem roku 2006 se Google rozhodl zvýšit svůj podíl na vyhledávání lokálního charakteru. Jedná se o segment tzv. vertikálního vyhledávání, které se zaměřuje pouze na vyhledávání obsahu v rámci specifického segmentu jako nakupování, automobily, literatura nebo právě cestování. Vytvořil tak nové produkty, do nichž získával data z vertikálních vyhledávačů třetích stran jako Yelp nebo TripAdvisor.

¹⁰⁷ Srov. např. BERÁNEK, Jan. Co má společného Google a virus? Šéf Axel Springeru varuje před monopolem. *LUPA.cz* [online]. 17. dubna 2014 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <lupa.cz/clanky/co-ma-spolecneho-google-a-virus-sef-axel-springeru-varuje-pred-monopolem/>. ISSN 1213-0702 nebo SLÍŽEK, David. Google vs. Zbytek světa: kde leží hranice mezi vyhledávačem a monopolem? *LUPA.cz* [online]. 15. dubna 2014 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <lupa.cz/clanky/google-vs-zbytek-sveta-kde-lezi-hranice-mezi-vyhledavacem-a-monopolem/>.

¹⁰⁸ Více viz <wsj.com/google-ftc-report>, kde je také tato část zprávy k dispozici k nahlédnutí.

Jejich obsah měl totiž beztak pro účely vyhledávání indexován a uložen ve vlastních databázích. Provozovatelé těchto serverů tak Google vyzvali, aby jejich data ze svých služeb odstranil, k čemuž nakonec i došlo. Protože se mu ale ani po dvou letech nedařilo vybudovat vlastní základnu uživatelů, kteří by aktivně vertikální obsah (recenze, doporučení, diskuse, katalogy apod.) vytvářeli, opět začal využívat data třetích osob bez souhlasu původních provozovatelů. Tentokrát ovšem Google zvolil jiný přístup, když provozovatelům dal na výběr mezi bezplatným využíváním jejich dat vlastními službami, nebo kompletním odstraněním jejich webových stránek z výsledků svého vyhledávání. Na to Yelp reagoval mimo jiné medializací případu a stížností k FTC.¹⁰⁹

Vedle toho Komise i BoC řešily jednání Googlu ohledně jeho kontextového reklamního systému AdWords, na jehož základě měly být provozovatelé webových stránek zobrazujících reklamu AdWords omezováni při užívání konkurenčních systémů.

Podle analýzy Komise zaujímá Google v Evropské unii dominantní postavení jak na trhu obecného vyhledávání s podílem více než 90 %, tak i na trhu umísťování reklamy na internetových stránkách, kde ovládá více jak 80 % trhu.¹¹⁰ V březnu 2013 Komise přijala předběžné posouzení, podle kterého Google používá následující praktiky, jež považuje za porušení soutěžních pravidel zakazujících zneužití dominantního postavení dle čl. 102 SFEU:¹¹¹

- a) Při zobrazování výsledků obecného (horizontálního) internetového vyhledávání Google zvýhodňuje odkazy na své vlastní specializované vertikální vyhledávací služby na úkor odkazů na konkurenční specializované vyhledávací služby.
- b) Google v rámci svých specializovaných vyhledávacích služeb používá původní obsah webových stránek třetích stran bez jejich souhlasu.

¹⁰⁹ Srov. Zpráva Bureau of Competition při Federal Trade Commission o činnosti Google Inc ze dne 8. srpna 2012, s. 36 [online] [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <wsj.com/google-ftc-report>.

¹¹⁰ Tisková zpráva Komise IP/16/2532 ze dne 14. července 2016.

¹¹¹ Tisková zpráva Evropské komise IP/13/371 ze dne 25. dubna 2013.

- c) Prostřednictvím formálních či faktických dohod jsou provozovatelé webových stránek nuceni, aby kontextovou reklamu spojenou s vyhledáváním získávali výhradně nebo převážně od Google.
- d) Správa on-line reklamních kampaní a jejich přenositelnost na jiné on-line reklamní platformy je smluvně omezená.

Při bližším pohledu lze konstatovat, že se zjištěné skutečnosti v zásadě shodují se závěry obsaženými ve zprávě FTC. Přestože Google s těmito závěry nesouhlasil, zavázal se, že učiní některá opatření k nápravě, zejména že:

- a) Bude označovat odkazy na své vlastní specializované vyhledávací služby, které jsou na stránce výsledků obecného vyhledávání zvýhodněny, a to tak, aby uživatelé nezaměňovali odkazy na specializované vyhledávací služby Google s odkazy na ostatní výsledky obecného vyhledávání.
- b) Pokud ve výsledcích obecného vyhledávání zobrazí odkazy na své vlastní specializované služby, které budou obsahovat inzerci nebo podobné komerční odkazy ve více jak 5 % případů zobrazení, zobrazí na stejné stránce zároveň alespoň tři odkazy na konkurenční specializované vyhledávací služby, na jejichž existenci uživatele jasně upozorní.
- c) Nabídne webovým stránkám třetích stran možnost, aby prostřednictvím jeho webu bylo Googlu zakázáno využívat v rámci jeho specializovaných vyhledávacích služeb jakýkoli obsah převzatý z takových stránek, přičemž využití této možnosti nijak negativně neovlivní umístění webových stránek třetích stran mezi výsledky obecného vyhledávání Google.
- d) Umožní specializovaným vyhledávacím službám, které se zaměřují na vyhledávání produktů nebo na lokální vyhledávání, označit určité informace nebo kategorie informací tak, aby Google tyto informace nepoužíval a ani neindexoval.¹¹²

Další závazky se pak vztahují ke zneužívání dominantního postavení na trhu s on-line reklamou. Komise však ani po předložení upravených verzí nepovažovala návrhy Google za dostatečné k ochraně hospodářské soutěže. V dubnu 2015 a

¹¹² Sdělení Komise 2013/C 120/09 ve věci AT.39740 – Google ze dne 26. dubna 2013 uveřejněné v Úředním věstníku Evropské unie, C 120/22.

v červenci 2016 pak Komise zaslala prohlášení o námitkách, resp. dodatečné prohlášení o námitkách, ve kterých své předchozí zjištění potvrdila. V této souvislosti se objevily nepotvrzené informace, že Googlu má v souvislosti s vyšetřováním být uložena pokuta až ve výši tři miliard eur.¹¹³ Doposud však žádné formální rozhodnutí Komise nevydala.

K podobným závěrům dospěla i FTC. Jelikož BoC identifikovala, že Google má v USA monopolní postavení jak na trhu horizontálního vyhledávání (obecné vyhledávání) s podílem 71 %, ¹¹⁴ tak na trhu internetové reklamy, není překvapivé, že výše popsané jednání vyhodnotila jako protisoutěžní: *„Jednání Google mělo a bude mít za následek skutečnou újmu pro spotřebitele a inovace na trhu on-line vyhledávání a reklamy. Google posílil svůj monopol... prostředky v rozporu se soutěžním právem a znemožnil stávajícím i potenciálním soutěžitelům na trhu on-line vyhledávání a reklamy tento monopol narušit, což bude mít přetrvávající negativní dopady na spotřebitele.“*¹¹⁵

Bez ohledu na zjištěné skutečnosti a závěry autorů zprávy se nakonec FTC rozhodla od jakéhokoli zásahu upustit. Podle Dennise Schaala za tím mohlo stát i silné lobby Googlu, jehož představitelé se začali pravidelně stýkat s členy FTC a úředníky Bílého domu.¹¹⁶ Sama zpráva obsahuje výčet rizikových aspektů, pokud by se FTC rozhodla proti Googlu zahájit v souvislosti se zneužíváním dominantní síly soudní řízení. Mezi ty hlavní patří:

- a) Google své služby uživatelům nijak nezaplatňuje a uživatelé nejsou s jeho službami pevně svázáni. Trvání monopolu Googlu je diskutabilní s ohledem na rostoucí konkurenci, jako je Facebook nebo Twitter, které rovněž usilují o čas uživatelů a peníze zadavatelů reklam.
- b) Shromažďování obsahu a jeho strukturování Googlem z cizích webových stránek přináší skutečný benefit koncovým uživatelům.

¹¹³ Podle serveru Aktuálně.cz to s odvoláním na informované zdroje napsal britský list the Sunday Telegraph.

¹¹⁴ Zpráva své závěry staví na datech ComScore Market Share z května 2012.

¹¹⁵ Srov. Zpráva Bureau of Competition při Federal Trade Commission o činnosti Google Inc ze dne 8. srpna 2012, s. 116 [online] [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <wsj.com/google-ftc-report>.

¹¹⁶ SCHAAL, Dennis. *Full FTC Report Reveals More of Google's Dirty Tricks Against TripAdvisor and Others* [online]. 25 March 2015 [cit. 12-08-2016]. Dostupné z: <skift.com/full-ftc-report-reveals-more-of-googles-dirty-tricks-against-tripadvisor-and-others>.

- c) Největší inzerenti (dle investic do reklamy) využívají i konkurenční služby Googlu (AdCenter od Microsoftu) bez ohledu na omezení, která Google ukládá provozovatelům webových stránek.

Bez ohledu na výše uvedené důvody se domnívám, že bezzubost, s jakou doposud americké i evropské orgány dohledu vůči praktikám Googlu na trhu vyhledávání a trhu s internetovou reklamou postupovaly, je důsledkem toho, že výlučné postavení Googlu jako internetového monopolu je z pohledu uplatňování státní moci ve skutečnosti žádoucí. Jak bylo rozebráno již výše, v decentralizované a supraterritoriální architektuře internetu hrají klíčovou roli definiční autority, mimo jiné i provozovatelé vyhledávacích služeb. Z pohledu státu, který je při výkonu své moci v kyberprostoru na spolupráci definičních autorit závislý, je přirozeně výhodné, aby v těchto záležitostech jednal pouze s jedním partnerem. Pokud tento subjekt navíc jako Google funguje ve zcela nekonkurenčním prostředí, je vztah mezi ním a státem spíše symbiotický, protože jsou na sobě vzájemně závislí. Domnívám se proto, že ačkoli bylo shledáno, že Google výše popsány praktikami porušoval pravidla hospodářské soutěže, jeho socio-politická, ekonomická, ale i mocenská role je na evropských i amerických trzích natolik silná, že uložení astronomických sankcí za porušování soutěžních pravidel očekávat nelze. Příslušné orgány se dle mého budou spíše snažit udržet alespoň minimální rovnováhu v postavení Googlu a jeho potenciálních konkurentů a chránit zájmy i dalších účastníků dotčených internetových trhů.

2.6 Shrnutí kapitoly

Vzhledem k tomu, že architektura internetu respektuje spíše logická než geografická či mocenská schémata, jedná se o supraterritoriální a decentralizovaný systém bez ústřední regulační autority. Ačkoli původně převládaly názory, že se jedná o nezávislý kyberprostor s vlastními pravidly hry, realita ukázala, že daleko více se prosazuje koncept jeho fragmentace podle dosahu jurisdikce jednotlivých suverénních států. Ačkoli tak internet představuje globální médium, ve skutečnosti je rozdělen na regulované segmenty odpovídající dosahu státní moci jednotlivých států. Z pohledu právní regulace pak vyvstává zejména otázka, zda mají být tyto specifické vztahy regulovány novými normami kybernetického práva, nebo postačí

přizpůsobit výklad stávajících norem novým okolnostem. V oblasti mezinárodního práva soukromého se přitom prosazuje zejména druhá možnost, což ostatně potvrzuje i judikatura SDEU analyzovaná v dalších kapitolách této práce.

O tom, že je internet ve skutečnosti fragmentován a pod kontrolou státní moci, konečně svědčí i případy cenzury, zejména pak v Číně nebo Rusku. Tato cenzura může nabývat různých forem, od blacklistingu, přes povinnou evidenci údajů o uživatelích po autentizaci uživatele jako podmínku samotného připojení k síti. Všechny tyto techniky přitom Ruská federace využívá. V Číně dokonce zřídili zvláštní Státní internetový úřad, který pomocí automatizovaných systémů a internetových robotů kontroluje činnost uživatelů na čínském internetu. Tamní poskytovatelé internetového připojení a webhostingových služeb navíc musejí zajišťovat automatické filtrování závadného obsahu. Lze se setkat s názory, že se objevují snahy i o cenzuru v České republice, a to v souvislosti s některými nedávnými legislativními opatřeními jako nový loterijní zákon. Vzhledem ke zvoleným mechanismům a možnosti nezávislého soudního přezkumu považují tyto reakce za přehnané.

Vedle státu se lze na internetu setkat s řadou dalších subjektů, které rovněž disponují určitou mírou moci a autority. Jedná se o tzv. definiční autority, mezi jak neziskové organizace a sdružení jako W3C, tak i subjekty ze soukromé sféry, zejména pak poskytovatele připojení k internetu, webhostingu a řady dalších služeb. Společným znakem všech definičních autorit je přirozená moc regulovat určitý segment internetu, která pramení z jejich výsadního postavení, ať už jde o vlastnictví infrastruktury, nebo tradici a kredibilitu.

Zvláštní postavení v kontextu definičních autorit má vyhledávač Google, který na trzích vyhledávání a kontextové reklamy ovládá více než devadesát procent amerického a evropského trhu, což se stalo předmětem šetření soutěžních úřadů v obou jurisdikcích. Zatímco v USA Google vyvázl bez sankcí, na rozhodnutí Komise se stále ještě čeká. Důvod, proč je zneužívání dominantního postavení Googlu doposud tolerováno, spatřuji právě ve skutečnosti, že Google je vzhledem ke svému postavení mimořádně vlivnou definiční autoritou, kterou mohou orgány státní moci recipročně využívat k realizaci státní moci na internetu.

3 DELIKTNÍ ODPOVĚDNOST A INTERNET

3.1 Delikt a deliktní odpovědnost

Delikt, lat. *delictum* neboli provinění či vina, představuje jeden ze základních institutů klasické právní teorie již od starověkého Říma, kde označoval zaviněný protiprávní zásah do zájmové sféry jiné osoby. Vedle deliktů pak římské právo rozeznávalo *crimina*, tedy protiprávní činy ohrožující zájmy celé společnosti.¹¹⁷ Ačkoli tato klasifikace vycházela z dnes již tradiční duality práva soukromého (*ius privatum*) a veřejného (*ius publicum*),¹¹⁸ nelze ji zaměňovat s dělením na soukromoprávní a veřejnoprávní delikty v dnešním slova smyslu. Římské právo totiž za soukromoprávní delikty považovalo pouze některá typizovaná jednání, které dnes tradičně spojujeme se vznikem deliktní odpovědnosti v oblasti veřejného práva. Konkrétně šlo o krádež, poškození cizí věci, urážku na cti a v rámci praetorského práva pak jednání vynucené hrozbou a podvod.¹¹⁹

Jelikož za spáchání deliktu chyběl sankční postih v rovině veřejného práva, plnila tuto roli přímo soukromoprávní deliktní odpovědnost. To se projevovalo zejména v tom, že v případě spáchání deliktu poškozený mohl uplatnit právo na zaplacení pokuty sankční povahy prostřednictvím poenální žaloby (*actio ex delicto*). Koncepce deliktní odpovědnosti tak původně spočívala spíše v potrestání pachatele (sankční funkce) než v náhradě újmy poškozeného (reparační funkce). S postupem času nicméně dochází k akcentaci soukromoprávního pojetí deliktů a deliktní odpovědnosti, kdy je poškozenému umožněno na základě tzv. smíšené žaloby (*actio mixtae*) požadovat vedle zaplacení pokuty rovněž nápravu způsobené újmy. Právě náprava způsobené újmy představuje základní východisko moderního pojetí koncepce sankcionování soukromoprávních deliktů.

¹¹⁷ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 1995, s. 261. ISBN 8071790311.

¹¹⁸ Za právo veřejné bylo považováno právo upravující záležitosti státu: *Publicum ius est, quo dam Statum rei Romanae spectat* (Iustiniánské instituce, I, 1).

¹¹⁹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 1995, s. 285. ISBN 8071790311.

Současná právní teorie používá termín delikt zásadně jako souhrnné označení (zaviněného) protiprávního jednání.¹²⁰ Rozlišuje přitom mezi delikty veřejnoprávními (tedy delikty ústavními, správními (administrativními) a trestněprávními) a delikty soukromoprávními, mezi něž se řadí delikty občanskoprávní, obchodněprávní a pracovněprávní. Zatímco právní vztah založený soukromoprávním deliktem je z hlediska subjektů symetrický, neboť spočívá ve vzájemných právech a povinnostech subjektů soukromého práva a rovnosti jejich vzájemného postavení, veřejnoprávní delikt zakládá asymetrický právní vztah mezi státem a soukromoprávní osobou, protože představuje vrchnostenský zásah státu do subjektivních práv osob soukromého práva.

Ačkoli se význam pojmu delikt v právní teorii v zásadě sjednotil, jednotlivé právní řády s ním pracují odlišně. Zatímco francouzské právo jím souhrnně označuje delikty trestní (*délit penal*) a soukromoprávní (*délit civil*), v Německu (*Delikt*) označuje pouze delikty trestní povahy, přičemž právní řády některých států jako Slovensko nebo Maďarsko s pojmem delikt nepracují vůbec. České právo naopak používá termín delikt pouze ve významu soukromoprávního deliktu.

Vedle klasických soukromoprávních deliktů se v právní teorii setkáváme s kategorií tzv. kvazideliktů (*obligationes quasi ex delicto*), kterou rovněž znalo i římské právo.¹²¹ Kvazidelikty se sice podobají civilním deliktům, nicméně nevyžadují zavinění, a někdy dokonce ani protiprávnost jednání. Právní teorie tak rozlišuje mezi pojetím civilních deliktů v užším a širším smyslu. Za delikt *stricto sensu* se považuje pouze zaviněný protiprávní čin, jehož důsledkem je vznik subjektivní odpovědnosti. Naproti tomu deliktem *lato sensu* se rozumí takové protiprávní jednání, které osoba, jež se ho dopustila, nezavinila ani z nedbalosti.¹²² Jde o případy tzv. objektivní odpovědnosti, kdy se odpovědná osoba může své odpovědnosti zprostit jen ze zákonem stanovených důvodů (objektivní odpovědnost prostá), případně taková liberace není vůbec možná (objektivní odpovědnost absolutní).

¹²⁰ BOGUSZAK, J., ČAPEK, J. a GERLOCH, A., *Teorie práva*. 2. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 196. ISBN 80-7357-030-0.

¹²¹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 1995, s. 265. ISBN 8071790311.

¹²² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek II. Díl třetí: Závazkové právo*. 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 388. ISBN 978-80-7353-473-4.

České právo vychází z širšího pojetí civilního deliktu, ačkoliv s tímto pojmem s výjimkou samotného názvu hlavy III OZ dále nijak výslovně nepracuje.

Nejednotný je rovněž výklad pojmu soukromoprávní odpovědnosti, neboť existují protichůdná doktrinární pojetí tohoto institutu. V období socialismu převládla v české právní nauce koncepce sankční, která civilní odpovědnost ztotožňuje s pojmem sankce jako nepříznivým následkem předvídaným sankční složkou občanskoprávní normy.¹²³ Podstatou takto pojímané odpovědnosti je tedy nová sekundární (odpovědnostní) povinnost sankčního charakteru, která přistupuje k povinnosti primární anebo ji zcela nahrazuje. Této povinnosti naopak odpovídá právo poškozeného na obnovení porušených či ohrožených právních vztahů (reparace) nebo poskytnutí zadostiučinění (satisfakce). Jak uvádí Boguszak, sankční pojetí soukromoprávní odpovědnosti rovněž odpovídá doktrinárnímu chápání tohoto institutu v obecné právní teorii.¹²⁴

Vedle toho se objevuje preventivní koncepce, jejímž průkopníkem je Viktor Knapp.¹²⁵ Ten pojem odpovědnosti chápe jako hrozbu sankcí, kdy povinný subjekt odpovídá za to, že svou povinnost splní, nikoli až *ex post* za její nesplnění. V první fázi, tedy od okamžiku vzniku primární povinnosti do okamžiku jejího porušení, působí odpovědnost preventivně jako hrozba sankcí. V druhé fázi přichází funkce reparační, kdy se odpovědnost aktivizuje a působí právní následky. Toto pojetí nicméně podrobila zevrubné kritice zejména Knappová, podle které se objevuje hned několik problematických momentů.¹²⁶ Pro účely této práce je stěžejní, že tento koncept nefunguje právě ve vztahu k deliktní odpovědnosti, neboť jeho aplikace vede k absurdním závěrům. Pokud totiž povinnost (a spolu s ní tak i odpovědnost) vzniká spolu se vznikem deliktní způsobilosti (dosažením věku, rozumové a mravní vyspělosti apod.), vstupuje každá osoba tímto okamžikem s každým dalším

¹²³ Srov. např. LUBY, Štefan. *Prevencia a zodpovednost v občianskom práve*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, 1. sv., s. 43. ISBN 80-210-0264-6 nebo ŠVESTKA, Jiří. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha : Academia, 1966, s. 37. ISBN neuvedeno.

¹²⁴ BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A., *Teorie práva*. 2. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 196. ISBN 80-7357-030-0.

¹²⁵ KNAPP, Viktor. *Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu*. Praha : Nakladatelství ČSAV, 1956, s. 66. ISBN neuvedeno.

¹²⁶ KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2003, s. 212 a násl. ISBN 80-86432-55-6.

subjektem do relativního právního vztahu záležejícího v povinnosti nezpůsobit škodu. Právní teorie přitom takový právní poměr nepovažuje ani za absolutní, neboť není individuálně určen nejen subjekt povinností, ale ani subjekt práv.

Zcela odlišná koncepce civilních deliktů a deliktní odpovědnosti je v zemích *common law*. Každý *tort* (z latinského *tortum* neboli „nespravedlnost“), jak se soukromoprávní delikt nazývá, představuje vlastní skutkovou podstatu civilního deliktu chránící rozdílné právní zájmy a vyvolávající různý standard odpovědnosti. Právní úprava, která je stále do značné míry nekodifikovaná, a existuje tak jen na úrovni obyčejového a soudcovského práva, je do značné míry kazuistická a roztržštěná, a přesnější definici tudíž nelze podat. Profesor Bernard Rudden z Univerzity v Oxfordu identifikoval na sedmdesát *torts* včetně těch velmi malých, jejichž skutková podstata je vysoce individualizována (tzv. *torticles*). Mezi ty základní patří zejména nedbalost (*tort of negligence*), setkat se lze běžně ale s celou řadou dalších, jako je pomluva (*defamation*), ať už v psané formě (*libel*), nebo slovem (*slender*), nebo s delikty chránícími pozemek vlastníka před narušiteli (*tort of trespass to land*) nebo imisemi (*tort of nuisance*).

Vzhledem k odchylnému pojetí deliktu a deliktní odpovědnosti v rámci jednotlivých jurisdikcí vypracovala Skupina evropského deliktního práva (*European Group of Tort Law*) Zásady evropského deliktního práva (*Principles of European Tort Law*) za účelem jeho postupné harmonizace.¹²⁷

Tato práce nadále pracuje s pojmem delikt ve významu soukromoprávního deliktu v širším smyslu, tedy jednání spočívajícím v (ne)zaviněném porušení (zákonem stanovené) povinnosti, jakož i odpovídajících institutů v rámci *common law* (*torts*). Pojem deliktní odpovědnosti je užíván ve smyslu nové sekundární (odpovědnostní) povinnosti sankčního charakteru, tedy ve smyslu sankčního pojetí.

¹²⁷ Vedle PETL existují i další iniciativy usilující o sblížení úpravy deliktní odpovědnosti, např. Studijní akademická skupina k evropskému občanskému zákoníku (*Study Group on a European Civil Code*).

3.2 Deliktní odpovědnost v novém civilním právu

Účinností nového OZ došlo i ke změnám v pojetí deliktní odpovědnosti a příslušné terminologie v rámci českého práva. Předně se opouští pojem „odpovědnost“, který byl v OZ 1964 používán nejednotně a nekoncepčně.¹²⁸ Namísto toho zákonodárce používá spojení „povinnost nahradit škodu“. Jak ovšem upozorňuje I. Pelikánová, koncept odpovědnosti má multidisciplinární charakter a jednotlivé odvětvové rozdíly by měly být řádně zdůvodněny: *„Rozdílnost doktrinárních názorů na pojem odpovědnosti v civilním právu ani přesahy přes striktní definici odpovědnosti nejsou dostatečným důvodem pro přerušení vazby mezi odpovědností a povinností k náhradě škody.“*¹²⁹ Další významnou změnou bylo rozdělení režimu smluvní a deliktní odpovědnosti za škodu, tedy odpovědnosti vyplývající z porušení povinnosti stanovené smlouvou nebo povinnosti vyplývající z právního předpisu. Opouští se tak jednotná koncepce občanskoprávní odpovědnosti a vytváří se dualita pojetí civilního deliktu.¹³⁰ Podle důvodové zprávy vedl autory nového OZ k tomuto odklonu od tradičního pojetí deliktní odpovědnosti trend moderních zahraničních kodexů.¹³¹

Ust. § 420 OZ 1964 v souladu s klasickou doktrínou ukládalo, že ke vzniku deliktní odpovědnosti musejí být přítomny čtyři základní komponenty, a to (i) protiprávní jednání škůdce spočívající v porušení zákonem stanovené povinnosti, (ii) škoda, (iii) příčinná souvislost mezi protiprávním činem a škodou a (iv) zavinění. OZ 2012 v ust. § 2910 přitom nově po vzoru § 823 německého BGB obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty deliktní odpovědnosti (*stricto sensu*) rozlišující, zda protiprávním jednáním došlo k zásahu do absolutního práva poškozeného (věta první), nebo jiného práva poškozeného porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva (věta druhá). Podle důvodové zprávy tato koncepce *„vychází z rozlišení případů, kdy je porušením zákonné povinnosti zasaženo právo absolutní a kdy je zasaženo právo jiné. Toto dělení se zdůvodňuje povahou dotčených práv:*

¹²⁸ MELZER, Filip. Corpus Delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 3, s. 24 – 27. ISSN 1210-6348.

¹²⁹ PELIKÁNOVÁ, Irena. Odpovědnost za škodu: trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 3, s. 15 – 23. ISSN 1210-6348.

¹³⁰ Srov. *Ibid.*, s. 16 a násl.

¹³¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava : Sagit, 2012, s. 1028 a násl. ISBN 978-80-7208-922-2.

absolutní právo, ať už osobní nebo majetkové, působí vůči každému, zatímco relativní právo působí jen mezi stranami.“¹³²

Ačkoli se při doslovném výkladu zdá, že druhá skutková podstata míří na případy porušení relativních práv, je třeba mít na paměti, že vztah obou skutkových podstat není exkluzivní, protože otázky porušení relativních práv budou primárně řešeny v rámci úpravy smluvní odpovědnosti za škodu podle ust. § 2913 OZ 2012. Ve skutečnosti se tak díky této dualitě do českého práva dostává nový institut tzv. čisté hospodářské (ekonomické) škody (angl. *pure economic loss*, něm. *reiner Vermögensschaden*). Tou rozumíme takovou škodu, která byla způsobena, aniž bylo zasaženo do absolutního práva nebo jiného právem chráněného statku. Klasickým příkladem čisté ekonomické škody je případ přerušení dodávek elektrického proudu z důvodu poškození kabelu třetí osobou, v důsledku čehož vznikla podnikateli škoda. Ačkoli je hospodářskou škodu třeba odlišit od následné ekonomické újmy (ušlého zisku), neboť jejich vznik je vázán na primární porušení absolutního práva, fakticky se tyto újmy zahrnovaly do rámce ušlého zisku, případně je soudy reflektovaly ve svých úvahách o adekvátní příčinné souvislosti a předvídatelnosti škod.¹³³ Nyní by k jejich úhradě mělo docházet právě na základě druhé skutkové podstaty obsažené v ust. § 2010 OZ 2012 při aplikaci teorie ochranného účelu normy (viz níže).

Jednání může spočívat v konání (komisivní činy), ale i opomenutí (omisivní činy), pokud zákon ukládal povinnost konat. Okamžik vzniku protiprávnosti se tradičně spojuje s protiprávností samotného jednání (teorie protiprávnosti v jednání), a nikoli až s okamžikem protiprávnosti následku, které takové jednání vyvolalo (teorie protiprávnosti v účinku).¹³⁴ Taková protiprávnost pak spočívá v rozporu jednání s objektivním právem jako celkem,¹³⁵ přičemž tento rozpor může být přímý (*contra legem*), nebo může být dovozován nepřímou, pokud jednání účel právní normy

¹³² *Ibid.* s. 1028 a násl.

¹³³ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo: zvláštní část (§ 2055 – 3014): komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 1547. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹³⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek VI*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer a.s., 2014, s. 929. ISBN 978-80-7478-630-3.

¹³⁵ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 2004, sp. zn. 25 Cdo 972/2003.

obchází (*in fraudem legis*). Protiprávnost se na rozdíl od zavinění nepresumuje, a poškozený tak nese důkazní břemeno.

O protiprávní jednání zásadně nejde, pokud k němu dal poškozený souhlas (*volenti non fit iniuria*) nebo pokud škůdce vykonával své subjektivní právo (*neminem leadit qui iure suo utiritur*). Takový výkon nicméně pod sankcí zdánlivosti nesmí bezdůvodně zasahovat do práv jiných osob (zneužití práva, šikanozní výkon práva). Stejně tak se za protiprávní čin nepovažuje svépomocné jednání, jestliže by zásah veřejné moci přišel pozdě a svépomoc je přiměřená. OZ 2012 nově také upravuje instituty nutné obrany a krajní nouze jako okolnosti vylučující protiprávnost jednání. O nutnou obranu jde tehdy, pokud škoda byla způsobena útočnickovi při odvracení bezprostředně hrozící újmy nebo trvajících protiprávního útoku. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvrácením útoku. Naproti tomu krajní nouze předpokládá způsobení škody odvrácením přímo hrozícího nebezpečí újmy, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nebyl-li způsobený následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To ovšem neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednajících.

Druhým z předpokladů vzniku delikt ní odpovědnosti je vznik škody. I v tomto ohledu došlo oproti předchozí úpravě k terminologické změně, když za škodu OZ 2012 považuje pouze škodu na jmění, přičemž jako obecný pojem nyní používá termín „újma“. Ta zahrnuje i újmu nemajetkového charakteru. Z pohledu nové terminologie je tak předpokladem vzniku delikt ní odpovědnosti ve skutečnosti nikoli škoda, ale újma. České právo již od dob OZO uplatňuje rozlišování mezi škodou skutečnou (bezprostřední) a škodou následnou (ušlý zisk). „Rozlišování mezi skutečnou škodou a ušlým ziskem je založeno na premise, že ušlý zisk představuje odůvodněnou naději na zisk, je-li takový majetkový přínos podložen již existujícími či reálně dosažitelnými okolnostmi, z nichž lze usuzovat, že nebýt škodné události,

*k zamýšlenému zisku by skutečně došlo. Dojde-li k poškození již stávajícího majetkového stavu, jedná se o skutečnou škodu.*¹³⁶

Třetí podmínkou vzniku delikt ní odpovědnosti je existence kauzálního vztahu mezi protiprávním jednáním a způsobenou škodou. V českém prostředí je nejrozšířenějším způsobem zkoumání faktické kauzality teorie podmínky (*conditio sine qua non*) neboli teorie ekvivalence podmínek. Ta spočívá na základním východisku, že každá podmínka určité události je kauzální. Soud tedy posuzuje, zda by nastal stejný výsledek i v případě, kdy by ke splnění podmínky nedošlo. Pokud existuje více skutečností představujících podmínku vzniku odpovědnosti za škodu, je třeba odpovědnost přičítat původci prvotní podstatné podmínky na základě teorie o gradaci příčinné souvislosti.¹³⁷ „V takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně navazujících podmínek a následků byl ve vztahu ke vzniku natolik propojen (prvotní podmínka bezprostředně vyvolala jako následek podmínku jinou a ta postupně případně podmínku další), že již z působení prvotní podmínky lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku. Příčinou je pak ta podmínka, která je důležitou, podstatnou a značnou.“¹³⁸

V druhém kroku je pak třeba posoudit intenzitu vztahu mezi zjištěnou podmínkou a následkem, tedy vznikem újmy. Základním doktrinální východiskem je tzv. teorie adekvátní příčinné souvislosti, která vznikla v 19. století v Německu. Příčinná souvislost je podle ní dána pouze tehdy, pokud je následek adekvátní podmínce, tj. pokud podmínka podle obvyklého průběhu věcí objektivně přispěla ke vzniku újmy.¹³⁹ V podstatě tak jde o určení stupně pravděpodobnosti, se kterou újma při splnění nastane. Teorie adekvátní příčinné souvislosti se nicméně užije pouze ve vztahu k první skutkové podstatě ust. § 2910 OZ 2012, neboť věta druhá nově odkazuje na teorii ochranného účelu normy. Její aplikací se příčinná souvislost naopak rozšiřuje i na následek méně pravděpodobný a předvídatelný. Vychází totiž

¹³⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek VI.* 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-630-3.

¹³⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. listopadu 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99.

¹³⁸ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo: zvláštní část (§ 2055 – 3014): komentář.* 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 1553. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹³⁹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009.

z předpokladu, že zákonodárce stanovil pravidlo na ochranu před určitým následkem (újmou), přičemž ochranný účel takové normy zahrnuje i situace, kdy je následek z pohledu podmínky neadekvátní. Odpovědnosti škůdce tak nevylučuje např. skutečnost, že újma vznikla nebo dosáhla většího rozsahu z důvodu určité predispozice poškozeného.¹⁴⁰

Posledním z předpokladů vzniku deliktní odpovědnosti v českém právu je prvek zavinění. Jde o subjektivní předpoklad záležející v psychickém vztahu škůdce k protiprávnímu jednání, jakož i ke způsobenému škodnému následku a jejich příčinné souvislosti. Není ale vyžadován vztah k protiprávnosti jednání, neboť neznalost práva neomlouvá (*ignorantia legis non excusat*).

Ačkoli je zavinění ze své povahy předpokladem subjektivním, posuzuje se na základě objektivních projevů a objektivizovaných měřítek. Zavinění se tradičně skládá z prvku intelektuálního (vědění, rozumový prvek), který reflektuje znalost škůdce o okolnostech zakládajících jeho deliktní odpovědnost, a prvku vůle, který odráží postoj škůdce ke způsobeným následkům. Na základě přítomnosti jednotlivých prvků potom rozlišujeme mezi zaviněním ve formě úmyslu (přímého či nepřímého) a nedbalostí (vědomé či nevědomé). Ust. § 2911 OZ 2012 přitom obsahuje vyvratitelnou právní domněnku, že škůdce v případě způsobení škody porušením zákonné povinnosti jednal nedbale. Škůdce se tak může exkullovat pouze důkazem opaku, zejména prokáže-li, že jednal tak, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat. Tato domněnka obsažená v ust. § 2912 odst. 1 OZ 2012 vychází z objektivizovaného standardu průměrně rozumného člověka, podle kterého se má za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka a je schopna jej užívat s běžnou péčí a opatrností.¹⁴¹

3.3 Deliktní odpovědnost na internetu

Výše uvedená doktrinální východiska lze bez větších problémů aplikovat i na vztahy na internetu, neboť podstata institutu deliktní odpovědnosti v kyberprostoru zůstává stejná jako v reálném světě, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o delikt,

¹⁴⁰ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo: zvláštní část (§ 2055 – 3014): komentář*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2014, s. 1547. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹⁴¹ *Ibid.*

který může být spáchán i v reálném světě (např. porušení práv duševního vlastnictví pořízením neautorizované kopie), nebo výlučně v kyberprostoru (např. neoprávněný převod virtuální kryptoměny Bitcoin).¹⁴² Podle některých autorů je průběh virtuálních deliktů v kyberprostoru odlišný těch v reálném světě, když v této souvislosti hovoří o tzv. šestistupňovém modelu páčání deliktu.¹⁴³

V prvním stupni dochází k vytvoření nebezpečného kódu, který je následně ve druhém stupni buď odeslán e-mailem konkrétní osobě, nebo prostřednictvím speciální aplikace odeslán na webový server. Ve třetím stupni pak dochází k jeho obdržení zařízením poškozeného (e-mailovým klientem nebo webovým serverem), aniž by docházelo ke způsobení jakýchkoli následků. Jak poznamenává Zdeněk Kučera, ve druhém a třetím stupni, které jsou pro internetové delikty typické, může dojít ke spáchání deliktu, pokud by hmotné právo takový delikt kvalifikovalo jako ohrožovací.¹⁴⁴ K dokonání deliktu zpravidla dochází ve čtvrtém stupni, kdy je obdrženy kód aktivován, ať už otevřením e-mailu, nebo automatickým spuštěním skriptu webovým serverem. V pátém stupni pak dochází ke vzniku primární škody aktivovaným kódem. Takové následky se přitom vzhledem ke globálnímu charakteru internetu mohou v šestém stupni projevovat vůči dalším osobám napříč jednotlivými jurisdikcemi.

Ačkoli je výše popsáný průběh spáchání deliktu pro kyberprostor příznačný, nepovažují jej za jev, který by virtuální delikty od deliktů v reálném světě s obecnou platností odlišoval. Šestistupňový model lze totiž bez větších potíží aplikovat například i v případě škody způsobené úmyslným jednáním třetí osoby prostřednictvím nástroje, v jehož důsledku byla přerušena dodávka elektrického proudu podnikateli, který tak nemůže dostát svým závazkům vůči zákazníkům v různých jurisdikcích. Naproti tomu se i na internetu setkáváme se zjednodušeným

¹⁴² Bitcoin je internetová open-source platební síť, v rámci níž dochází k obchodování stejnojmenné měny. Unikátní vlastností Bitcoinu je jeho decentralizovaná architektura, díky čemuž nikdo (ani autor systému) nemohl měnu padělat, ovlivňovat její kurz, zabavovat prostředky nebo jiným způsobem ovládat peněžní toky. Systém, jehož údajným autorem má být Japonec Satoshi Nakamoto, je v provozu od roku 2009.

¹⁴³ Srov. např. SVANTESSON, Dan. *Private International Law and the internet*. Alpen aan den rijn : Kluwer Law International, 2007, s. 269 a násl. 978-9041159564.

¹⁴⁴ KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014, s. 45 [cit. 2016-08-25]. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>.

průběhem deliktního jednání spočívajícím např. ve vytvoření neautorizované kopie souboru.

Domnívám se, že to, co ve skutečnosti odlišuje virtuální delikty od těch reálných, je supraterritoriální a anonymní charakter internetu v kombinaci se zvláštní povahou vztahů, které na něm vznikají. Vše začíná připojením uživatelů k sítím, které zabezpečují poskytovatelé internetového připojení. Jak již bylo výše vysvětleno, tyto subjekty mají v architektuře fungování internetu výsadní postavení, protože jsou jako jediné schopné filtrovat nejen požadavky koncových klientů, ale i obsah, který je jim zobrazován. To se děje prostřednictvím webových prohlížečů, které interpretují HTML kód webových stránek. Vzhledem k tomu, že algoritmy různých prohlížečů nejsou identické, je i interpretace získaných dat rozdílná, což může vést ke vzniku bezpečnostních rizik na straně koncových uživatelů.

Zdrojový kód webových stránek, který vytvořil jejich autor, je pak s příslušnými soubory uložen na webových serverech, které jsou vlastněny a provozovány tzv. webhostingovými společnostmi. Vzhledem k tomu, že webové stránky jsou zpravidla dynamicky generované, uživatel se sám podílí na jejich obsahu, ať už přímo vlastním příspěvkem, nebo pasivně svou volbou nebo dostupným kontextem.¹⁴⁵ Vedle toho se na internetu objevuje řada globálních služeb, které jednotlivé webové stránky využívají, zejména pak statistiky návštěvnosti, kontextová reklama, lokalizační služby, on-line překlady, fulltextové vyhledávání nebo indexace obsahu do vyhledávačů a katalogů. Každá z těchto služeb je přitom zajišťována externím provozovatelem, který do funkcionality webové stránky svým produktem zasahuje. Konečně se pak lze v kyberprostoru setkat s elektronickými roboty a androidy, jejichž automatizovaná činnost může vznik deliktů odpovědnosti rovněž zakládat. Některým výše uvedeným specifikům je proto třeba věnovat pozornost.

¹⁴⁵ Moderní marketingové techniky umožňují identifikovat zájmy uživatele na základě toho, jaké stránky navštěvuje, a následně mu automaticky nabízejí odpovídající obsah.

3.4 Anonymita internetu a otázka lokalizace uživatelů kyberprostoru

Jednou ze základních podmínek účinného uplatňování státní moci v oblasti deliktů odpovědnosti je schopnost identifikace uživatelů, a to jak geograficky pro účely založení vlastní jurisdikce, tak individuálně za účelem jejího vlastního vymáhání. Jednoduše řečeno je třeba zjistit jméno škůdce a lokalizovat místo, kde jej lze zastihnout. Jakkoli náročné to může být ve skutečném světě, v kyberprostoru jde v podstatě o nemožný úkol. Důvodů je hned několik.

Jak již bylo výše zmíněno, každý počítač připojený k internetu je identifikován prostřednictvím tzv. IP adresy ve formátu 32 nebo 128bitového čísla. Protože se počítač při každém požadavku na síti IP adresou identifikuje, lze na jejím základě identifikovat ve vztahu k určitému úkonu (např. navštívení stránky, odeslání e-mailu, nahrání souboru apod.) nejen konkrétní připojené zařízení, ale i jeho relativně přesnou polohu. Tato jedinečná adresa je navíc dána technickými parametry síťového adaptéru připojeného zařízení, a uživatel ji tak nemůže o své vůli v zásadě měnit. „Dohledat majitele IP adresy můžete na stránce RIPE (dostupné na adrese www.ripe.net, pozn. autora), zde jen zadejte IP adresu a odešlete formulář. Zjistíte nejspíš firmu, které adresa patří.“¹⁴⁶ Tato služba je rovněž schopna lokalizovat polohu IP na mapě. Problém ovšem spočívá v tom, jak zjistit vlastní IP adresu.

Problém nebude v případě, kdy je třeba zjistit IP adresu zařízení škůdce, se kterým je poškozený v kontaktu prostřednictvím *peer-to-peer* softwaru, instantních messengerů nebo jiných komunikačních nástrojů, protože toto zařízení se pro účely navázání kontaktu musí pomocí IP adresy identifikovat přímo poškozenému, resp. jeho zařízení. Podobná situace je i v případě zpráv zasílaných e-mailem, neboť v jejich hlavičce se uchovávají informace o jejich odesílateli (a to včetně identifikace zařízení v rámci privátní sítě a přesného času odeslání). Obtížnější bude situace, kdy je potřeba zjistit IP adresu jiného uživatele, který navštívil webovou stránku (např. určitého účastníka diskuse nebo toho, kdo zpřístupněním souborů porušil autorská práva třetích osob).

¹⁴⁶ Connection Meter. *Na internetu není nikdo anonymní* [online]. 24. dubna 2014 [cit. 24-08-2016]. Dostupné z: <conmet.cz/clanek.html?newsid=MjAxMTA3MDYxODIwNDA>.

Povinnost některých poskytovatelů služeb informační společnosti ukládat po určitou dobu metadata elektronické komunikace stanovila směrnice č. 2006/24/ES o uchovávání údajů,¹⁴⁷ kterou nicméně SDEU rozsudkem ve spojených věcech C-293/12 a C-594/12¹⁴⁸ k 8. dubnu 2014 zrušil. Jak uvedl SDEU, důvodem byl rozpor s Chartou základních práv EU: „*Soud zjistil, že na základě dat [jejichž uchovávání je vyžadováno směrnicí č. 2006/24/ES, pozn. autora] je možné (1) zjistit identitu osoby, se kterou registrovaný uživatel komunikoval a jakými prostředky, (2) identifikovat čas komunikace, stejně tak jako místo, kde se komunikace odehrávala, a (3) frekvenci komunikace registrovaného uživatele s dalšími osobami za určité období... Soud je toho názoru, že požadavek na uchovávání těchto dat a možnost, aby k těmto datům měly přístup příslušné národní orgány veřejné moci, směrnice [č. 2006/24/ES, pozn. autora] je závažným způsobem v rozporu se základními právy ohledně soukromého života a ochrany osobních údajů.*“¹⁴⁹ V ČR byla směrnice 2006/24/ES transponována do zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích. Jeho problematické ustanovení § 97 odst. 3 ovšem v návaznosti na zrušení směrnice doposud změněno nebylo. Lze tak shrnout, že poskytovatelé služeb informační společnosti v zásadě nejsou povinni identifikační údaje (včetně IP adres) shromažďovat, ačkoli v praxi většina z nich tak činí.

V této souvislosti Zdeněk Kučera správně poukazuje, že tyto údaje jsou osobními údaji a jako takové spadají do režimu zákona č. 101/2000 Sb., na ochranu osobních údajů.¹⁵⁰ Podle ust. § 5 odst. 2 písm. e) přitom poskytovatel služeb informační společnosti může zpracovat údaje bez souhlasu subjektu údajů, pouze „pokud je to nezbytné pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby; takové zpracování osobních údajů však nesmí být v rozporu s

¹⁴⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006 o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES.

¹⁴⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie č. C-293/12 a C-594/12 ve spojených věcech *Digital Rights Ireland Ltd (C-293/12) v. Minister for Communications, Marine Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Commissioner of the Garda Síochána, Irsku, The Attorney General, za přítomnosti Irish Human Rights Commission a Kärntner Landesregierung*. (C-594/12) Michael Seitlinger, Christof Tschohl a další ze dne 8. dubna 2014.

¹⁴⁹ Tisková zpráva Soudního dvora Evropské unie č. 54/14 ze dne 8. dubna 2014.

¹⁵⁰ KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014, s. 33 [cit. 2016-08-25]. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>.

právem subjektu údajů na ochranu jeho soukromého a osobního života“. Provozovatel webové stránky tak v zásadě smí shromažďovat informace vedoucí k identifikaci a lokalizaci uživatele a tyto informace předat poškozenému, pokud zájem na jejich poskytnutí přesahuje zájem na ochraně soukromí osoby, která způsobila škodu (tj. pokud je vyhověno požadavku proporcionality).¹⁵¹

Vedle statických IP adres existují rovněž adresy dynamické, virtuální nebo sdílené. Dynamické IP adresy fungují na principu náhodného přidělení volné adresy uživateli po dobu jeho připojení k síti, přičemž při dalším připojení mu bude opět přidělena jiná (v ten okamžik volná) IP adresa. Jejich vznik je odůvodňován obavou, že statické adresy nebudou pro stále rostoucí počet uživatelů internetu v budoucnu dostačovat. Vedle toho existují IP adresy, které jsou sdíleny řadou jednotlivých zařízení, typicky v rámci firemní infrastruktury nebo domácí sítě. Tisíce počítačů tak mohou být ve stejný okamžik připojeny k internetu přes jednu páteřní IP adresu, která je identifikuje navenek. Zařízení využívající připojení prostřednictvím dynamické nebo sdílené IP adresy tak nelze jednoznačně identifikovat, za to jej však lze poměrně bezpečně alespoň lokalizovat.

Problém ale představují zejména tzv. virtuální IP adresy, které jsou přidělovány softwarově (zpravidla placenými službami). Jde o techniku, která úmyslně pozměňuje IP adresu uživatele internetu tak, aby nebyl identifikovatelný ani lokalizovatelný. V kombinaci se šifrováním v rámci tzv. VPN (*virtual private network*) jde o téměř dokonalý anonymizační nástroj, který je ovšem dostupný i běžným uživatelům bez nutnosti jakýchkoli technických znalostí nebo zkušeností.¹⁵² Ti jej využívají zejména za účelem zmatení serverů, které blokují přístup z určitých jurisdikcí. Lokalizace uživatele (resp. jeho zařízení) je pro běžné účely v takovém případě prakticky vyloučena.¹⁵³

¹⁵¹ NOVÁK, Daniel. *Zákon o ochraně osobních údajů a související předpisy (101/2000 Sb.): Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 504. ISBN: 978-80-7478-665-5.

¹⁵² Např. služba VPN Unlimited od společnosti Simplex Solutions Inc.

¹⁵³ I za využití výše zmiňovaných technik existují poměrně spolehlivé metody, jak uživatele na internetu identifikovat a lokalizovat. Jedná se ovšem o postupy, kterých mohou využívat pouze orgány veřejné moci, tajné služby a úzká skupina IT odborníků.

Otázkou identifikace, resp. lokalizace uživatelů se zabýval francouzský soud ve známém případě *Yahoo!* ¹⁵⁴ Spor se týkal prodeje nacistických předmětů prostřednictvím internetové aukce na americkém portálu Yahoo! Vzhledem k tomu, že francouzský trestní zákoník na rozdíl od amerického práva zakazuje vystavování či zobrazování předmětů s rasovým podtextem, ¹⁵⁵ nařídil francouzský soud v listopadu 2000 americkému provozovateli stránek zamezit uživatelům z Francie v přístupu k tomuto portálu pomocí tzv. filtrování. ¹⁵⁶ Výkon své jurisdikce nad subjektem amerického práva odůvodnil na základě doktríny účinku, jenž spočíval v přístupnosti nacistických relikvií uživatelům internetu na území Francie, kteří se aukce dokonce mohli aktivně účastnit. Vyjádřil myšlenku, že provozovatel stránek nedostatečně zamezil přístupu k těmto stránkám uživatelům internetu nacházejících se na území Francie. Někteří autoři v této souvislosti hovoří o snaze francouzského soudu vytvořit tzv. „kybernetickou hranici“ ¹⁵⁷ na základě filtrování uživatelů, tj. aktivní identifikaci fyzického umístění návštěvníka stránky.

Francouzský soud za účelem posouzení možnosti filtrování uživatelů podle jejich geografického umístění jmenoval mezinárodní skupinu odborníků. ¹⁵⁸ Ta došla k závěru, že umístění uživatele lze nejefektivněji a nejpřesněji určit pomocí IP adresy jeho routeru: „*Systém přidělování IP adresy... sleduje stromovou strukturu, například z hlavní sítě do podsítě, poskytovateli připojení a konečně k modemu uživatele. Je tak možné postupovat obráceně od IP adresy...která identifikuje jednotlivé uživatele.*“ ¹⁵⁹ Na základě tohoto principu by podle zjištění skupiny mohla být s jistotou určena poloha téměř 80 % všech uživatelů internetu. Ve zbývajících dvaceti procentech potom navrhla řešení v podobě závazného prohlášení

¹⁵⁴ Association Union des etudiants Juifs de France v. Yahoo! Inc (Unreported, November 20, 2000), Yahoo! Inc v. La Ligue Contre Le Racisme Et L'Antisemitisme 169 F. Supp. 2D 1181 (2001).

¹⁵⁵ Vystavení takového předmětu je trestným podle čl. R 645 odst. 1 francouzského Trestního zákoníku, přičemž je-li objekt vystaven za účelem prodeje, rovněž dle čl. R 645 odst. 2.

¹⁵⁶ Association Union des etudiants Juifs de France v. Yahoo! Inc (Unreported, November 20, 2000).

¹⁵⁷ Např. MANOLOPOULOS, Andreas. Raising 'Cyber-Borders': the Interaction between Law and Technology. *International Journal of Law & Information Technology*. University Oxford Press, March 2003, vol. 11, no. 1, s. 43. ISSN 0967-0769.

¹⁵⁸ Skupinu tvořili Ben Laurie (Velká Británie), Francois Wallon (Francie) a Vinton Cerf (USA).

¹⁵⁹ Association Union des etudiants Juifs de France v. Yahoo! Inc (Unreported, November 20, 2000) (Trib Gde Inst Paris).

uživatele.¹⁶⁰ Někteří autoři přitom argumentují, že technologie filtrování uživatelů bude v budoucnu nadále zdokonalována až do té míry, kdy bude představovat jeden z klíčových jurisdikčních faktorů.¹⁶¹ Jak uvádí Schultz, právě pomocí filtrovacích strategií bude pokračovat proces budování kybernetických hranic a fragmentace globálního internetu na jednotlivé segmenty suverénních států.¹⁶²

Andreas Manolopoulos nicméně upozorňuje na některé problematické momenty, které v souvislosti s metodou filtrování vyvstávají.¹⁶³ Vedle toho, že geografické umístění nelze zjistit u více než 20 % uživatelů internetu, server je schopen identifikovat místo připojení uživatele, ale nikoliv stát jeho bydliště. Filtrovací systém tak může uživatele identifikovat jako rezidenta státu, ve kterém se k internetu připojil. Stejně tak se rezident státu může k internetu připojit prostřednictvím zahraničního poskytovatele připojení, díky čemuž nebude server jeho skutečnou polohu schopen rozeznat.

I kdyby bylo možné bez jakýchkoli pochyb určit konkrétní zařízení a jeho polohu, je třeba pamatovat, že toto zařízení může být fakticky využíváno různými uživateli. Identifikace uživatele internetu a jeho lokalizace pro účely norem mezinárodního práva soukromého je tak do značné míry ztížena. To ale neznamená, že by uživatele nebylo v čistě technické rovině možné bez dalšího bezpečně identifikovat a lokalizovat. Metody státní represe diskutované výše v souvislosti s cenzurou internetu jsou toho jasným důkazem. Připadá tak v úvahu např. povinná identifikace každého jednotlivého uživatele v okamžiku jeho připojení k síti, případně pokročilé metody autorizace registrovaných uživatelů internetových služeb. I v těchto případech se ovšem objevují slabá místa, jako jsou krádeže virtuálních identit nebo šedé zóny internetu.

¹⁶⁰ Francouzský soud skutečně vydal příkaz, který společnosti Yahoo! Inc nařizoval implementaci takového systému. Americký soud nicméně v této věci neuznal jurisdikci toho francouzského, v důsledku čehož nebyl příkaz nikdy vykonán.

¹⁶¹ Srov. např. RAZAVI, Mahasti, SAMMAN, Thaima. Yahoo! And limitations of the global village. *Communications Law*, 2001, no. 1, s. 27. ISSN 1746-7616.

¹⁶² SCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016], s. 813. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf>. Internet

¹⁶³ MANOLOPOULOS, Andreas. Raising „Cyber-Borders“: the Interaction between Law and Technology. *International Journal of Law & Information Technology*. University Oxford Press, March 2003, vol. 11, no. 1, s. 44. ISSN 0967-0769.

Jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách, jakýkoli zásah do architektury nebo mechanismů soudobého internetu s cílem posílit roli práva je uživateli vnímán zpravidla velmi negativně. Jak ale upozorňuje G. R. Lucas, jde ve skutečnosti o zaměňování práva na ochranu soukromí a práva na anonymitu: „*Věřím, že tato otázka [otázka kybernetické bezpečnosti, pozn. autora] nemůže být konstruktivně vyřešena dokud se nejprve nenaučíme rozlišovat mezi legitimním soukromím (a všemi právy, které mohou lidé v této souvislosti požadovat) a anonymitou – něčím zcela odlišným, s čím je soukromí občas zaměňováno, a na co dle mého nemáme a nikdy jsme neměli žádné právo. Toto rozdělení je klíčové zejména, máme-li vyvinout funkční a eticky obhajitelný soubor pravidel, které nás budou chránit před kybernetickými útoky.*“¹⁶⁴

3.5 Deliktní odpovědnost poskytovatelů informačních služeb

Již byla výše řeč o tom, že struktura vzájemných vztahů na internetu je komplikovanější než v reálném světě, protože zahrnuje celou řadu zprostředkovatelů jednotlivých technologických služeb, včetně samotných definičních autorit. To je problematické zejména z pohledu deliktní odpovědnosti, kdy důsledná aplikace některých doktrín příčinné souvislosti může vést k nežádoucímu sankcionování těchto zprostředkovatelů. Jednak proto, že své služby jsou schopni poskytovat tak širokému okruhu osob a v tak obrovském objemu jen díky automatickým procesům a algoritmům. Pokud by byla odpovědnost za kvalitu zpracovávaných informací jakkoli přenesena na poskytovatele služby, znamenalo by to nutný vstup kontrolních mechanismů, v jejichž důsledku by pravděpodobně nastalo omezení a zpomalení poskytovaných služeb. Vedle toho stojí také argument, že odpovědnost poskytovatele služby je zásadně odpovědnost sekundární, protože skutečným původce deliktů je uživatel, který přenášená/zpracovávaná data vytvořil nebo publikoval. Ačkoli by se tak poskytovatel služby mohl teoreticky dovolávat svého regresního nároku proti tomuto skutečnému škůdci, v praxi to bude velmi obtížné (ne-li nemožné), protože škůdce nebude možné identifikovat, případně ani lokalizovat. Jak trefně poznamenává Polčák, ve prospěch odpovědnosti

¹⁶⁴ LUCAS, Jr., G. R. Privacy, Anonymity, and Cyber Security. *Amsterdam Law Forum*. Amsterdam : VU University Amsterdam, 2013, no. 5:2, s. 110. ISSN 1876-8156.

poskytovatelů služeb informační společnosti naopak svědčí: „...skutečnost, že profit realizovaný z protiprávních uživatelských komunikačních aktivit je nemravný, a především pak fakt, že ISP je často jediným subjektem, na kterém lze efektivně uplatnit právní postih.“¹⁶⁵

Na tyto potřeby evropské právo reagovalo přijetím směrnice evropského parlamentu a rady č. 2000/31/ES ze dne 8. června 2000, o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“). V České republice tuto směrnici (téměř doslova) provádí zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti.¹⁶⁶ Doktrinálním východiskem této úpravy je limitace právní odpovědnosti některých zprostředkovatelů v souvislosti se zajišťováním informačních služeb. Tyto subjekty označuje jako „poskytovatele“ (v angličtině *information service providers*, zkráceně také označované jako *ISP*) a v článku 2 je definuje jako fyzické či právnické osoby, které poskytují určitou službu informační společnosti ve smyslu čl. 1 odst. 2 směrnice č. 98/34/ES¹⁶⁷ ve znění směrnice č. 98/48/ES,¹⁶⁸ která byla v roce 2015 nahrazena směrnicí č. 2015/1535.¹⁶⁹ Tou se zde má na mysli každá služba poskytovaná zpravidla za úplatu, na dálku, elektronicky a na individuální žádost příjemce služeb. Směrnice č. 2015/1535 potom tyto kumulativní podmínky dále rozvádí:

- „službou poskytovanou na dálku“ se rozumí služba bez současné přítomnosti stran,
- „službou poskytovanou elektronicky“ se rozumí služba odeslaná z výchozího místa a přijatá v místě jejího určení prostřednictvím elektronického zařízení pro zpracování (včetně digitální komprese) a uchovávání dat a jako celek

¹⁶⁵ POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012, s. 146. ISBN 978-80-87284-22-3. *Internet*

¹⁶⁶ RICCIO, G. M. *Study on the liability of internet intermediaries. Country report – Czech Republic (executive summary)* Markt/2006/09/E [online]. European Commission. November 2007 [cit. 10-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/directive/index_en.htm>.

¹⁶⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/34/ES ze dne 22. června 1998 o postupu při poskytování informací v oblasti norem a technických předpisů.

¹⁶⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/48/ES ze dne 20. července 1998, kterou se mění směrnice 98/34/ES o postupu při poskytování informací v oblasti norem a technických předpisů.

¹⁶⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/1535 ze dne 9. září 2015 o postupu při poskytování informací technických předpisů a předpisů pro informační služby (kodifikované znění).

- odeslaná, přenesená nebo přijatá drátově, radiově, opticky nebo jinými elektromagnetickými prostředky,
- „službou na individuální žádost příjemce“ se rozumí služba poskytovaná přenosem dat na individuální žádost.¹⁷⁰

V příloze I naopak uvádí demonstrativní výčet služeb, které se za služby informační společnosti nepovažují. Mezi služby poskytované na dálku tak nepatří zejména ty, které jsou činěny sice elektronicky, ale za fyzické přítomnosti příjemce (např. prohlídka elektronického katalogu v prodejně nebo zpřístupnění elektronických her v herně za osobní přítomnosti uživatele). Službami, které jsou poskytovány elektronicky, zase nejsou služby materiální povahy, ačkoli jsou poskytovány elektronickými přístroji (např. stroje pro automatický výdej peněz nebo lístků), služby poskytované off-line (např. prodej software na záznamových discích) a dále služby, které nejsou poskytovány elektronickými systémy pro zpracování či ukládání dat (např. hlasové telefonní služby, telefaxové či telexové služby apod.). Za služby poskytované na individuální žádost příjemce se potom nepovažují ty, které jsou poskytovány současně přenosem dat bez individuální žádosti neomezenému počtu jednotlivých příjemců, tj. přenos z jednoho místa do mnoha míst (např. služby televizního nebo rozhlasového vysílání). Jak uvádí Radim Polčák, pojem poskytovatele služeb informační společnosti je třeba vykládat spíše extenzivně, když za jeho osobní žádost: „...je možné považovat prakticky jakoukoli aktivitu uživatele, na jejímž základě je služba poskytována (tj. například přihlášení se do sítě). Stejně tak ani kritérium úplaty není nikterak rigorózní – výraz „zpravidla za úplatu“ je třeba interpretovat tak, že je obvyklé za příslušnou službu vybírat úplatu.“¹⁷¹

Jak vyplývá z výše uvedeného, limitace odpovědnosti poskytovatelů služeb informační společnosti bude dopadat zejména na ty subjekty, které zajišťují přenos nebo ukládání dat, jako jsou např. poskytovatelé internetového připojení nebo poskytovatelé webhostingových služeb. Směrnice č. 2000/31/ES pro tyto účely rozlišuje tři skutkové podstaty jednání, za něž není poskytovatel při splnění

¹⁷⁰ Srov. čl. 1 písm. b) směrnice č. 2015/1535.

¹⁷¹ POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012, s. 142. ISBN 978-80-87284-22-3.

některých požadavků odpovědný, a to tzv. „prostý přenos“ (*mere conduit*), ukládání do vyrovnávací paměti (*catching*) a shromažďování informací (*hosting*).

Vedle toho v článku 15 stanovuje důležité pravidlo, že poskytovatelé těchto služeb nemají obecnou povinnost dohlížet na jimi přenášené nebo ukládané informace nebo obecnou povinnost aktivně vyhledávat skutečnosti nebo okolnosti poukazující na protiprávní činnost. To potvrdil i SDEU ve svém rozhodnutí ve věci *Scarlet v. SABAM*,¹⁷² kde posuzoval přípustnost rozsudku belgického soudu, který společnosti *Scarlet* provozující systém vzájemného sdílení dat na bázi *peer-to-peer* ukládal zavést automatický systém filtrování dat, jejichž sdílení je v rozporu s právem na ochranu duševního vlastnictví. Nárok belgického svazu autorů *SABAM* přitom zamítl právě s poukázáním na čl. 15 směrnice č. 2000/31/ES. Jak poznamenávají někteří autoři, jedná se o přelomové rozhodnutí, neboť SDEU jednou provždy zavrhl, aby poskytovatelé informačních služeb byli nuceni zavádět automatizované systémy filtrování dat / uživatelského obsahu podobně jako např. v případě státní cenzury v Číně.¹⁷³

Ačkoli je požadavek na systematickou kontrolu přenášených dat nebo jejich automatické blokování v rozporu s principy směrnice, členské státy mohou poskytovatelům služeb informační společnosti alespoň uložit povinnost informovat příslušné orgány veřejné moci o pravděpodobných protiprávních činnostech nebo poskytovaných informacích, případně povinnost sdělit informace, na jejichž základě lze zjistit totožnost příjemců jejich služeb.¹⁷⁴

Podle čl. 12 směrnice č. 2000/31/ES se za službu spočívající v prostém přenosu považuje přenos informací poskytnutých příjemcem služby komunikačních sítí nebo zprostředkování přístupu ke komunikační síti, přičemž zahrnuje i automatické krátkodobé přechodné ukládání přenášených informací, pokud slouží výhradně pro

¹⁷² Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 24. listopadu 2011 ve věci C-70/10, *Scarlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*.

¹⁷³ Srov. např. ERMERT, Monika. *European Court of Justice Rules Out Mandatory Filtering Systems At Intermediaries* [online]. 25 November 2011 [cit. 09-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ip-watch.org/2011/11/25/european-court-of-justice-rules-out-mandatory-filtering-systems-at-intermediaries>.

¹⁷⁴ Odst. 2. Čl.15 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu).

uskutečnění přenosu v komunikační síti a pokud jeho délka nepřesahuje obvyklou délku přenosu. Za zajištění nebo zprostředkování přenosu je přitom třeba považovat nejen provozování fyzické komunikační infrastruktury, ale i logických služeb jako e-mail nebo *instant messaging*.¹⁷⁵ Poskytovatel takových služeb nebude za přenos informací odpovědný, pokud (i) není původcem přenosu, (ii) nevolí příjemce přenášené informace a současně ani (iii) nevolí a nezmění obsah přenášené informace.

Druhá skutková podstata spočívá v automatickém, dočasném, přechodném ukládání informací poskytovaných příjemcem služby do vyrovnávací paměti, které slouží pro co možná nejúčinnější následný přenos informace na žádost jiných příjemců. Tato technika se nazývá *mirroring*, kdy se vytvoří dočasná kopie webu na serverech, které jsou geograficky blíž koncovým příjemcům. Přenos je výrazně rychlejší a nedochází k přetěžování komunikační infrastruktury, ať už mezi jednotlivými zeměmi, nebo kontinenty. Poskytovatel takové služby nebude podle čl 13. odst. 1 směrnice č. 2000/31/ES deliktně odpovědný, pokud (i) takto uloženou informaci nezmění (ii) a vyhoví obecně uznávaným a používaným technickým podmínkám a pravidlům týkajícím se přístupu k informaci, její aktualizace a intenzitě užívání. V případě, že informace byla na výchozím místě přenosu ze sítě odstraněna nebo k ní byl znemožněn přístup nebo soud nebo jiný správní orgán nařídil odstranění této informace nebo znemožnění přístupu k ní, má poskytovatel této služby povinnost okamžitě přijmout opatření vedoucí k odstranění této informace, jinak se deliktní odpovědnosti nezproští.

Konečně třetí skutková podstata záleží v ukládání informací poskytovaných příjemcem služby, a to na jeho žádost. Sem spadá nejen samotné hostování webových stránek, ale i provozování uživatelských uložišť, webmailových služeb, blogů nebo diskusního fóra. Na základě článku 14 směrnice č. 2000/31/ES se poskytovatel takové služby zproští odpovědnosti, pokud: (i) nebyl účinně seznámen s protiprávní činností nebo informací a ani s ohledem na nárok na náhradu škody si není vědom skutečností nebo okolností, z nichž by byla zjevná protiprávní činnost

¹⁷⁵ POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012, s. 148. ISBN 978-80-87284-22-3.

nebo informace, a (ii) jakmile se o tomto dozvěděl, jednal s cílem odstranit tyto informace nebo k nim znemožnit přístup. Z pohledu vzniku odpovědnosti zde tedy hraje klíčovou roli prvek vědomosti poskytovatele služby. Zatímco směrnice zakládá vznik odpovědnosti pouze v případě, kdy se poskytovatel o protiprávní informaci dozvěděl a neučinil opatření s cílem tuto informaci odstranit nebo k ní zamezit přístup (tj. skutečná znalost), podle české transpozice v ust. § 5 odst. 1 písm. a) postačuje, mohl-li poskytovatel služby vzhledem k předmětu své činnosti a okolnostem a povaze případu vědět, že obsah ukládaných informací nebo jednání uživatele jsou protiprávní (tj. nevědomá nedbalost). Kde leží skutečná hranice vědomosti potřebná pro založení deliktní odpovědnosti, ukáže judikatura vyšších soudů, která nicméně doposud až na výjimky chybí.¹⁷⁶

Ačkoli je odpovědnost poskytovatelů vybraných služeb na internetu limitována, není tím dotčena možnost soudních a správních orgánů od těchto poskytovatelů v souladu s právním řádem požadovat, aby ukončili porušování práv nebo mu předešli (např. formou předběžného opatření obecného soudu).¹⁷⁷ Jak konstatoval Generální advokát SDEU v případě Tobias Mc Fadden v. Sony Music Entertainment Germany GmbH, soudy musí v takovém případě zajistit, aby přijatá opatření (i) byla zaměřena na konkrétní porušení a neměla charakter obecné monitorovací povinnosti zakázané čl. 15 směrnice č. 2000/31/ES a (ii) dosahovala spolu s dalšími předpisy národního práva spravedlivé rovnováhy mezi základními právy podle čl. 11 – 16 Listiny základních práv EU (zejména pak svobodou projevu a informací a svobodou podnikání) a základními právy, k jejichž porušování dochází.¹⁷⁸ V tomto případě se jednalo o porušení práva duševního vlastnictví podle čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv EU, kdy provozovatel volně přístupné wi-fi sítě měl být shledán odpovědným za porušení autorských práv Sony Entertainment uživateli této sítě. Generální advokát v této souvislosti uvedl, že soud nemusí poskytovateli služeb ukládat konkrétní způsob, jakým má porušení práv předejít nebo zabránit, musí vzít nicméně v úvahu, zda takové řešení vůbec existuje. Jak trefně poukázal, v případě poskytování bezplatného připojení k wi-fi síti jsou takovými prostředky totiž pouze

¹⁷⁶ Srov. např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 2. března 2011, sp. zn. 3 Cmo 197/2010.

¹⁷⁷ Srov. ust. odst. 3 čl. 12, odst. 2 čl. 13 a odst. 3 čl. 14 směrnice č. 2000/31/ES.

¹⁷⁸ Stanovisko generálního advokáta Macieje Szpunara ze dne 16. března 2016 ve věci C-484/14 Tobias Mc Fadden v. Sony Music Entertainment Germany GmbH.

(i) zavedení hesla, (ii) preventivní kontrola veškeré komunikace v rámci sítě nebo (iii) ukončení provozování připojení k internetu. Ani jedno z výše uvedených řešení přitom nelze po provozovateli wi-fi sítě s ohledem na výše uvedené spravedlivě požadovat.

Lze uzavřít, že koncept limitované odpovědnosti některých poskytovatelů služeb informační společnosti založený směrnicí č. 2000/31/ES je důsledkem faktické moci těchto subjektů (na technologické úrovni) zabránit porušování práv třetích osob. Pokud by se rozhodnutím soudu nebo správního orgánu odmítli řídit, budou za škodu odpovědni již napřímo. Tím je zajištěn alespoň určitý standard ochrany práv poškozených, aniž by docházelo k sankcionování provozování samotných služeb, které jsou pro funkcionalitu současného internetu nezbytné.

3.6 Deliktní odpovědnost internetových vyhledávačů

O významu vyhledávačů a principech, na nichž fungují, bylo již poměrně zevrubně pojednáno v kapitole 2 (Regulace, cenzura správa a monopolizace internetu). Vzhledem ke specifickému algoritmu vyhledávání je zřejmé, že taková činnost nenaplňuje ani jednu ze skutkových podstat služeb informační společnosti, která by ve smyslu směrnice č. 2000/31/ES bez dalšího zakládala exkulpaci provozovatele z deliktní odpovědnosti, a to hned ze dvou důvodů.

Předně celý princip vyhledávací služby je založen na automatickém indexování webových stránek robotem, který k nim přistupuje bez toho, aniž by tyto informace byly ve skutečnosti ukládány a zpracovány na základě žádosti příjemce služby. Příjemcem služby je v tomto kontextu provozovatel webových stránek, jejichž obsah se do databáze Googlu indexuje. Ačkoli lze indexaci webové stránky zabránit příkazem „*no follow*“, který musí být uložen ve zvláštním souboru *robots* v kořenovém adresáři webu, nelze dovozovat, že provozovatelé, kteří této možnosti nevyužili, implicitně uložení dat požadují. Vedle toho je třeba mít na paměti, že algoritmus vyhledávače data získaná z webových stránek dále zpracovává, selektuje a pro účely publikace upravuje, případně kombinuje s reklamními sděleními nebo dokonce vlastními daty. Nelze tak na něj pohlížet jako na pouhého zprostředkovatele služeb informační společnosti shromažďujícího data ve smyslu čl. 14 směrnice

č. 2000/31/ES. Jak poznamenává Polčák, k tomuto závěru došel rovněž Zemský soud v Berlíně, který řešil otázku analogické aplikace odpovědnostního režimu ISP ve vztahu k vyhledávačům.¹⁷⁹

Ačkoli otázka deliktů odpovědnosti internetových vyhledávačů stojí mimo působnost směrnice, SDEU ve známém případě Google France v. Louis Vuitton rozšířil liberační doktrínu analogickou aplikací čl. 14 směrnice č. 2000/31/ES (tedy třetí skutkové podstaty spočívající v hostingu dat příjemců služby).¹⁸⁰ Příklad se týkal porušování ochranných známek prostřednictvím kontextového reklamního systému Google AdWords tím, že při vyhledávání určitých výrazů (ochranných známek žalobců) se ve skutečnosti zobrazovala placená reklama konkurence. Jednou z otázek, kterou SDEU posuzoval, byla právě pasivní legitimace provozovatele internetového vyhledávače a míra jeho případné odpovědnosti za způsobenou škodu. Dospěl při tom k závěru, že: *„Článek 14 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“) musí být vykládán v tom smyslu, že se pravidlo v něm uvedené použije na poskytovatele optimalizace pro vyhledávání na internetu, jestliže tento poskytovatel nehrál aktivní roli takové povahy, že by bylo možné konstatovat, že uložená data zná nebo kontroluje. Jestliže takovou roli nehrál, uvedený poskytovatel nemůže být odpovědný za data, která uložil na žádost inzerenta, s výjimkou případů, kdy poté, co se dozvěděl o protiprávním charakteru těchto dat nebo činnosti tohoto inzerenta, uvedená data neprodleně neodstranil nebo k nim neumožnil přístup.“*¹⁸¹

O to překvapivější bylo rozhodnutí SDEU ve věci Google Spain¹⁸² týkajícího se „práva být zapomenut“, které se stalo jedním z nejkontroverznějších a nejvíce

¹⁷⁹ POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012, s. 148. ISBN 978-80-87284-22-3. Internet

¹⁸⁰ Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. března 2010 ve spojené věci C-236/08, *Google France SARL, Google Inc v. Louis Vuitton Malletier SA*, C-237/08, *Google France SARL v. Viaticum SA, Luteciel SARL*, a C-238/08, *Google France SARL v. Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL, Pierre-Alexis Thonet, Bruno Raboin, Tiger SARL*.

¹⁸¹ *Ibid.*, odst. 121.

¹⁸² Rozhodnutí Soudního dvora Evropského unie ze dne 13. května 2014 ve věci C-131/12, *Google Spain SL, Google Inc v Agencia Espanola de Protección de Datos (AEPD) a Marion Costeja González*.

komentovaných rozhodnutí posledních let. Soud zde totiž založil odpovědnost provozovatele vyhledávače za dodržování povinností a záruk stanovených směrnicí č. 95/46/ES¹⁸³ v souvislosti s ochranou soukromí fyzických osob. V tomto případě stála na začátku reklama na prodej domu Maria Costeja Gonzálese, kterou v devadesátých letech minulého století otiskly španělské noviny. Inzerát mimo jiné uváděl, že dům byl zabaven a prodává se proto, že jeho majitel, Mario Gonzáles, nezvládal splácet hypoteční úvěr. Následně byla tato reklama přenesena i do elektronické formy novin na internetu, kterou Google jako miliony jiných stránek indexoval do své databáze. Při zadání dotazu na vyhledání jména pana Gonzálese potom Google zobrazoval odkazy právě na zmiňovaný inzerát, proti čemuž se Gonzáles bránil nejprve u španělského Úřadu na ochranu osobních údajů (AEPD), když vznesl stížnost jak proti novinám, tak proti španělskému i americkému Googlu.

Zatímco v případě novin úřad žádné pochybení neshledal, stížnosti proti vyhledávači vyhověl. Věc tak skončila až u španělského soudu, který podal řadu komplikovaných předběžných otázek SDEU. Ten nakonec rozhodl, že provozovatelé vyhledávacích služeb jako Google mají povinnost (za určitých okolností) odstranit z výsledků svého vyhledávání odkazy na osobní údaje, které jsou nevhodné, irelevantní, nepřiměřené nebo ty, které již ztratily význam.¹⁸⁴ Ve svém důsledku se tak rozhodnutí neliší od scénáře, kdy by SDEU aplikoval odst. 3 článku 14 směrnice č. 2000/31/ES, na jehož základě by měl Google takový obsah stejně odstranit. I zde totiž vyvstává povinnost poskytovatele služeb informační společnosti spočívající v odstranění nezákonného obsahu v okamžiku, kdy se o této skutečnosti dozvěděl (nebo dozvědět mohl), nikoli až v okamžiku doručení příslušného rozhodnutí soudu nebo správního orgánu. SDEU tak efektivně přenesl roli arbitra na provozovatele vyhledávače, který má selekci zobrazovaného obsahu zajistit přímo na základě žádostí dotčených fyzických osob a vlastní úvahy.

Právě zde spočívá první z problematických dopadů tohoto judikátu, potažmo režimu směrnice. Jak uvádí Michael Douglas, jen do 21. května 2015 obdržel Google na 258 934 žádostí o odstranění téměř jednoho milionu odkazů z výsledků svého

¹⁸³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

¹⁸⁴ *Ibid.*, odst. 92.

vyhledávání, vyhověl přitom více než 43 % žádostí.¹⁸⁵ Lavina žádostí, kterou by nezvládl zpracovat zřejmě žádný justiční orgán, je bez jasných pravidel a procesů ponechána k uvážení jedné nadnárodní korporaci. Nemluvě o nákladech, které s sebou procesování žádostí nese.

Druhým kritizovaným aspektem je geografický dosah opatření, které má provozovatel vyhledávače zajistit. Podle instrukcí provádějících „právo být zapomenut“ vypracovaných Pracovní skupinou EU mají být rozhodnutí o odstranění výsledků hledání provedena takovým způsobem, který bude zaručovat efektivní a kompletní ochranu dat osob a který nebude umožňovat obcházení evropského práva: „*V tomto smyslu limitovat odstraňování výsledků pouze na evropské domény s odůvodněním, že uživatelé obvykle k vyhledávačům přistupují právě přes ně, nelze považovat za dostatečnou záruku ochrany osobních dat ve smyslu rozhodnutí. To v praxi znamená, že odstranění výsledků se musí projevit na všech relevantních doménách, včetně .com.*“¹⁸⁶ To efektivně ale znamená, že odstranění výsledků se projeví např. i ve vztahu k uživatelům ze Spojených států. Jak přitom někteří autoři upozorňují, rozdíly v kultuře a hodnotovém systému Evropy a Ameriky jsou natolik velké, že americké soudy by ve věci *Google Spain* pravděpodobně rozhodly opačně s odkazem na první dodatek ústavy.¹⁸⁷

Spíše než otázku domény by tak poskytovatel služby měl adresovat otázku, kde se recipient informace fyzicky nachází. Pokud bude na území EU, systém by neměl vybrané odkazy zobrazovat, což ovšem neplatí pro identické požadavky uživatelů mimo EU, kteří uvidí výsledky vyhledávání kompletní. Jak již bylo nicméně výše naznačeno, spolehlivý mechanismus lokalizace uživatele na internetu nelze za použití stávajících technologií bezpečně zajistit. Google a další provozovatelé vyhledávacích služeb se tak dostávají do paradoxního postavení, kdy svým jednáním poruší buď právo na ochranu soukromí v rámci EU, nebo ústavně zaručenou svobodu projevu v rámci USA.

¹⁸⁵ DOUGHLAS, Michael. Questioning the right to be forgotten. *HeinOnline* [online]. 2015, vol. 40:2 [cit. 12-08-2016]. s. 109.

¹⁸⁶ Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. listopadu 2014 ve věci *Google Spain And Inc V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) And Mario Costeja González*. Věc C-131/12.

¹⁸⁷ Srov. např. WALKER, R. K. The right to be forgotten. *Hastings Law Journal*, no. 64, s. 258 a násl. ISSN 0017-8322.

3.7 Deliktní odpovědnost robotů a androidů na internetu

Činnosti internetových robotů a elektronických androidů disponujících určitou formou umělé inteligence se zabývala kapitola 1.6 (Web 3.0 – internet věcí, robotů a androidů). Jak již bylo naznačeno, jejich činnost je problematická zejména v jejich postavení, resp. přičitatelnosti jejich jednání pro účely deliktní odpovědnosti. Druhým problematickým momentem může být otázka určení jejich umístění pro účely posouzení soudní příslušnosti a rozhodného práva. Tyto otázky spolu přitom úzce souvisí, protože otázka přičitatelnosti právního jednání internetového robota bude posuzována právě na základě hmotněprávních norem právního řádu určeného na základě kolizních kritérií.

Jak ve své práci shrnuje Zdeněk Kučera, v právní vědě se vytvořily v zásadě tři názory na právní kvalifikaci jednání internetových robotů, které nazývá elektronickými agenty.¹⁸⁸ První koncepce je založena na argumentu, že elektroničtí agenti disponují vlastní inteligencí, která je od okamžiku jejich spuštění činí nezávislými na vůli jejich tvůrců. Z tohoto důvodu je třeba na elektronické agenty pohlížet jako na samostatné subjekty práva s vlastní právní odpovědností.¹⁸⁹ Ačkoli toto poměrně revoluční pojetí reflektuje stále sílící nezávislost softwarových algoritmů vycházejících z principů umělé inteligence (elektronických androidů), je nicméně zřejmé, že ve stávající právní úpravě nemá oporu.

Jiní autoři pohlízejí na elektronické agenty jako na zmocněnce osob reálného světa, za které jednají.¹⁹⁰ Ani tato koncepce ale nemá v zákonné úpravě oporu, protože aby jednání zmocněnce mohlo být přičítáno zmocniteli, musí být zmocněnec svéprávný a schopný zavazovat ve stejném rozsahu sám sebe. Ani jednu z těchto podmínek ovšem internetový robot nespĺňuje.

¹⁸⁸ KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014, s. 27 [cit. 2016-08-25]. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>.

¹⁸⁹ Srov. BALKE, Tina, EYMANN, Torsten. The Conclusion of Contracts by Software Agents in the Eyes of the Law. In PADGHAM, Parkers, MÜLLER, Parsons (eds) *Proceedings of 7th International Conference on Autonomous Agents and Multiagent Systems (AAMAS 2008)*. Estoril, 2008, vol. 2, s. 771 – 778.

¹⁹⁰ Srov. např. FISCHER, John P. Computers as Agents: A Proposed Approach to Revised U.C.C. Article 2. *Indiana Law Journal*. Indiana : Indiana University School of Law, Spring 1997, vol. 72, iss. 2, Article 13. ISSN 0019-6665.

Kučera dochází k tomu, že stávající právní prostředí umožňuje jediný výklad vztahu mezi jednáním elektronických agentů a subjektů práva, založený na zásadě plné přičitatelnosti subjektu, za který tento agent jedná, přičemž není-li takový subjekt zjistitelný, je takové jednání přičitatelné tomu, kdo elektronického robota vytvořil, resp. uvedl v činnost.¹⁹¹ V takovém případě odpadá i problém s lokalizací robota, neboť i ta je odvozována od jeho provozovatele, resp. tvůrce. Nelze ovšem zdaleka říci, že se jedná o pojetí ideální, a to hned ze dvou důvodů. Prvním je skutečnost, že nelze-li dohledat toho, kdo robota spustil, resp. jej provozuje, o to hůř bude možné identifikovat jeho autora, v důsledku čehož je efektivní postih škůdce prakticky vyloučen. Vedle toho je třeba mít na paměti, že již dnes existuje řada poměrně nezávislých robotů disponujících vysokou umělou inteligencí. Nabízí se tedy otázka, do jaké míry je spravedlivé jednání těchto robotů jejich provozovatelům nebo tvůrcům přičítat (např. výše diskutované rasistické urážky Taibotu od Microsoftu, které se robot ve skutečnosti naučil od uživatelů Twitteru).

Domnívám se ovšem, že pokud v budoucnosti umělá inteligence dosáhne určitého stupně nezávislosti na svých tvůrcích či provozovatelích, určitým řešením může být speciální úprava deliktní odpovědnosti automatizovaných robotů s umělou inteligencí. Její východisko přitom spatřuji v analogii s novým ustanovením OZ 2012 o odpovědnosti za újmu způsobenou zvířetem. Robot totiž podobně jako zvíře není pouhá věc ve smyslu objektu práva, ale v určité rovině může být vnímán právě i jako jeho subjekt. Nelze pochopitelně tvrdit, že by robot byl smysly nadaný živý tvor, jako činí ust. § 494 OZ 2012 ve vztahu ke zvířatům. Nelze ale ani popřít, že by chování internetových androidů jako Siri nebo Tai nemělo smyslový charakter podobný tomu zvířecímu. Konečně i provozovatel autonomního robota nemůže podobně jako vlastník zvířete do značné míry ovlivnit jeho jednání.

Odpovědnost vlastníka zvířete podle ust. § 2933 první věty OZ 2012 je totiž objektivní: *„Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo*

¹⁹¹ KUČERA, Zdeněk. Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru. Disertační práce, Praha: 2014, str. 143. Srov. též BALKE, Tina, EYMANN, Torsten. The Conclusion of Contracts by Software Agents in the Eyes of the Law. In PADGHAM, Parkers, MÜLLER, Parsons (eds) *Proceedings of 7th International Conference on Autonomous Agents and Multiagent Systems (AAMAS 2008)*. Estoril, 2008, vol. 2, s. 771 – 778.

nebo uprchlo.“ Provozovatel robota by tak za následky jeho jednání odpovídal bez ohledu na své vlastní zavinění, bylo by totiž jedno, zda se robot „někam zatoulal“. Vedle toho je ale třeba uvažovat rovněž o možnosti exkulpace jako ve vztahu ke zvířatům činí ust. § 2934 OZ 2012. Lze si představit například případy, kdy robot způsobil škodu zásahem třetí osoby nebo osob (jako tomu bylo v případě chatbotu Tai) a provozovatel prokáže, že škodě nemohl ani při splnění určitého standardu péče zabránit. Je třeba mít totiž na paměti, že absolutní objektivizace odpovědnosti provozovatelů robotů, nebo dokonce i jejich tvůrců, může zpomalovat jejich vývoj a uvádění do praxe.

Druhý z problémů činnosti robotů na internetu se týkal lokalizace a identifikace jeho provozovatele, případně autora. Řešení spatřuji ve vytvoření registru elektronických robotů, který by jednoznačně identifikoval jednotlivé elektronické roboty, jejich autory a provozovatele. Registrovaný robot by se při kontaktu s uživatelem v kyberprostoru přitom musel jednoznačně identifikovat, přičemž provozování těch neregistrovaných by pak bylo třeba postavit mimo zákon. K dodržování těchto pravidel by do značné míry mohli přispět definiční autority, zejména potom poskytovatelé internetového připojení, kteří mohou činnost robotů v kyberprostoru monitorovat nebo i filtrovat.

3.8 Shrnutí kapitoly

Výklad pojmu deliktu se liší nejen v závislosti na typu právní kultury, ale i pojetím tohoto institutu v rámci jednotlivých právních řádů. Zatímco kontinentální právo vychází z obecných definic deliktu sestávajícího se z prvku protiprávního jednání, škody a příčinné souvislosti mezi tímto jednáním a škodou (přičemž někdy je také vyžadován prvek zavinění), *common law* staví na širokém katalogu jednotlivých skutkových podstat. Nejednotný je rovněž koncept deliktní odpovědnosti, jenž doznal změn i v rámci rekodifikace českého soukromého práva.

V důsledku supraterritoriálního a anonymního charakteru internetu rozeznáváme zvláštní kategorii virtuálních deliktů vznikajících v kyberprostoru. V těchto případech je totiž problematická zejména identifikace a lokalizace škůdce, což je dáno zejména systémem dynamických, virtuálních a sdílených IP adres, ale také lokalizace jednotlivých

komponentů deliktu (zejména pak místo příčinné události nebo místo vzniku škody). Ačkoli evropská legislativa ukládá povinnost vybraným subjektům shromažďovat osobní údaje ve vztahu k jednotlivým uživatelům internetu, nelze ji vzhledem k ochraně osobních údajů v zásadě využít v oblasti soukromoprávních deliktů.

Koncept deliktní odpovědnosti rovněž ovlivňuje zvláštní hierarchie vztahů, které na internetu vznikají, protože se na poskytování on-line služeb podílí celá řada specifických subjektů – poskytovatelů informačních služeb. Jejich deliktní odpovědnost v souvislosti s poskytováním služeb spočívajících zejména v přenosu nebo ukládání dat je na základě směrnice č. 200/31/ES do značné míry omezena. Jedná se například o poskytovatele internetového připojení nebo webhostingu. Z pohledu deliktní odpovědnosti potom zvláštní postavení mají rovněž webové vyhledávače. Zatímco v případě *Google France v. Louis Vuitton* SDEU rozšířil aplikaci liberačních východisek i vůči vyhledávačům, ve věci *Google Spain* nařídil, aby vyhledávač závadný obsah systematicky odstraňoval, čímž *de facto* přenesl svou roli arbitra v preventivní rovině na samotný vyhledávač. Zdá se tedy, že na jedné straně můžeme spatřovat tendence limitace odpovědnosti určitých subjektů na internetu, na druhé straně je tato imunita vykoupena povinností spolupracovat s orgány státní moci za účelem efektivní ochrany práv na internetu.

Vyvstávají rovněž otázky stran odpovědnosti internetových robotů a androidů, a to zejména v těch případech umělé inteligence, kdy se jednání robota stává v důsledku vnějších faktorů do určité míry nezávislé na úmyslu jejich tvůrce nebo provozovatele. Ačkoli není pochyb, že současná právní věda jednání těchto robotů přičítá tomu, kdo robota vytvořil, domnívám se, že by bylo vhodné otázku deliktní odpovědnosti těchto „subjektů“ řešit speciální úpravou a pro účely jejich identifikace za pomoci definičních autorit zavést mezinárodní evidenci.

4 MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ A DELIKTNÍ ODPOVĚDNOST NA INTERNETU

4.1 Suverenita státu a její územní determinace

Suverénní stát jako jediný legitimní nositel kolektivní vůle je dle Hegela povinen budovat, zachovávat a ochraňovat základní axiologické reference svého společenství.¹⁹² Zcela klíčovým předpokladem pro uskutečňování ochrany hodnotového systému státu je tedy *suverenita* jakožto základní pojmový znak státu.¹⁹³ Suverenitu lze definovat jako výhradní oprávnění státu coby nezávislého subjektu mezinárodního společenství vykonávat na svém území státní moc.¹⁹⁴ Tato moderní koncepce principu státní suverenity spolu s úzce souvisejícím principem rovnosti států a zásadou nevměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu má původ ve smlouvách sjednaných v polovině 17. století ve Vestfálsku za účelem ukončení Třicetileté války.¹⁹⁵ Tyto smlouvy vymezily geografické a osobní hranice jednotlivých států ve vztahu k výkonu jejich svrchované moci, čímž byly institucionalizovanou formou položeny základy územního a personálního pojetí principu státní suverenity.¹⁹⁶ Suverenita státu je tedy definována a zároveň striktně limitována jeho územím a subjekty obývajícími toto území.

Od pojmu suverenity se odvozuje legitimní rozsah státní *jurisdikce*.¹⁹⁷ Termín jurisdikce (z latinského „*ius dicere*“ neboli doslova „řikat či nalézat právo“) má v mezinárodním kontextu tradičně několik různých významů. V nejširším smyslu jurisdikce označuje souhrn pravomocí státu legislativního, výkonného a soudního

¹⁹² WOOD, Allen. *Hegel: Elements of the Philosophy of Right*. Cambridge : Cambridge University Press, October 1991, s. 275. ISBN 978-0521348881.

¹⁹³ Srov. PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. I díl*. Praha : Linde, 1998, s. 67 a násl. ISBN 978-80-7502-053-6.

¹⁹⁴ BOCZEK, Boleslaw. *International Law: A Dictionary, vol. 1*. Oxford : Scarecrow Press, 2005. s. 117. ISBN 978-0810850781.

¹⁹⁵ SCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016], s. 801. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf >.Internet

¹⁹⁶ SHAW, Malcolm. *International Law*. 5th edn. Cambridge : Cambridge University Press, 2003, s. 21-25. ISBN 0-521-82473-7.

¹⁹⁷ Srov. BROWNLIE, Ian. *Principles of Public International Law*. 6th edn. New York: Oxford University Press, 1990. ISBN 978-0199260713.

charakteru, a je tedy do určité míry synonymem pojmu *státní moc*.¹⁹⁸ Zahrnuje tak v sobě pravomoc státu předepisovat všeobecně závazné právní normy (*legislativní pravomoc*), právo aplikovat tyto normy a předepsaným způsobem vymáhat jejich plnění (*výkonná pravomoc*) a v neposlední řadě pravomoc projednávat spory a vydávat závazná rozhodnutí ve vztahu k jejich účastníkům (*soudní pravomoc*).¹⁹⁹ Obvykle je však termín jurisdikce užíván v užším smyslu, kdy odkazuje k otázce, zdali určitý (soudní) orgán může rozhodnout daný spor.²⁰⁰ V tomto významu má pojem jurisdikce dvě významové roviny, a to *pravomoc*, tj. „*moc nalézat nebo stanovit právo, která je státem svěřena předem určitým orgánům různého druhu*,“²⁰¹ a také *příslušnost*, tedy vymezený okruh situací, o kterém danému orgánu přísluší rozhodnout. Jak ovšem uvádí profesor Šturma, v mezinárodním kontextu není „... *otázka příslušnosti konkrétního rozhodovacího orgánu, oproti vnitrostátní rovině, stroze oddělena od otázek pravomoci, ale do značné míry s ní splývá*,“²⁰² a to zejména kvůli absenci jednotného globálního soudního systému a pevné hierarchie mezi jednotlivými rozhodovacími orgány. Z hlediska mezinárodního práva tak význam pojmu jurisdikce odpovídá termínu *soudní pravomoc* ve smyslu jedné ze složek státní moci, resp. jurisdikce v širším slova smyslu.²⁰³

Jak již bylo výše naznačeno, veškeré složky státní moci včetně jurisdikce jsou odvozeny od suverenity státu. Slovy F. A. Manna: „... *právo dosahuje jen tak daleko, jako suverenita státu, který toto právo uvedl v život*.“²⁰⁴ V důsledku této závislosti je potom výkon státní moci implicitně limitován teritoriální povahou státní

¹⁹⁸ internetPERRITT, Henry. Jurisdiction and the internet: Basic Anglo/American Perspectives. *Internet Law and Policy Forum* [online]. July 1999 [cit. 16-08-2016]. Dostupné na Internetu: <kentlaw.edu/perritt/montreal.rev.htm>.

¹⁹⁹ SACHDEVA, Amit. International Jurisdiction in Cyberspace: a Comparative Perspective. *Computer and Telecommunication Review* [online]. 2007, no. 13 [cit. 12-08-2016], s. 248. Dostupné na Internetu: <vaishlaw.com/article/Cyberspace%20Jurisdiction-Amit%20Sachdeva.pdf>. ISSN 1357-3128.

²⁰⁰ Srov. Tehrani v. Secretary of state for the Home Departments [2006], UKHL 47 at [66] (per Lord Scott, [2007] 1 AC 521).

²⁰¹ MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva. I. díl*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 362. ISBN 80-85647-62-1.

²⁰² ŠTURMA, Pavel a kol. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2009, s. 5. ISBN 978-80-87146-19-4.

²⁰³ Není-li uvedeno jinak, autor v dalších částech této práce užívá termín „*jurisdikce*“ právě ve významu soudní pravomoci. V ekvivalentním významu jsou rovněž používány termíny „*soudní příslušnost*“, „*soudní pravomoc*“ či „*mezinárodní soudní pravomoc*“.

²⁰⁴ MANN, F. A. The Doctrine of International Jurisdiction Revisited after Twenty Years. *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye*, 1984, vol. 186, s. 9-116. ISBN 978-9024731770.

suverenity.²⁰⁵ Státní moc tak v zásadě může být uskutečňována pouze v rámci mezi své vlastní suverenity, která je určena územím státu a subjekty obývajícími toto území. Území státu je tedy zcela klíčovou determinantou jurisdikce státu, neboť vzhledem k němu je definován dosah státní suverenity, a tudíž i hranice výkonu státní moci.

4.2 Relativní pojetí státní suverenity v kontextu globálního internetu

V zásadě platí, že „... žádný stát není povinen strpět výkon suverénních aktů jiného státu.“²⁰⁶ Nicméně původní pojetí principu suverenity ranými národními státy jako absolutního a neomezeného oprávnění k výkonu svrchované moci nad svým územím bylo odmítnuto.²⁰⁷ Mimo jiné v důsledku sociologického, politického a technologického vývoje, který se projevil v nárůstu mezinárodního obchodu a s ním souvisejícím přeshraničního pohybu osob, zboží a služeb, bylo absolutní pojetí státní suverenity vzhledem k jeho teritoriálnímu a personálnímu vymezení relativizováno, a to na základě „soudného a realistického rozdělení práv a moci za účelem ochrany státu, jeho práva a hodnot, které představuje.“²⁰⁸ Tím byly položeny doktrinární základy pro možnost expanze národního práva a výkonu jurisdikce státu nad zahraničními subjekty. V této souvislosti lze mluvit o tzv. *mezinárodní jurisdikci*, tedy jurisdikci státu, jejíž pravomoc a působnost je vymezena relativně vzhledem k jurisdikci jiných suverénních států.²⁰⁹

Nicméně v důsledku této relativizace státní jurisdikce přirozeně dochází ke vzniku řady problémů, v soukromoprávní rovině potom zejména v oblasti deliktů odpovědnosti. V rámci takových právních vztahů tak vedle konfliktu právních řádů vyvstává rovněž problém v podobě vzniku konkurenční soudní pravomoci dotčených států. Jelikož však neexistuje žádná univerzální, všeobecně závazná norma, která by

²⁰⁵ ŠTURMA, Pavel a kol. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2009, s. 5. ISBN 978-80-87146-19-4.

²⁰⁶ Rozhodnutí Bundesverfassungsgericht ze dne 22. března 1983.

²⁰⁷ SACHDEVA, Amit. International Jurisdiction in Cyberspace: a Comparative Perspective. *Computer and Telecommunication Review* [online]. 2007, no. 13 [cit. 12-08-2016], s. 248. Dostupné na Internetu: <vaishlaw.com/article/Cyberspace%20Jurisdiction-Amit%20Sachdeva.pdf>. ISSN 1357-3128.

²⁰⁸ MANN, F. A. The Doctrine of International Jurisdiction Revisited after Twenty Years. *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye*, 1984, vol. 186, s. 9-116. ISBN 978-9024731770.

²⁰⁹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno : Doplněk, 2015, s. 351 a násl. ISBN 978-80-7380-550-0.

rozsah aplikace národního práva a jurisdikci jednotlivých států vzájemně vymezovala, jsou tyto otázky v souladu s principem svrchovanosti určovány na základě vnitrostátních norem jednotlivých států, popřípadě mezinárodních smluv, které jsou do právních řádů signatářských států ústavním způsobem inkorporovány. Tyto otázky upravují normy mezinárodního práva soukromého.²¹⁰

4.3 Mezinárodní právo soukromé a internet

V obecné rovině lze říci, že předmětem mezinárodního práva soukromého je úprava právních poměrů, které mají vztah k zahraničí – jde o tzv. soukromoprávní vztahy s „mezinárodním“, někdy též „zahraničním“ či „cizím“ prvkem).²¹¹ Mezinárodní prvek v takovém právním vztahu představuje element, který je svou podstatou pro daný vztah dostatečně významný, přičemž jeho přítomnost je základním předpokladem aplikace norem mezinárodního práva soukromého. Jak uvádí Kučera, mezinárodní prvek je v rámci soukromoprávního vztahu přítomen, jestliže jeho vztah k zahraničí spočívá v 1) subjektu právního vztahu (fyzická osoba jakožto účastník právního vztahu je cizím státním příslušníkem nebo bydlí v zahraničí, u právnických osob se jedná o případy založení podle cizího práva nebo sídla v zahraničí); 2) skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního vztahu (taková skutečnost nastala nebo má nastat v zahraničí, přičemž se může jednat o právní úkon či jednání účastníka, jež je předmětem právního vztahu); 3) předmětu právního vztahu (resp. nepřímé předměty právních vztahů, tedy věci, práva a nehmotné výsledky lidské činnosti, jichž se jednání účastníků právního vztahu týká); 4) právním vztahu, který právně souvisí na jiném právním vztahu nebo je k němu právním vztahem akcesorickým, jestliže se tento základní vztah řídí cizím právem.²¹²

Ačkoliv je úprava soukromoprávních vztahů v pravomoci každého suverénního státu, je třeba poukázat na skutečnost, že se pro vztahy s mezinárodním prvkem používá odlišných norem než pro vztahy vnitrostátní. V opačném případě by totiž

²¹⁰ Vedle těchto oblastí mezinárodní právo soukromé upravuje rovněž oblast uznání a výkonu rozhodnutí, která však není předmětem této práce.

²¹¹ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno : Doplněk, 2015, s. 23. ISBN 978-80-7380-550-0.

²¹² *Ibid.*

mimo jiné mohlo docházet ke vzniku neočekávaných a nežádoucích situací, a to zejména těch, jež jsou svou podstatou v rozporu s vůlí a záměrem smluvních stran, či principem právní jistoty. Z tohoto důvodu mají suverénní státy pro úpravu vztahů s mezinárodním prvkem zvláštní právní normy, jejichž soubor lze nazvat normami mezinárodního práva soukromého. Do oblasti mezinárodního práva soukromého je teorií řazena rovněž právní úprava postupu soudů a jiných orgánů a účastníků, příp. i jiných osob, a vztahů mezi nimi vznikajících v řízení o soukromoprávních věcech, v němž se vyskytuje mezinárodní prvek, přičemž soubor takových norem se nazývá mezinárodní právo procesní. Je ovšem třeba podotknout, že se objevují i názory, podle nichž tyto otázky představují samostatné právní odvětví mezinárodního práva procesního, jež nelze pod pojem mezinárodního práva soukromého podřadit. Lze tak shrnout, že „*mezinárodním právem soukromým se rozumí soubor právních norem, které výlučně upravují soukromoprávní vztahy... s mezinárodním prvkem, včetně právních norem upravujících postup soudů a jiných orgánů a účastníků, příp. i jiných osob a vztahy mezi nimi vznikající v řízení o soukromoprávních věcech, v němž je obsažen mezinárodní prvek.*“²¹³

Normy mezinárodního práva soukromého jakožto specifické oblasti právní úpravy soukromoprávních vztahů využívají dvě odlišné metody úpravy, na jejichž základě jsou otázky vyvstávající z přítomnosti zahraničního prvku řešeny. Jedná se o metodu přímé a kolizní úpravy, což následně reflektuje i klasifikace samotných norem mezinárodního práva soukromého.

Přímé normy jsou svou podstatou hmotněprávní normy, které samy přímo (tedy bez odkazu na právní řád některého jiného suverénního státu) stanovují práva a povinnosti účastníků právního vztahu s mezinárodním prvkem. Jejich přímost a bezprostřednost spočívá nejen ve stanovení hmotněprávních práv a povinností subjektů daných vztahů, ale rovněž v jejich aplikaci bez předchozího použití kolizní či jiné normy. Vzhledem k této povaze se tak součástí právních řádů dotčených států stávají na základě mezinárodní smlouvy, a to způsobem předepsaným jejich ústavními předpisy. V důsledku sjednání přímých norem tedy příslušné státy

²¹³ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno : Doplněk, 2015, s. 33. ISBN 978-80-7380-550-0.

odstraní pro vymezený okruh právních vztahů rozdíly ve svých právních řádech a nahradí jejich úpravu jednotnou úpravou obsaženou v přímých normách, čímž dochází k efektivní unifikaci práva. Nicméně jelikož hmotněprávní úprava přímých norem nahrazuje daný segment národního práva společným konceptem na mezinárodní úrovni, existence těchto norem vychází z požadavku politického konsensu a blízkosti právních kultur signatářských států. Ačkoliv tak přímé normy bezesporu představují účinný nástroj právní regulace, v praxi je tato problematika zpravidla upravena na základě norem kolizních.

Vedle metody přímé úpravy vztahů s mezinárodním prvkem existuje metoda kolizní, která naopak vychází z představy, že dotčené právní řády jsou ve střetu, v kolizi, přičemž kolizní norma řeší, jakým způsobem má být vybrán či určen právní řád, který bude v daném případě aplikován. Kolizní normy tedy samy neobsahují hmotněprávní úpravu práv a povinností účastníků právního vztahu, nýbrž se omezují pouze na řešení kolizní otázky. Kolizní otázkou je myšleno stanovení kritérií, podle kterých bude určen právní řád některého z dotčených států, jehož normami se právní vztah řídí. Obsah práv a povinností účastníků smluvního vztahu je tak určen až nepřímo na základě hmotněprávních norem státu, na jehož použití odkazují pravidla kolizní normy. Kritéria, na jejichž základě je rozhodné právo v daném případě stanoveno (tzv. hraniční určovatele), se liší v závislosti na okolnostech a charakteru právního vztahu.

Vzhledem k možnosti autoritativní jednostranné úpravy konfliktů právních řádů v rámci vnitrostátního právního systému představují kolizní normy základ národní úpravy otázek rozhodného práva v rámci mezinárodního práva soukromého. V ČR je takovým předpisem zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Vedle vnitrostátních kolizních norem se ovšem za účelem unifikace objevují rovněž i kolizní normy na mezinárodní úrovni. Na rozdíl od oblasti smluvních závazků, kde k harmonizaci na úrovni evropského společenství došlo již v roce 1980 přijetím *Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980*,²¹⁴ byla oblast mimosmluvních závazků harmonizována až několik desítek let poté v podobě

²¹⁴ Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980, účinná od 1. dubna 1991, v ČR účinná od 1. 7. 2006.

nařízení Řím II.²¹⁵ Ve vztahu k ZMPS mají přitom mezinárodní smlouvy a právní předpisy Evropské unie aplikační přednost. Ústava ČR v čl. 10 stanoví, že „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“²¹⁶ V kontextu systému norem mezinárodního práva soukromého potom na přednostní aplikaci mezinárodních smluv odkazuje § 2 ZMPS. Aplikační přednost nařízení Evropské unie, resp. přímá účinnost těchto instrumentů v rámci právních řádů členských zemí je dána ustanovením čl. 288 *Smlouvy o fungování Evropské unie*.²¹⁷

Jak uvádí Kučera, vedle norem přímých a kolizních lze rozlišovat v praxi méně obvyklé „věcné normy mezinárodního práva soukromého,“ které ve formě vnitrostátních předpisů představují hmotněprávní úpravu určitých soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem, k jejichž aplikaci dochází ale pouze tehdy, stanoví-li tak kolizní norma.²¹⁸ Takovou normou bylo například ustanovení § 729 – 755 dnes již zrušeného zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, týkající se oblasti mezinárodního obchodu. Od rekodifikace soukromého práva tak již věcné normy mezinárodního práva soukromého v českém právním řádu nenalezneme.

Zvláštní postavení v rámci mezinárodního práva soukromého mají normy mezinárodního práva procesního, které upravují postup soudů a dalších orgánů a účastníků, jakož i vztahů mezi nimi vznikajících v soukromoprávních řízeních, v nichž se vyskytuje mezinárodní prvek. Právě ty jsou pro účely této práce klíčové, neboť řeší otázku pravomoci soudů v řízení s mezinárodním prvkem. Normy mezinárodního práva procesního mají podobný charakter jako normy kolizní. Nicméně jelikož v řízení o soukromoprávních věcech s mezinárodním prvkem se zásadně postupuje podle tuzemských procesních předpisů (*lex fori*), nelze mluvit o jejich konfliktní povaze, neboť nejsou projevem kolizní metody úpravy ani

²¹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), které vstoupilo v platnost publikací v Úředním věstníku L 199/40 dne 31. července 2007.

²¹⁶ Zákon č. 1/1993, Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992, účinný od 1. ledna 1993.

²¹⁷ C 83/47 Smlouva o fungování Evropské unie, ve znění Lisabonské smlouvy ze dne 3. listopadu 2009, účinná od 1. prosince 2009.

²¹⁸ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno : Doplněk, 2009, s. 28. ISBN 978-80-7239-231-5.

neupravují střety mezi pravomocemi různých států, protože z podstaty zásady suverénního výkonu státní pravomoci nemohou přikazovat věci do pravomoci orgánů cizích států. Dle Kučery lze o řešení střetu mezi pravomocemi mluvit v případě mezinárodních smluv, kterými mohou smluvní státy ve svých vzájemných vztazích vytvářet normy stanovující kritéria, na jejichž základě je v dané věci určena pravomoc orgánů smluvního státu, podobně jako dvoustranné kolizní normy určují rozhodné právo podle hraničních určovatelů.²¹⁹ Jak ovšem dodává, ani zde ale není správné mluvit o kolizních normách, neboť „*tento název je třeba vyhradit pro normy, které provádějí výběr práva.*“²²⁰

Národní úprava mezinárodního práva procesního je v ČR obsažena v ZMPS, přičemž na úrovni EU je úprava opět unifikována *nařízením Brusel I bis*.²²¹ To s účinností od 10. prosince 2015 nahradilo původní nařízení *Brusel I*,²²² jemuž do 28. února 2002 předcházela *Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*,²²³ která byla v oblasti soudní příslušnosti stěžejním právním předpisem již od 1. února 1973.

Vedle výše popsaných druhů norem mezinárodního práva soukromého (a procesního) nelze opomenout normy vytvářené mezinárodními organizacemi. Jedná se zejména o již zmiňované Zásady evropského deliktního práva (*Principles of European Tort Law*) vypracované Skupinou evropského deliktního práva (*European Group of Tort Law*).²²⁴ Těmto instrumentům ovšem z jejich podstaty chybí znak všeobecné závaznosti, resp. status právních norem jako takových. Při sjednávání smlouvy tak na ně nelze odkázat ve smyslu smluvního ustanovení o volbě práva, jak umožňuje např. čl. 1 odst. 1 nařízení Řím I. Funkci rozhodného práva ovšem mohou plnit v případě, je-li za účelem řešení sporů ze smlouvy mezi

²¹⁹ *Ibid.*, s. 29.

²²⁰ *Ibid.*

²²¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

²²² Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 20. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

²²³ Úmluva o příslušnosti soudů a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních ze dne 27. září 1968.

²²⁴ Vedle PETL existují i další iniciativy usilující o sblížení úpravy deliktní odpovědnosti, např. Studijní akademická skupina k evropskému občanskému zákoníku (Study Group on a European Civil Code).

stranami uzavřena rozhodčí smlouva (či je přímo inkorporována do hlavní dotčené smlouvy pomocí rozhodčí doložky) a pravidla příslušného rozhodčího orgánu takovou možnost připouštějí.²²⁵

Vzhledem k tomu, že kolizní normy určující rozhodné právo stejně tak jako normy upravující mezinárodní pravomoc soudů v zásadě fungují na principu spojení posuzovaného právního vztahu s územím jednoho z dotčených států, jurisdikce státu je i v těchto případech nadále územně determinována, resp. s územním prvkem věcně nebo kauzálně spojena. To může být problematické v případě právních vztahů vznikajících na internetu, neboť ten nemá centralizovanou architekturu, ačkoliv zároveň přesahuje fyzické hranice národních států. S tím souvisí problematika identifikace a lokalizace uživatelů, která je pro účely geograficky determinovaných norem mezinárodního práva soukromého klíčová. Právě těmto praktickým dopadům se věnuje následující část této práce.

4.1 Shrnutí kapitoly

Základním pojmovým znakem moderního státu je suverenita, tedy výhradní oprávnění státu jakožto nezávislého subjektu mezinárodního společenství vykonávat na svém území státní moc. Ta je přitom limitována státním územím a subjekty toto území obývající. Jelikož se od suverenity státu odvozuje legitimní rozsah výkonu státní moci, je i jurisdikce národních soudů jako jedna ze složek státní moci územně a personálně determinována. Na základě principu rovnosti států a zásady nevměšování se do vnitřních záležitostí státu tak platí, že žádný suverénní stát není povinen strpět výkon mocenských aktů jiného státu. Toto pojetí bylo nicméně v důsledku společenského a technologického vývoje relativizováno, přičemž suverénní státy mimo jiné připustily možnost výkonu soudní jurisdikce orgánem jiného státu nad vlastními příslušníky.

V soukromoprávní oblasti tato koncepce relativní státní suverenity vedla k řadě problémů, zejména ke vzniku konkurenční soudní příslušnosti a kolizi právních řádů. Tyto problémy vyplývající z přítomnosti mezinárodního prvku v rámci právního vztahu řeší normy mezinárodního práva soukromého, které využívají

²²⁵ Např. článek 59 Rozhodčích pravidel Arbitrážního centra WIPO.

kolizní nebo v praxi méně častou přímou metodu. Klíčovými předpisy pro účely této práce jsou zejména nařízení Brusel I bis, nařízení Řím II a ZMPS, které jsou založeny na kolizní metodě. Ta využívá specifických kritérií se vztahem k příslušnému právnímu poměru, na jejichž základě lze určit příslušnost soudů nebo rozhodné právo. Vzhledem k tomu, že tato kritéria spojují předmětnou právní otázku s pravomocí suverénního státu, vycházejí i ona z územního a personálního principu. Územní závislost jurisdikce tak již tradičně představuje jeden ze základních axiomů mezinárodního práva. V případě otázky právních vztahů vznikajících na internetu ovšem vzhledem k této závislosti vyvstává řada problematických okamžiků, kterými se zabývají následující kapitoly této práce.

5 PŘÍSLUŠNOST SOUDU U PŘEŠHRANIČNÍCH DELIKTŮ NA INTERNETU

5.1 Soudní příslušnost v deliktních věcech

Jak již bylo výše uvedeno, v rámci Evropské unie jsou pravidla stanovující mezinárodní příslušnost soudů členských států v civilních sporech upraveny v nařízení Brusel I bis, jehož působnost je na základě článku 6 omezena pouze na žalované subjekty, jejichž bydliště se nachází na území některého členského státu. V opačném případě se s výhradou článku 18 odst. 1, článku 21 odst. 2 a článků 24 a 25 příslušnost soudů každého členského státu určuje podle jeho vlastních právních předpisů.²²⁶ Spadá-li ovšem otázka určení jurisdikce do působnosti nařízení, má jeho aplikace před domácími předpisy přednost.²²⁷

Přestože ZMPS obsahuje některé případy zvláštní příslušnosti, ve vztahu k deliktům se uplatní obecné pravidlo v § 6, podle nějž je pravomoc českých soudů dána, jestliže je podle procesních předpisů pro řízení příslušný soud na území ČR. Podmínky místní příslušnosti soudu v soukromoprávních deliktních věcech upravují ust. § 84 – 89a OSŘ. Jelikož je význam ZMPS v této oblasti vzhledem ke konkurenční úpravě nařízení Brusel I bis, věnuje se další výklad pouze režimu dle nařízení.

Jak uvádí Rozehnalová s Kyselovskou, struktura určení příslušnosti podle nařízení Brusel I bis je „...ve srovnání s českou vnitrostátní úpravou v minulosti i nyní, sofistikovaným systémem využívajícím jak hierarchické prvky, tak i možnosti variantního uspořádání založení příslušnosti: (i) výlučná příslušnost mající v okruhu své věcné působnosti přednost před ostatními kritérii, (ii) dohodnutá příslušnost (ve variantě jak výlučně, tak nevýlučně) včetně podřízení se zahájenému řízení, (iii) speciální příslušnost vymezující se vůči základní příslušnosti a obsahující i variantu omezené prorogace pro tyto případy, (iv) alternativní příslušnost vztahující se k základní variantě a (v) základní příslušnost.“²²⁸ Základní obecné pravidlo příslušnosti soudů členských států stanovuje článek 4 nařízení Brusel I bis, podle kterého „mohou

²²⁶ Jak již bylo výše uvedeno, v ČR je tímto předpisem ZMPS.

²²⁷ Více viz. PAUKNEROVÁ Monika, *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha : C.H. Beck, 2008, s. 67. ISBN 8074000348.

²²⁸ KYSELOVSKÁ, Tereza, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel I bis)*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. s. 26. ISBN 978-80-210-7770-6.

být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“ Naopak u soudu jiného členského státu mohou být žalovány pouze na základě tzv. zvláštní příslušnosti dle pravidel stanovených v kapitole II, oddíle 2 až 7 Nařízení.²²⁹ Primárním kritériem tedy není státní příslušnost, ale bydliště žalovaného. V případě fyzických osob náleží posouzení místa bydliště příslušnému soudu členského státu.²³⁰ Jak deklaroval Nejvyšší soud České republiky, bydlištěm je místo, kde se osoba „*skutečně a trvale zdržuje*,“ přičemž se nemusí jednat o místo trvalého pobytu, ačkoliv se tyto pojmy zpravidla překrývají.²³¹ V případě „*společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob se bydlištěm rozumí místo, kde má tato osoba své sídlo nebo ústředí či hlavní provozovnu.*“²³²

Vedle toho čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis upravuje zvláštní příslušnost ve věcech týkajících se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti. Podle něj může být osoba s bydlištěm v některém členském státě žalována v jiném členském státě u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události. Jak správně uvádí Kyselovská, toto ustanovení v sobě skrývá více problematických momentů: „*Prvním bude samotné určení, co je delikt, resp. kvazidelikt. Dalším interpretovaným pojmem je určení místa, kde se stala škoda.*“²³³

5.2 Hranice deliktů odpovědnosti v nařízení Brusel I bis

O konceptu deliktu a deliktů odpovědnosti v kontextu různých právních kultur pojednává podrobně kapitola 3.1 výše. Je zřejmé, že výklad tohoto pojmu není chápán jednotně, což by mohlo vést i k rozdílné aplikaci čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, zejména pak ve vztahu k institutu odpovědnosti smluvní. Interpretací pojmu deliktů odpovědnosti se SDEU zabýval poprvé v případě *189/87 Kalfelis v. Schröder*.²³⁴ Ve sporu, kde šlo především o určení deliktů odpovědnosti z titulu bezdůvodného

²²⁹ Čl. 3 nařízení Brusel I bis.

²³⁰ *Ibid.*, Čl. 59.

²³¹ Rozsudek ze dne 3. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 444/2002.

²³² Čl. 60 nařízení Brusel I bis.

²³³ KYSELOVSKÁ, Tereza, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel I bis)*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. s. 26. ISBN 978-80-210-7770-6.

²³⁴ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. září 1988. *Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchermeyer, Hengst & Co. And others*. Věc 189/87.

obohacení v důsledku neplatnosti smluv o bankovních produktech mezi panem Athanasiose Kalfelise a německou bankou Schroöder, si SDEU položil dvě základní otázky, a to zda: (i) musí být termín deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti v článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy²³⁵ vykládán nezávisle, nebo zda musí být vykládán v závislosti na právu rozhodném v jednotlivém případě (*lex causae*), a (ii) zda v případech žalob založených na deliktních nárocích článek 5 odst. 3 Bruselské úmluvy zakládá rovněž akcesorickou příslušnost i v případě nároků, které na deliktu přímo založeny nejsou.

Došel přitom k závěru, že s ohledem na účel a schéma úmluvy je nutné zajistit její jednotný výklad, zejména pak výklad těch pojmů, které by národními soudy členských států mohly být interpretovány odlišně. Ve vztahu k pojmu deliktní odpovědnosti, resp. deliktu ve smyslu čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis se tak prosadil koncept autonomního výkladu soudního dvora, podle něž je třeba pod aplikační dosah tohoto ustanovení vztahovat všechny žaloby, které směřují ke stanovení odpovědnosti žalovaného a které nesouvisí se smlouvou ve smyslu čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy.²³⁶ Vedle pozitivní definice se tedy negativně vymezuje vůči konceptu odpovědnosti smluvní. Odmítl nicméně akcesorickou povahu dalších nároků ve prospěch *lex cause*, když rozhodl, že soud, který je příslušný podle článku 5 odst. 3 pro rozhodování o žalobě založené na deliktní odpovědnosti, není též příslušný pro žaloby, které nejsou na takové odpovědnosti založené. To odůvodnil zejména povahou čl. 5 odst. 3, který jakožto typ zvláštní příslušnosti deroguje obecné pravidlo článku 2 Bruselské úmluvy,²³⁷ a musí tak být vykládán restriktivně.

Hranice deliktní odpovědnosti pro účely článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis byly dále judikatorně zpřesňovány. V případě *C-133/11 Folien Fischer AG and Fofitec AG v. Ritrama SpA*²³⁸ dospěl SDEU k závěru, že pod režim tohoto ustanovení spadají nejen případy klasických žalob na náhradu újmy z titulu deliktní odpovědnosti, ale rovněž žaloby určovací, a to i negativní. Posuzovaná věc se týkala tvrzeného porušování pravidel hospodářské soutěže ze strany společností Folien Fischer AG a Fofitec AG

²³⁵ Stávající článek 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis.

²³⁶ Stávající článek 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis.

²³⁷ Stávající článek 4 nařízení Brusel I bis.

²³⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 25. října 2012. *Folien Fischer AG and Fofitec AG v. Ritrama SpA*. Věc C-133/11.

(obě se sídlem ve Švýcarsku), přičemž společnost Ritrama SpA se sídlem v Itálii, která působila ve stejném odvětví, je dopisem vyzvala, aby od tohoto porušování ustoupily. V reakci na tento dopis podaly obě společnosti negativní určovací návrh za účelem postavit najisto, že pro potenciálního poškozeného z daných okolností nevyplyvá žádný nárok v oblasti deliktní odpovědnosti. Subsumpce takové žaloby pod režim článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis přitom může působit poněkud paradoxně, neboť jejím účelem je prohlášení, že se tvrzený nárok na základě institutu deliktní odpovědnosti vlastně vůbec nezakládá, a jde tak fakticky o převrácení úloh žalobce a žalovaného. Ačkoli generální advokát ve svém stanovisku vyjádřil názor, že tyto situace by měly být řešeny na základě obecné příslušnosti domicilu žalovaného, soud byl názoru, že faktické převrácení úloh v aplikaci článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy nepřekáží.

K opačnému závěru nicméně došel v případě *C-261/90 Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v. Dresdner Bank AG*,²³⁹ který se týkal sporu o účinnost smlouvy o převodu nemovitosti. Banka Dresdner se u francouzského soudu domáhala zpochybnění převodu nemovitosti, kterou manželé Reichertovi (věřitelé banky) darovali svému synovi. Z pohledu francouzského práva se jednalo o tzv. žalobu *action paulienne*, která je obdobou institutu neplatnosti právního jednání dle ust. § 589 a násl. OZ 2012. Právě analýza této žaloby se stala klíčovou pro stanovení dopadu článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis. Soud došel přitom k závěru, že žaloba, jejímž účelem není přikázání náhrady škody, kterou dlužník způsobil svým podvodným jednáním, ale dosažení neúčinnosti dispozice vůči věřiteli, nemůže být chápána jako nárok snažící se o určení odpovědnosti dlužníka ve smyslu článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I bis.²⁴⁰ Jinými slovy, aplikace článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis je vyloučena v případech, kdy žalobce neusiluje o určení (případně o zamezení vzniku) alespoň potenciální odpovědnosti, a to ať už odpovědnosti své, nebo žalovaného.

V dalším důležitém případě *C-334/500 Fonderie Officine Meccaniche Taconi SpA v. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS)*²⁴¹ se SDEU zabýval otázkami, zda žaloba proti žalovanému směřující k ustanovení předsmluvní

²³⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. března 1992. *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v. Dresdner Bank AG*. Věc C-261/90.

²⁴⁰ Stávající článek 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis.

²⁴¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 17. září 2002. *Fonderie Officine Meccaniche Taconi SpA v. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS)*. Věc C-334/500.

odpovědnosti spadá pod působnost věcí souvisejících s delikt ní nebo kvazidelikt ní odpovědností (článek 5 odst. 3 Bruselské úmluvy), nebo zda spadá pod působnost věcí souvisejících se smlouvou (článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy), případně zda je bydliště žalovaného jediným kritériem. V této věci šlo o spor mezi italskou společností Fonderie Officine Meccaniche Taconi SpA a německou společností Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS) ohledně kupní smlouvy k určitému zařízení. Protože si společnost Taconi již zajistila financování koupě u společnosti B. N. Commercio e Finanza SpA, k uzavření kupní smlouvy nikdy nedošlo, čímž společnost HWS porušila svou povinnost konat čestně a v dobré víře. Společnost Taconi přitom zažalovala HWS u italského soudu, jehož příslušnost byla následně rozporována s ohledem na aplikaci článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy. SDEU v tomto případě potvrdil nutnost autonomního výkladu rozsahu delikt ní odpovědnosti pro účely Bruselské úmluvy, resp. nařízení Brusel I bis a konstatoval, že za okolností charakterizovaných absencí svobodně převzatého závazku jedné strany vůči druhé v případě vyjednávání s úmyslem uzavření smlouvy možným porušením norem práva (konkrétně ustanovení, aby strany v takovém případě jednaly v dobré víře) spadá žaloba založená na předsmulvn ní odpovědnosti žalovaného pod pojem článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy. Svě odůvodnění přitom s odkazem na svá předchozí rozhodnutí založil zejména na argumentaci, že situace, kdy jedna ze stran dobrovolně nepřevzala vůči druhé straně závazek, nespojuje se smlouvou. Kyselovská v této souvislosti poukazuje na klasifikaci jednání, kterou pro účely rozlišení aplikace ust. článku 5 odst. 1 a 3 Bruselské úmluvy vytvořil generální advokát: „*Vyjednávání rozděluje do tří stupňů, přičemž v prvním ještě strany nestihly založit žádnou odpovědnost. V druhém stádiu už vzniká právě odpovědnost dle článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy. V třetím stádiu už je možné najít dobrovolně převzatý závazek, a proto se použije článek 5 odst. 2 Bruselské úmluvy.*“²⁴² Jak bude dále vysvětleno, tento přístup má závažné důsledky právě v oblasti předsmulvn ní odpovědnosti na internetu, protože příslušnost soudu ve věci předsmulvn ní odpovědnosti může být založena i v jurisdikci, kam žalovaný vůbec nesměřoval své obchodní aktivity. To je přitom v rozporu s doktrínou směřování obchodní aktivity, kterou SDEU vyvinul právě ve vztahu k závazkům ze spotřebitelských smluv uzavíraných na

²⁴² KYSELOVSKÁ, Tereza, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel I bis)*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. s. 143. ISBN 978-80-210-7770-6.

internetu (více viz kapitola 5.7 (Směřování aktivity jako kritérium čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis?) níže).

SDEU se rovněž zabýval otázkou, zda pod žaloby týkající se deliktní odpovědnosti ve smyslu článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis lze podřadit i ty žaloby, které směřují k zabránění spáchání deliktu, případně vzniku škody, tj. žaloby preventivního charakteru. V případě *C-167/00 Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel*²⁴³ posuzoval příslušnost rakouského soudu za situace, kdy žalobu podávala nezisková organizace Verein für Konsumenteninformation, která se věnuje ochraně práv spotřebitelů. Žalobou se domáhala zabránit panu Henkelovi, německému obchodníkovi pořádajícímu promo-akce v Rakousku, používat všeobecné obchodní podmínky, které byly v rozporu s rakouským právem. Právo podat takovou žalobu soukromoprávního charakteru dává organizaci ochraňující spotřebitele jak rakouské právo, tak článek 7 odst. 2 směrnice č. 93/13/ES.²⁴⁴ Vzhledem k tomu, že takové organizace nikdy nejsou samy stranou příslušných smluv, aplikace čl. 7 odst. 1 nařízení Brusel I bis je vyloučeno. SDEU tak v tomto případě došel k závěru, že preventivní žaloba podaná organizací ochraňující práva spotřebitelů spadá pod pojem věci souvisejících s deliktní nebo kvazideliktní odpovědností ve znění článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy.

K podobnému závěru dospěl ostatně i v případě *C-18/02 Danmarks Rederiforening, on behalf of DFDS Torline A/S v. LO Landorganisationen i Sverige, on behalf of SEKO Sjöfolk Facket för Service och Kommunikation*,²⁴⁵ kde zopakoval, že použití článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy není podmíněno skutečným vznikem škody, a lze jej tak použít i na žaloby zabráňující vzniku škody do budoucna. Určení místa, v němž dochází k újmě (a tedy i určení soudu příslušného pro řešení takové otázky) nicméně SDEU ponechává na úvaze soudům členských států, které mohou lépe posoudit konkrétní okolnosti řešené situace.

²⁴³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. října 2002. *Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel*. Věc C-167/00.

²⁴⁴ Směrnice Rady (ES) č. 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

²⁴⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. února 2004. *Danmarks Rederiforening, on behalf of DFDS Torline A/S v. LO Landorganisationen i Sverige, on behalf of SEKO Sjöfolk Facket för Service och Kommunikation*. Věc C-18/02.

Jak vyplývá z výše uvedeného, z pohledu vymezení pojmu deliktní a kvazideliktní odpovědnosti je třeba za klíčové považovat zejména jeho postavení vůči režimu článku 7 odst. 1, který se týká otázek smluvních závazků. Hlavním faktorem této klasifikace je skutečnost, zda byl závazek přebrán dobrovolně (potom se jedná o závazek v režimu článku 7 odst. 1), nebo tato povinnost vyplývala ze zákona nebo jiné skutečnosti (potom se jedná o závazek v režimu článku 7 odst. 2). Této výkladové linie se drží i současná judikatura.²⁴⁶ Jak ukazuje případ *189/87 Kalfelis v. Schröder*, pod pojem deliktní odpovědnosti spadají rovněž otázky předsmluvní odpovědnosti. Jak bude dále vysvětleno, to může být problematické zejména v případě elektronického obchodu na internetu.

Ačkoli se SDEU zásadně drží restriktivního výkladu pojmu deliktní odpovědnosti, dle výše analyzované judikatury spadají pod ust. článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis nejen případy klasické náhrady újmy z titulu deliktní odpovědnosti, ale rovněž žaloby preventivního charakteru, případně i (negativní) určovací žaloby.

5.3 Místo škodné události v judikatuře SDEU

Cílem nařízení Brusel I bis je umožnit žalobci jednoduše určit soud, kde může žalovat, a naopak žalovaném přiměřeně předvídat, kde může být žalován. Základním východiskem pro určení příslušného soudu podle článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis by měl být úzký vztah mezi žalobou a místem škodné události. Určení tohoto místa nemusí být bez potíží zejména tam, kdy se následek (tj. vznik újmy) projeví nebo vyjde najevo v jiné jurisdikci, než se stala příčinná událost, která ke vzniku škody vedla. Pojem škodné události a otázka určení místa, kde k ní došlo, jsou tak dále rozváděny judikaturou SDEU.

Prvním z případů, kdy se SDEU touto problematikou zabýval, je rozhodnutí *C-21/76 Handelswekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*.²⁴⁷ Tento spor se týkal újmy holandské společnosti Handelswekerij G.J. Bier BV spočívající v čištění vody v řece Rýn, kterou znečišťovala francouzská společnost Mines de potasse d'Alsace SA.

²⁴⁶ Srov. např. Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 18. července 2013. *ÖFAB Östergötlands Fastigheter AB v. Frank Koot and Evergreen Investments BV*. Věc C-147/12.

²⁴⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. listopadu 1976. *Handelswekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*. Věc C-21/76.

Handelskwekerij G.J. Bier BV tak proti ní podala žalobu u soudu v Rotterdamu, který ovšem svou příslušnost popřel s odůvodněním, že jelikož dochází k vypouštění odpadu ve Francii, místo škodné události je Francie, a příslušné jsou tak francouzské soudy. S tím se ovšem SDEU neztotožnil. Judikoval, že v případě, kdy se liší místo události, které může vést ke vzniku delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti, a místo, kde událost způsobila škodu, pojem místo škodné události ve znění článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy pokrývá obě tato místa. To jinými slovy znamená, že škůdce může být žalován jak u soudu místa, kde se objevila škoda, tak u soudu místa, kde se stala událost, která ke vzniku škody vedla (tj. příčinná událost). Odůvodňuje to zejména tím, že v závislosti na konkrétních okolnostech případu může podstatné spojení existovat ve vztahu k jednomu nebo druhému z míst, případně k oběma zároveň. Vyloučení jedné z možností by pak vzhledem k obecnému charakteru článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, resp. článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, které pokrývá různé druhy delikttní odpovědnosti, vedlo k nežádoucím situacím.

Rozhodnutí C-21/76 *Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA* představuje základní východisko, které SDEU ve svých rozhodnutích dále rozvíjel a zpřesňoval. V případě C-45/13 *Andreas Kainz vs. Pantherwerke AG*²⁴⁸ se zabýval otázkou, kde se nachází místo příčinné události pro účely uplatnění odpovědnosti výrobce za vadný výrobek. Pan Kainz, občan Rakouska, si prostřednictvím rakouské společnosti Funbike GmbH zakoupil kolo vyrobené společností Pantherwerke AG v Německu. Protože v důsledku vady tohoto kola zranil, uplatňoval u výrobce nárok na náhradu újmu, přičemž žalobu s odkazem na článek 5 odst. 3 Bruselské úmluvy podal u rakouského soudu. Protože se žalovaná společnost příslušnost tohoto soudu zpochybnila, obrátil se na SDEU s dotazem, kde se nachází místo příčinné události (v němčině „*Handlungsort*“). Tímto místem je v případě odpovědnosti za vady výrobku místo, kde byl výrobek skutečně vyroben (a nikoli tedy sídlo výrobce nebo místo prodeje, jak se mylně domníval rakouský soud), neboť právě tam se odehrála sama skutečnost poškozující výrobek. SDEU tento závěr odůvodnil mimo jiné principy hospodárnosti řízení a předvídatelnosti pravidel příslušnosti, o které svá rozhodnutí

²⁴⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. ledna 2014. *Andreas Kainz vs. Pantherwerke AG*. Věc C-45/13.

opřel již v minulosti.²⁴⁹ Je třeba ovšem podotknout, že diskutované rozhodnutí je zavádějící v tom, že se rakouský soud dožadoval odpovědi pouze na otázku určení místa příčinné události, nikoli však místa vzniku škody.

Jak je důležité mezi těmito pojmy rozlišovat, se ukázalo již v případě *C-189/08 Zuid Chemie BV v. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*.²⁵⁰ Spor se týkal škody, která vznikla nizozemské společnosti Zuid Chemie BV užitím vadného výrobku při procesu výroby hnojiv. Tento vadný výrobek dodala prostřednictvím HCI Chemicals Benelux německá společnost Philippo's Mineralenfabriek NV/SA. Když společnost Zuid Chemie podala žalobu u nizozemského soudu, neshledal se příslušným k projednání věci podle článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, neboť za místo škodné události považoval Německo, kde byl vadný výrobek ve skutečnosti zhotoven. Jak ale upozornil SDEU, místo, kde vznikla škoda, není možné zaměňovat s místem, kde se odehrála skutečnost, která poškodila dodaný výrobek (tj. místo, kde se stala příčinná událost). V tomto sporu žádná ze stran nezpochybňovala, že místem příčinné události je právě Německo. Soud tak poukázal, že vlastním místem vzniku škody může být pouze továrna společnosti Zuid Chemie BV, kde zpracováním vadného výrobku došlo ke znehodnocení vyráběných hnojiv. Právě okamžikem zpracování došlo ke vzniku škody.

Rozlišení místa příčinné události a místa vzniku škody bylo klíčové i v případě *C-387/12 Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering*.²⁵¹ Fotograf Uwe Spoering s bydlištěm v Německu v tomto sporu žaloval francouzskou společnost Hi Hotel HCF SARL, pro kterou pořídil sérii fotografií. Ačkoli k užití fotografií byla oprávněna pouze žalovaná společnost, poskytla je bez dalšího třetí osobě, německému nakladatelství Phaidon, která je otiskla v jedné ze svých knih. Žalobu pan Spoering podal v Německu s odůvodněním, že ke vzniku škody došlo právě tam. Situace je specifická tím, že v tomto případě existovalo více osob, které se na vzniku škody podílely (žalovaná společnost a nakladatelství Phaidon), přičemž k příčinné události spočívající v poskytnutí fotografií došlo ve Francii, tedy mimo obvod soudu, který o žalobě

²⁴⁹ Srov. např. Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 3. října 2013. *Peter Pinckney v. KDG Mediatech AG*. Věc C-170/12.

²⁵⁰ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. července 2009. *Zuid Chemie BV v. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*. Věc C-189/08.

²⁵¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. dubna 2014. *Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering*. Věc C-387/12.

rozhodoval. SDEU v tomto případě nakonec shledal, že ustanovení článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I v takovém případě neumožňuje založit na základě místa příčinné události příslušnost soudu, v jehož obvodě žalovaný nejednal. Umožňuje nicméně, aby svou příslušnost založil na základě místa, kde tvrzená škoda vznikla, avšak jen v tom rozsahu, v jakém tato škoda vznikla právě na jeho území. Pokud by tedy škoda v důsledku poskytnutí fotografií vznikla i v jiných státech než v Německu, nemohl by o takových nárocích německý soud rozhodovat. To je dáno mimo jiné specifickou povahou autorských práv, jejichž ochrana je teritoriálně limitovaná. Pokud by v důsledku příčinné události došlo ke vzniku ve více státech, jeví se z hlediska procesní ekonomie jako vhodné podat žalobu pouze ve státě, kde tato příčinná událost nastala, neboť tento soud bude příslušný k projednání škody v celém rozsahu bez ohledu na to, kde skutečně vznikla nebo kde se projevila.

Rozhodnutí ve věci *C-387/12 Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering* vycházelo ze závěrů, které SDEU učinil v případě *C-228/11 Melzer v MF Global UK Ltd.*²⁵² I zde byl totiž delikt spáchán dvěma osobami – německou společností Weise Wertpapier Handelsunternehmen, která spravovala portfolio pana Melzera, a společností MF Global UK Ltd se sídlem v Londýně, která s portfoliem pana Melzera obchodovala na burze, čímž mu způsobila škodu převyšující 170 000 eur. Protože žaloba proti anglické společnosti byla podána u německého soudu, SDEU se zabýval jeho příslušností. Došel přitom k závěru, že za situace, kdy je škoda způsobena více osobami, z nichž některá svým jednáním způsobila příčinnou událost v místě fóra, nelze podle článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I založit soudní příslušnost ve vztahu k jiné osobě, která v místě fóra vůbec nejednala, resp. svým jednáním zde příčinnou událost nezpůsobila. Ačkoli tak společnost MF Global UK Ltd způsobila panu Melzerovi škodu, nemůže být na základě článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I žalována u německého soudu jen z titulu vazby na druhého původce škody, společnost Weise Wertpapier Handelsunternehmen. Upozornil nicméně, že takovou příslušnost je možné za těchto okolností založit na základě jiných ustanoveních nařízení Brusel I, konkrétně článku 5 odst. 1 nebo článku 8.²⁵³ Toto rozhodnutí je důležité zejména v tom ohledu, že německé právo možnost založení této

²⁵² Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. května 2013. *Melzer v MF Global UK Ltd.* Věc C-228/11.

²⁵³ Článek 7 odst. 1 a článek 10 nařízení Brusel I bis.

alternativní příslušnosti umožňovalo, SDEU ji nicméně v souladu s principy nařízení Brusel I nebral v rámci svého autonomního výkladu v úvahu.

Jak vyplývá z výše uvedeného, SDEU při interpretaci pojmu místa škodné události rozlišuje místo příčinné události a místo skutečného vzniku škody. Zatímco zpravidla není problém identifikovat, v jakém místě nastala příčinná událost, komplikovanější již může být určení místa vzniku škody, pokud se například zprostředkovaně projevila v jiném místě, než ve skutečnosti primárně vznikla, případně pokud na území třetího státu vznikla sekundární odpovědnost jako důsledek té primární.

Tuto otázku SDEU poprvé řešil v případě *C-220/88 Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and others*.²⁵⁴ Šlo o nárok stavebních společností Sceper a Tracoba na náhradu škody, kterou způsobily Hessische Landesbank a další banky tím, že panu Hoffmanovi neposkytly přislíbený úvěr na výstavbu budov v Německu. Obě stavební společnosti se sídlem ve Francii převedly svá práva ze stavebních smluv na své německé pobočky, protože právě tam se měla realizovat i stavba. Když banky odmítly úvěr poskytnout, byly žalovány u francouzského soudu, neboť stavebníci pocítovali škodu spočívající ve finanční ztrátě na úrovni svých mateřských společností ve Francii. Ačkoli francouzské soudy svou příslušnost v této věci původně vyloučily, kasační soud se obrátil na SDEU. Ten postavil na jisto, že pojem místo vzniku škody ve smyslu výkladu článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy označuje pouze místo, kde událost, která dala škodě vzniknout, přímo způsobila škodu na osobě, která je obětí takové události. V tomto případě shledal, že škoda způsobená mateřským společnostem je pouze nepřímým důsledkem finanční ztráty, kterou utrpěly německé pobočky. Na případu je zajímavé, že generální advokát navrhoval, aby se článek 5 odst. 3 Bruselské úmluvy vztahoval i na nepřímé oběti. Ty by nicméně mohly žalovat pouze v místě soudu, kde došlo ke vzniku škody primární, čímž by se zúžil potenciální okruh příslušných soudů. SDEU se nicméně nakonec přiklonil k restriktivnímu výkladu pojmu místa škodné události.

Vztahu vzniku primární škody v jednom státě a sekundární finanční újmy na území druhého státu se SDEU věnoval také ve věci *C-364/93 Antonio Marinari v Lloyds Bank*

²⁵⁴ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. ledna 1990. *Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and others*. Věc C-220/88.

plc and Zubaidi Trading Company.²⁵⁵ Pan Marinari požadoval po Lloyds Bank plc se sídlem v Anglii náhradu škody utrpěnou následkem zatčení. Důvodem zatčení totiž bylo oznámení zaměstnanců banky policii v souvislosti s podezřelými směnkami ve prospěch bejrútské společnosti Zubaidi Trading Company, které měl pan Marinari uložené u její pobočky v Manchesteru. Pan Marinari podal žalobu u italského soudu, kde v důsledku zatčení fakticky utrpěl finanční ztrátu, neboť zde měl své trvalé bydliště. SDEU nicméně v souladu s rozhodnutím ve věci *C-220/88 Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and others*²⁵⁶ potvrdil, že místo vzniku škody nezahrnuje místo, kde oběť utrpěla finanční újmu následkem škody, jež se objevila, a oběť ji utrpěla v jiném smluvním státě: „Ačkoli daný pojem [pojem škodné události ve znění článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, pozn. autora] pokrývá jak místo, kde se škoda objevila, tak místo, kde se stala událost, jež zapříčinila její vznik, nemůže být tento pojem interpretován natolik široce, aby zahrnoval ledajaké místo, kde mohou být pocítovány nepříznivé následky události, která už způsobila škodu někde jinde.“²⁵⁷

V podobném duchu se vyjádřil rovněž v případě *C-168/02 Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier, Christian Möller, Wirich Hofiuc, Zeki Karan*,²⁵⁸ když konstatoval, že místo škodné události nezahrnuje místo bydliště žalobce, kde se nachází centrum jeho majetkových zájmů, jestliže se zde pouze projevila peněžní újma vyplývající ze ztráty majetku, ke které ovšem došlo na území jiného členského státu. Tento přístup potvrzují i výše zmiňovaná rozhodnutí ve věcech *C-228/11 Melzer v MF Global UK Ltd*²⁵⁹ a *C-387/12 Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering*.²⁶⁰

5.4 Lokalizace škodné události v kyberprostoru

Vedle judikatury shrnuté v přechozí kapitole řešil SDEU ve vztahu k článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis celou řadu dalších případů, kde se pokoušel identifikovat

²⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. září 1995. *Antonio Marinari v Lloyds Bank plc and Zubaidi Trading Company*. Věc C-354/93.

²⁵⁶ Rozsudek soudního dvora Evropské unie ze dne 11. ledna 1990. *Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and others*. Věc C-220/88.

²⁵⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. září 1995. *Antonio Marinari v Lloyds Bank plc and Zubaidi Trading Company*. Věc C-354/93.

²⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 10. června 2004. *Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier, Christian Möller, Wirich Hofiuc, Zeki Karan*. Věc C-168/02.

²⁵⁹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. května 2013. *Melzer v MF Global UK Ltd*. Věc C-228/11.

²⁶⁰ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. dubna 2014. *Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering*. Věc C-387/12.

místo vzniku příčinné události i místo vzniku vlastní škody s ohledem na specifika daného případu a povahu posuzovaného institutu deliktního práva.²⁶¹ Například otázku dopadů přepravy vadného výrobku a příslušnosti soudu místa, kde byla vada objevena, řešil SDEU v případě *C-51/97 Réunion européenne SA and others v. Spliethoff's Bevrachtungskantoor BV*.²⁶² V rozhodnutí *C-147/12 ÖFAB Östergötlands Fastigheter AB v. Frank Koot and Evergreen Investments BV*²⁶³ zase řešil otázku místa vzniku škody v případě odpovědnosti člena představenstva společnosti, pokud ze zákona ručí za její závazky. Pro účely tohoto textu je nicméně klíčové rozhodnutí ve věci *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*²⁶⁴ týkající se pomluvy prostřednictvím tištěných médií, neboť se svou podstatou blíží specifickému charakteru přeshraničních deliktů na internetu.

Jádro sporu spočívalo v nároku na kompenzaci za pomluvu a urážku na cti, které se mělo dopustit francouzské vydavatelství Presse Alliance SA. To ve svých novinách France otisklo článek týkající se zásahu protidrogové policie v jedné z pařížských směnárén provozovaných francouzskou společností Chequepoint SARL. Vzhledem k tomu, že titul France byl distribuován i v Anglii, žalobu podala nejen francouzská společnost Chequepoint SARL, ale také společnost Ixora Trading Inc. provozující směnárny Chequepoint na území Anglie a mateřská společnost Chequepoint International Ltd založená podle belgického práva. Připojila se rovněž zaměstnankyně směnárny paní Shevill s bydlištěm na území Anglie, jejíž jméno bylo v článku rovněž zmíněno. Protože žaloba byla podána u anglického soudu, Presse Alliance SA namítala jeho nepřislušnost s poukazem na skutečnost, že ke škodné události nedošlo v Anglii, ale ve Francii. S tím se ale SDEU neztotožnil a připomněl doktrínu založenou již rozhodnutím ve věci *C-21/76 Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*,²⁶⁵ totiž že místo škodné události je třeba vykládat nejen jako místo, kde

²⁶¹ Pro bližší přehled srov. např. KYSELOVSKÁ, Tereza, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel I bis)*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. s. 152 a násl. ISBN 978-80-210-7770-6.

²⁶² Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. října 1998. *Réunion européenne SA and others v. Spliethoff's Bevrachtungskantoor BV*. Věc C-189/08.

²⁶³ Rozsudek soudního dvora ze dne 18. července 2013. *ÖFAB Östergötlands Fastigheter AB v. Frank Koot and Evergreen Investments BV*. Věc C-147/12.

²⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. března 1995. *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. Věc C-68/93.

²⁶⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. listopadu 1976. *Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*. Věc C-21/76.

nastala příčinná událost, ale i jako místo, kde se tato příčinná událost projevila, tj. místo skutečného vzniku škody. Tím byla v tomto případě Anglie, neboť noviny byly distribuovány i na jejím území. Jak shrnul SDEU: „*Místo, kde došlo ke škodné události ve znění článku 5 odst. 3 Bruselské úmluvy, se interpretuje způsobem, že oběť pomluvy, která byla distribuovaná tištěnými novinami v několika smluvních státech, může podat žalobu na náhradu škody proti vydavateli u soudu místa vydavatele, a tento soud je příslušný pro rozhodování o celkové škodě způsobené pomluvou. Druhou možností je podat žalobu u soudu místa každého smluvního státu, kde byla publikace distribuována a kde oběť tvrdí, že vznikla újma na její reputaci. Tyto soudy však mohou rozhodovat jen o škodě, která vznikla na jejich území.*“²⁶⁶ Rozhodnutí je zásadní zejména v tom ohledu, že potvrzuje aplikaci článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis v tom smyslu, že v případě odpovědnosti za delikt spáchané prostřednictvím médií může pasivní legitimace původce škody vznikat v mnoha jurisdikcích, což nemusí být vzhledem k předvídatelnosti státu fóra a dalším principům nařízení Brusel I bis vždy zcela žádoucí. Tato kapitola se tak dále věnuje tomuto problému v prostředí internetu, kde zmiňované důsledky dále nabývají na intenzitě.

Klíčovým rozhodnutím SDEU pro výklad článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis je rozsudek ve spojené věci *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*.²⁶⁷ Šlo o dva spojené případy týkající se ochrany osobnosti, resp. soukromí prostřednictvím žaloby v režimu článku 5 odst. 3 nařízení Brusel v kontextu internetu. V prvním z případů *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X* se pan X domáhal, aby společnost eDate Advertising se sídlem v Rakousku odstranila informace, které zveřejnila na svých webových stránkách ohledně odsouzení pana X za vraždu, včetně jeho identifikace celým jménem. Žaloba byla podána v Německu, kdy byl pan X také odsouzen. Druhý případ *C-161/10 Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited* se týkal stížnosti francouzského herce Oliviera Martineze a jeho otce Roberta Martineze u tribunal de grande instance de Paris na porušení práva na soukromí a podobu tím, že společnost MGN založená podle

²⁶⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. března 1995. *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. Věc C-68/93.

²⁶⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 25. října 2011. *eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*. Spojené věci C-509/09 a C-161/10.

anglického práva na svých webových stránkách zveřejnila článek s titulkem „*Kylie Minogue se vrátila k Olivieru Martinezovi*“. Článek popisoval podrobnosti jejich vztahu a obsahoval fotografie Oliviera Martineze. Jak společnost eDate Advertising GmbH, tak MGN Limited namítali nepřislusnost soudů, neboť dle jejich tvrzení chyběl úzký vztah mezi místem soudu a obsahem zveřejněným na internetu, který je univerzálně přístupný po celém světě.

Francouzský soud tak položil SDEU tuto předběžnou otázku: „*Musí být článek 2 a článek 5 odst. 3 nařízení [...] vykládány tak, že přiznávají soudu členského státu příslusnost k rozhodování o žalobě podané z důvodu porušení osobnostních práv, ke kterému mohlo dojít v důsledku zveřejnění informací nebo fotografií na internetových stránkách provozovaných v jiném členském státě společností se sídlem v tomto druhém státě nebo také v dalším členském státě, v každém případě tedy v jiném, než je první členský stát:*

- *již při splnění samotné podmínky, že tyto internetové stránky mohou být zobrazeny v tomto prvním státě,*
- *nebo pouze tehdy, když mezi škodnou událostí a územím tohoto prvního státu existuje dostatečná, podstatná anebo významná souvislost, a v tomto druhém případě může tato souvislost vyplývat z:*
 - *počtu zobrazení těchto sporných stránek v tomto prvním členském státě, v absolutní hodnotě nebo poměrně ke všem zobrazením uvedených stránek,*
 - *bydliště, nebo i ze státní příslusnosti osoby, která si stěžuje na porušení svých osobnostních práv, nebo obecněji dotyčných osob,*
 - *jazyka, ve kterém je šířena sporná informace, nebo jakékoli jiné okolnosti, která je způsobilá prokázat vůli provozovatele internetových stránek oslovit zvláště veřejnost tohoto prvního státu,*
 - *místa, kde došlo k uváděným skutečnostem, nebo místa, kde byly vyhotoveny fotografické snímky, které byly případně zveřejněny na internetu,*
 - *jiných kritérií?*²⁶⁸

²⁶⁸ *Ibid*, odst. 29.

Podobně se vyjádřil i německý soud. Jak je vidět, oba tribunály měly pochyby ohledně aplikace dopadů rozhodnutí *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA* v kontextu internetu. Sám SDEU v rozhodnutí poznamenává, že většina účastníků včetně dotazujících se soudů ve svých vyjádřeních uvedli, že zveřejnění obsahu informací na internetových stránkách se zásadně liší od územně omezeného šíření tiskových médií. S obsahem přístupným na internetu se totiž může seznámit prakticky neomezený počet uživatelů kdekoli na světě bez ohledu na to, zda má vydavatel vůbec v úmyslu, aby byl tento obsah přístupný mimo členský stát jeho usazení. SDEU tak podotknul, že se jeví, že „...internet snižuje užitečnost určovatele týkajícího se šíření, jelikož rozsah šíření obsahu informací na internetu je v zásadě univerzální. Navíc z technického hlediska není vždy možné tento rozsah šíření s určitostí a spolehlivostí kvantifikovat ve vztahu ke konkrétnímu členskému státu, a proto ani ohodnotit újmu způsobenou výlučně v tomto členském státě.“²⁶⁹

Generální advokát v této souvislosti poznamenává, že ve skutečnost dochází ke střetu mezi předvídatelností hraničního určovatele týkajícího se újmy v kontextu internetu a osobnostními právy, která mohou být díky porušení zveřejněním informace, jež je vzhledem k univerzalitě internetu dostupná kdekoli na Zemi.²⁷⁰ V této souvislosti tak navrhoval zavedení nového kritéria pro určení soudní příslušnosti, které nazval těžiště sporu. Jak shrnuje Kyselovská, tímto těžištěm konfliktu „...je místo, kde je obsah informace objektivně relevantní a kde má poškozený centrum svých zájmů.“²⁷¹ V takovém případě by poškozený mohl žalobu podat u soudu místa domicilu žalovaného (tj. v místě soudu, kde došlo k příčinné události spočívající v publikaci obsahu), anebo u soudu místa jiného smluvního státu, kde byla tato informace prostřednictvím internetu přístupná a poškozenému zde v důsledku toho vznikla újma na jeho reputaci, je-li tento stát zároveň centrem zájmů poškozeného, nebo je zde předmětná zveřejněná informace relevantní (např. pokud zde poškozený pracuje, má členy své rodiny apod.).

²⁶⁹ *Ibid*, odst. 46.

²⁷⁰ Stanovisko Generálního advokáta ve věci *eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09)* and *Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*, odst. 59.

²⁷¹ KYSELOVSKÁ, Tereza, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel I bis)*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. s. 26. ISBN 978-80-210-7770-6.

Se zavedením kritéria těžiště sporu při výkladu článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I, resp. článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis se SDEU ztotožnil, když konstatoval, že je třeba přizpůsobit hraniční určovatele tak, aby osoba, jejíž osobnostní právo bylo na internetu poškozeno, mohla podle místa, kde došlo k újmě, žalobu podat na náhradu celé této újmy. Podat ji pak může v místě, kde má poškozený centrum svých zájmů, protože právě tamní soud může dopad obsahu informace zveřejněné na internetu na osobnostní práva této osoby nejlépe posoudit. SDEU uzavírá, že toto kritérium je v souladu s cílem spočívajícím v předvídatelnosti pravidel pro určení příslušnosti²⁷² rovněž ve vztahu k žalovanému, neboť vydavatel závadného obsahu může v době zveřejnění tohoto obsahu na internetu znát centrum zájmu dotčených osob. Podobně SDEU na ukazatel centra zájmů poškozeného ostatně nahlížel i v případě *C-533/07 Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v. Gisela Weller-Lindhorst*.²⁷³ Problém spočívá v tom, že zatímco Generální advokát uvažoval o zavedení kritéria těžiště sporu jako prakticky výlučného, aby eliminoval negativní důsledky, které by aplikace východisek případu *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. v kontextu internetu přinesla, SDEU zde potvrdil jejich i ve vztahu k přeshraničním deliktům na internetu, přičemž kritérium centra zájmu poškozeného zavedl jako kritérium dodatečné.

Lze tak shrnout že v případě přeshraničních deliktů spáchaných prostřednictvím internetu je příslušným nejen soud místa, kde došlo k příčinné události (místo domicilu provozovatele webové stránky), ale také soud místa, kde má poškozený centrum svých zájmů, pokud v tomto místě utrpěl újmu. Tyto soudy jsou oprávněny o škodě rozhodnout v plném rozsahu bez ohledu na skutečnost, na území kterého členského státu ke vzniku újmy skutečně došlo. Vedle toho je ale poškozený oprávněn podat žalobu u soudu každého členského státu, na jehož území je nebo byl přístupný obsah informace zveřejněné na internetu, přičemž tyto soudy mohou rozhodovat jen o škodě, která vznikla na území jejich státu. SDEU se tak přiklonil k extenzivnímu výkladu článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I ve vztahu k přeshraničním deliktům spáchaným na internetu, když se i přes výslovné upozornění dotazujících soudů, účastníků ale i

²⁷² Srov. Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. května 2011. *Berliner Verkehrsbetriebe (BVG), Anstalt des öffentlichen rechts v. JPMorgan Chase Bank NA, Frankfurt Branch*. Věc C-144/10.

²⁷³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. dubna 2009. *Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v. Gisela Weller-Lindhorst*. Věc C-533/07.

Generálního advokáta nijak nepokusil korigovat své závěry učiněné v případě *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. Takto široká aplikace článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis přitom může mít zcela fatální následky, neboť prvek předvídatelnosti místa fóra z pohledu provozovatele globálně přístupné webové stránky zcela absentuje.

Na judikatorní linii v duchu rozhodnutí *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)* SDEU navázal i v případech týkajících se ochrany práv duševního vlastnictví. V případě *C-523/10 Wintersteiger AG v. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH*²⁷⁴ se jednalo o zneužití ochranné známky rakouské společnosti Wintersteiger AG tím, že si její konkurent, společnost Products 4U Sondermaschinenbau GmbH zaplatila kontextovou reklamu v rámci inzertního systému AdWords vyhledávače Google, která se zobrazovala mimo jiné vždy, pokud některý z uživatelů vyhledal klíčové slovo „Wintersteiger“. To přitom představuje ochrannou známku žalobce registrovanou v Rakousku. SDEU zde stejně jako v případě *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)* založil svou argumentaci na existenci úzkého vztahu mezi místem sporu a místem, kde mělo dojít ke škodné události. Protože se v případě ochranné známky jedná o registrované právo, jehož ochrana je teritoriálně limitovaná, v souladu s principem předvídatelnosti SDEU dovodil, že v tomto případě je příslušným soudem místo registrace ochranné známky. Ve světle těchto rozhodnutí pak následně v obdobném případě ve věci *C-170/12 Peter Pickeney v. KDG Mediatech AG*²⁷⁵ shrnul, že místo, kde došlo ke škodné události, se může lišit v závislosti na druhu práva, které bylo porušeno, přičemž takové právo musí být zároveň na území tohoto členského státu chráněno. Jelikož majetková autorská práva jsou ve všech členských státech EU chráněna na základě směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES,²⁷⁶ je možné podat žalobu prakticky u soudu kteréhokoli z nich, pokud na jeho území došlo prostřednictvím

²⁷⁴ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. dubna 2012. *Wintersteiger AG v. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH*. Věc C-523/10.

²⁷⁵ Rozsudek soudního dvora ze dne 3. října 2013. *Peter Pickeney v. KDG Mediatech AG*. Věc C-170/12.

²⁷⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001, o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

internetu ke škodné události, aniž by snad v tomto státě došlo k samotné příčinné události, nebo bylo spáchání deliktu na tento stát jakkoli cíleno.

Z výše uvedeného vyplývá, že výklad pojmu místa škodné události dle článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis je v kontextu přeshraničních deliktů na internetu mimořádně extenzivní, neboť poškozenému umožňuje (prozatím alespoň co do sporů týkajících se osobnostních práv, případně autorských práv) žalovat provozovatele webové stránky v každém členském státě, kde v důsledku uveřejněného obsahu utrpěl újmu. Tento přístup považuji za nešťastný, neboť bez dalšího zakládá téměř neomezenou pasivní legitimaci provozovatelů webových stránek, případně i dalších subjektů na internetu, zejména pokud by se měl aplikovat i na další instituty deliktů odpovědnosti jako předsmuvní odpovědnost. Následující text se tak věnuje porovnání východisek pro založení soudní příslušnosti na internetu v USA a jejich možného promítnutí do evropské úpravy mezinárodního práva soukromého. Zajímavostí je, že americké soudy používají podobná východiska a společné koncepty pro založení soudní příslušnosti na internetu jak ve věcech smluvních, tak deliktů. Z tohoto důvodu následující text mapuje obě tyto linie úvah, které se setkávají v rámci konceptu směřování aktivity prostřednictvím webové stránky do státu fóra.

5.5 Východiska určování soudní příslušnosti v USA

Základním východiskem pro určení příslušného soud je „*princip minimálního kontaktu*“. Nejvyšší soud USA původně v případě *Pennoyer v. Neff* z roku 1877 konstatoval, že ústavní požadavek řádného procesu, tzv. „*Due Process Clause*“ striktně limituje federální státy ve výkonu suverenity a jurisdikce, a to pouze nad osobami a majetkem fyzicky se nacházejícími na území daného státu, přičemž v souladu se zásadou rovnosti států zdůraznil, že „*žádný stát nesmí přímo vykonávat svou jurisdikci a působit na osoby nacházející se mimo jeho území.*“²⁷⁷ Nicméně v reakci na technologický a společenský vývoj bylo toto pojetí ústavní limitace státní jurisdikce Nejvyšším soudem USA přehodnoceno v případě *International Shoe v. Washington*, kde bylo připuštěno, že za určitých okolností může k založení zvláštní osobní jurisdikce nad subjektem jiného státu postačovat pouze jeho „*virtuální*

²⁷⁷ Rozhodnutí Supreme Court of the United States ve věci *Pennoyer v. Neff*, 95 U.S. 714 (1877) (překlad autor).

přítomnost“ spočívající v minimálním kontaktu s územím státu fóra nebo jeho subjekty.²⁷⁸ Klíčovými aspekty konceptu minimálního kontaktu jsou přitom povaha a podstata kontaktu, a s ohledem na již tradiční požadavek materiální spravedlnosti a fair play potom jejich vztah k žalovanému nároku.²⁷⁹ Za účelem ochrany práv zahraničních subjektů byl následně test minimálního kontaktu v případě *World-Wide Volkswagen Corp v. Woodson*²⁸⁰ rozšířen o požadavek *předvídatelnosti*, kdy stát může vykonávat svou jurisdikci pouze v případě, že zahraniční subjekt „úmyslně využil“ příležitosti kontaktu v místě fóra.²⁸¹

Princip minimálního kontaktu byl americkými soudy následně adaptován za účelem reflexe důsledků technologického rozvoje v oblasti elektronických komunikací na internetu, zejména potom specifického charakteru kyberprostoru.²⁸² Jak jako jeden z prvních ukázal případ *Inset Systems, Inc. v. Instructions Set, Inc.*,²⁸³ problematický moment spočívá zejména ve výše diskutovaném požadavku „úmyslného využití příležitosti kontaktu v místě fóra“ na straně jedné a globálním charakteru internetu a univerzální přístupnosti webových stránek na straně druhé. Ačkoliv soud pro založení jurisdikce stanovil kritérium „úmyslného směřování“ reklamní (resp. obchodní) aktivity prostřednictvím webové stránky, nakonec svou jurisdikci založil pouze na faktu prosté dostupnosti webové stránky v místě fóra, a to bez ohledu na skutečný charakter aktivity webové stránky. Právní závěry učiněné v případě *Inset Systems* se zejména vzhledem k příliš extenzivnímu pojetí principu minimálního kontaktu staly předmětem značné kritiky.²⁸⁴

²⁷⁸ Rozhodnutí Supreme Court of the United States ve věci *International Shoe v. Washington*, 326 U.S. 310 (1945). V případě byl angažován soud státu Washington, který se pokoušel založit svou jurisdikci nad společností založenou v Delaware, jejíž hlavním místem podnikání bylo Missouri.

²⁷⁹ SACHDEVA, Amit. International Jurisdiction in Cyberspace: a Comparative Perspective. *Computer and Telecommunication Review* [online]. 2007, no. 13 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <vaishlaw.com/article/Cyberspace%20Jurisdiction-Amit%20Sachdeva.pdf>. s. 251. ISSN 1357-3128.

²⁸⁰ Rozhodnutí United States Supreme Court ve věci *World-Wide Volkswagen Corp v. Woodson*, 444 U.S. 286 (1980).

²⁸¹ Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Ninth Circuit ve věci *Cybersell, Inc v. Cybersell, Inc.*, 130 F. 3D 414.

²⁸² Více viz. ROCHLIN, Richard. Cyberspace, International Shoe and the changing context for personal jurisdiction. *Connecticut Law Review*, Winter 2000, no. 2, s. 653. ISSN 00106151.

²⁸³ Rozhodnutí United States District Court for the District Of Connecticut ve věci *Inset Systems, Inc. v. Instructions Set, Inc.* 937 F.Supp. 161 (1996).

²⁸⁴ Např. REDISH, Martin. Of New Wine and Old Bottles: Personal Jurisdiction, the Internet, and the Constitutional Evolution. *Jurimetrics*, 1998, vol 38, s. 575. ISSN 0897-1277).

Z tohoto důvodu Nejvyšší soud USA následně aplikoval výklad konceptu minimálního kontaktu v kontextu zásad přiměřenosti (proporcionality) a rozumnosti, kdy „...oprávnění k výkonu osobní jurisdikce je přímo úměrné podstatě a povaze kontaktu, kterou subjekt prostřednictvím internetu vykonává.“²⁸⁵ V dnes již kultovním případě *Zippo Manufacturing Co v. Zippo Dot Com, Inc* v této souvislosti poukázal na vztah mezi technologicko-funkčním charakterem webové stránky a povahou aktivity představující minimální kontakt s místem fóra, přičemž klíčovým faktorem se na základě tzv. „testu klouzavé škály“ (v orig. „*Sliding Scale Test*“) stala primárně míra interaktivity webové stránky.²⁸⁶ Odpovídajícím způsobem potom rozdělil webové stránky do tří kategorií na aktivní stránky, částečně interaktivní stránky umožňující výměnu informací mezi uživatelem a serverem a pasivní stránky.

Již dříve v případě *Bensusan Restaurant Corp. v. King* Nejvyšší soud USA v souladu s výše uvedenými principy odmítl, že by samotná přístupnost webové stránky uživateli ve státě fóra automaticky představovala „úmyslné využití příležitosti podnikání“ v tomto státě, a to zejména v případě *pasivních stránek*, jejichž prostřednictvím jsou pouze poskytovány informace ohledně činnosti zahraničního subjektu.²⁸⁷ Webové stránky malého klubu „*the Blue Note*“ v Missouri na své hlavní stránce nabízely k prodeji vstupenky do stejnojmenného, velmi známého klubu v New Yorku, jenž následně provozovatele stránek žaloval pro porušení ochranné známky. Ačkoliv mohla být platba za lístky realizována zavoláním na uvedené telefonní číslo podléhajícímu speciálním tarifu, stránka samotná žádnou formu on-line platby neumožňovala a stejně tak ani nenabízela jakoukoliv formu poštovního či elektronického doručení lístků kromě jejich osobního vyzvednutí v klubu v Missouri. Jak konstatoval Nejvyšší soud USA, pouhá skutečnost, že subjekt z New Yorku může prostřednictvím webové stránky získat informace o prodeji určitého produktu v jiném státu, neznamená, že webová stránka inzerovala, propagovala, prodávala nebo jakýmkoliv jiným způsobem směřovala svůj produkt do státu New York. Jinými slovy, samotná možnost obchodování se subjekty státu fóra jako důsledek reklamy ve

²⁸⁵ Rozhodnutí United States District Court for the Western District of Pennsylvania ve věci *Zippo Manufacturing Co v. Zippo Dot Com, Inc* 952 F. odst. 1119 (1996).

²⁸⁶ *Ibid.*

²⁸⁷ Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Second Circuit ve věci *Bensusan Restaurant Corp. v. King*, 937 F. Supp. 295 (1996).

formě globálně přístupné webové stránky není zpravidla dostatečným základem pro výkon jurisdikce. Legitimním základem se stává až v případě, kdy je pasivní stránka podobně jako jakákoliv jiná reklama zjevně zacílena na uživatele konkrétního státu nebo států, přičemž nabízí možnost uzavření a plnění smlouvy (byť i zprostředkovaně) na dálku.²⁸⁸ Provozovatel takové stránky si je totiž vědom jurisdikčních důsledků svého jednání, a založení jurisdikce je tak v souladu s požadavkem předvídatelnosti.

Závěry rozhodnutí v *Bensusan Restaurant* byly na základě rozdílných okolností odlišeny od případu *CompuServe, Inc v Patterson*, kde soud shledal webové stránky vytvořené v Ohio aktivními rovněž i v Texasu, a zařadil je tak na druhý konec „klouzavé škály“.²⁸⁹ Jelikož on-line systém společnosti CompuServe umožňoval uzavření smlouvy i její následné plnění elektronickou cestou, soud stránku klasifikoval jako aktivní ve státech, kde se nacházejí jednotlivé smluvní strany. Obecně tak lze říci, že v případě aktivních webových stránek, kdy mezi serverem a zahraničními uživateli záměrně probíhá interaktivní výměna souborů a informací, jsou podmínky minimálního kontaktu, a tedy i založení jurisdikce splněny. Jak ovšem poznamenal Nejvyšší soud USA, z hlediska požadavku předvídatelnosti se musí jednat pouze o „vědomý a opakovaný kontakt s rezidenty místa fóra“,²⁹⁰ neboť provozovatel stránek v takovém případě vstupuje do vztahů se subjekty nacházejícími se v místě fóra zcela záměrně a s vědomím jurisdikčních důsledků.

V této souvislosti nemalé problémy představuje prostřední kategorie webových stránek, kdy interaktivní výměna informací mezi uživatelem a serverem probíhá pouze do určité míry a v určitém rozsahu. Za těchto okolností je v rámci testu klouzavé škály přiměřenost založení jurisdikce státu určována na základě „stupně interaktivity a povaze výměny informací, která se prostřednictvím webové stránky

²⁸⁸ Rozhodnutí United States District Court for the Western District of Arkansas ve věci *Smith v. Hobby Lobby Stores, Inc.*, 968 F. Supp. 1356 (1997).

²⁸⁹ Rozhodnutí Sixth Circuit Court of Appeals ve věci *CompuServe, Inc v Patterson*, 89 F. 3D 1257 (1996).

²⁹⁰ Rozhodnutí United States District Court for the Western District of Pennsylvania ve věci *Zippo Manufacturing Co v. Zippo Dot Com, Inc.*, 952 F. (1996), odst. 1119 (překlad autor).

odehrává.“²⁹¹ Soudy jsou tak na základě tohoto testu povinny zkoumat veškeré relevantní aspekty webové stránky určující míru její interaktivity ve vztahu ke směřování činnosti do státu fóra. Zejména tam, kde je virtuální činnost zahraničního subjektu spojena s určitou formou reálného (fyzického) plnění, je pro založení jurisdikce nutné posoudit splnění požadavku minimálního kontaktu ve světle všech relevantních okolností a skutečností.²⁹² V této souvislosti lze hovořit o tzv. konceptu směřování aktivity na internetu.

5.6 Konceptu směřování, test klouzavé škály a princip účinku

Ačkoliv široká a obecná definice kritérií testu klouzavé škály umožňuje jeho flexibilní aplikaci, Andreas Manolopoulos upozorňuje, že vzhledem k dynamickému vývoji v oblasti komunikačních technologií a strategií již naprostá většina současných webových stránek se svými uživateli interaktivně komunikuje, přičemž úroveň interakce se neustále zvyšuje: „...co bylo považováno za aktivní v roce 1997, již nemusí být dnes, a to zejména kvůli neustále se zvyšující úrovni interaktivity, kterou v současnosti disponuje většina webových stránek.“²⁹³ Posun úrovně interaktivity a s tím spojené jurisdikční problémy dokládá případ *Desktop Technologies v. Colorworks Reproduction & Design*, kde soud shledal, že korespondenční systém umožňující vzájemnou výměnu souborů uživatelů internetu pomocí FTP nebo e-mailu není aktivní webovou stránkou.²⁹⁴ Jak ovšem poukazuje Rochlin, potíž adaptace testu klouzavé škály spočívá v tom že, Nejvyšší soud USA „...ještě neměl příležitost zásadním způsobem zformovat hlavní rysy analýzy jurisdikce v kontextu kyberprostoru, neboť většina těchto případů je rozhodována na úrovni nižších soudů

²⁹¹ *Ibid* odst. 1124 (překlad autor). Soud zde klasifikoval webovou stránku jako aktivní v Pensylvánii na základě skutečnosti, že jejím prostřednictvím byly uzavřeny smlouvy s cca 3000 rezidenty tohoto státu včetně sedmi poskytovatelů internetových služeb.

²⁹² Rozhodnutí United States District Court for the District of Oregon ve věci *Millennium Enterprises, Inc. v. Millennium Music*, LP 1999 WL 27060 (1999).

²⁹³ MANOLOPOULOS, Andreas. Raising 'Cyber-Borders': the Interaction between Law and Technology. *International Journal of Law & Information Technology*. University Oxford Press, March 2003, vol. 11, no. 1. s. 49. ISSN 0967-0769.

²⁹⁴ Rozhodnutí United States District Court for the Middle District of Pennsylvania ve věci *Desktop Technologies v. Colorworks Reproduction & Design, Inc.*, WL 98572 (E.D. Pa. Feb. 25, 1999).

*bez hlubší analýzy, a tedy s jen velmi malou argumentační oporou pro budoucí rozhodnutí.*²⁹⁵

Jelikož většina současných webových stránek disponuje alespoň určitým stupněm interaktivity, zdá se, že myšlenka rozdělení webových stránek na aktivní a pasivní ztrácí na svém původním významu, neboť tyto stránky pak zpravidla spadají do problematické prostřední kategorie testu klouzavé škály. Tento trend dokládá případ *People Solutions v. People Solutions*, kde soud i přes vysoký stupeň interaktivity webové stránky odmítl uznat svou jurisdikci, protože provozovatel stránky fakticky do žádných vztahů s rezidenty fóra nevstoupil.²⁹⁶ Stránku nicméně neoznačil ani jako pasivní, ale umístil ji do prostřední kategorie klouzavé škály. Podstatou testu klouzavé škály ovšem bylo primárně oddělení aktivních stránek od těch ostatních, a to za účelem posouzení kritéria úmyslného směřování své aktivity do státu fóra. V těchto případech je však kritérium interaktivity stránky vzhledem k otázce minimálního kontaktu sekundární, neboť samotná intenzita interaktivity nekoresponduje s intenzitou kontaktu se státem fóra.

Ještě větší problémy v tomto směru způsobuje otázka jurisdikce v případě on-line aukcí, což ilustruje případ *Winfield Collection v McCauley*.²⁹⁷ Michiganský soud zde na základě testu klouzavé škály dospěl k závěru, že aukce provozovaná prostřednictvím webových stránek nedosahuje požadovaného stupně interaktivity a není tedy oprávněn k výkonu jurisdikce nad provozovatelem aukce, protože nelze tvrdit, že by „úmyslně využil možnosti podnikání v místě fóra.“ Ačkoliv tak aukční aplikace vykazovala vysoké znaky interaktivity a uživatelé z Michiganu se ukázali jako jedni z nejvýznamnějších přihazujících, provozovatel aukce argumentoval, že svou obchodní aktivitu do Michiganu nijak záměrně nesměřoval. Vzhledem k tomu, že vítěze aukce určuje vůle přihazujících zaplatit za daný produkt určitou cenu, nemohl provozovatel aukce ovlivnit její výsledek, čímž uzavření smlouvy s rezidenty Michiganu leželo mimo sféru jeho faktického vlivu. Soud se s touto argumentací

²⁹⁵ ROCHLIN, Richard. Cyberspace, International Shoe and the changing context for personal jurisdiction. *Connecticut Law Review*, Winter 2000, no. 2, s. 654. ISSN 00106151.

²⁹⁶ Rozhodnutí United States District Court for the Northern District of Texas ve věci *People Solutions, Inc. v. People Solutions, Inc.*, 200 WL 1030619 (N.D. Tex., 2000).

²⁹⁷ Rozhodnutí United States District Court for the Eastern District of Michigan ve věci *Winfield Collection v McCauley*, 105 F.Supp. 2nd 746 (2000).

ztotožnil a rozšířil podmínku, že směřování aktivity do státu fóra musí spočívat v „aktivním a záměrném jednání,“ což není případ internetových aukcí.²⁹⁸

Kritérium interaktivity webové stránky, ke kterému se při určování jurisdikce v rámci právních vztahů na internetu americké soudy upnuly po rozsudku Zippo, se tak ve světle měnící se technologie již nadále nejeví jako klíčový faktor, neboť pozornost by měla být spíše věnována konkrétním důsledkům této interaktivity v místě fóra a jejich vztahu k jednání provozovatele stránky, jak ostatně reflektovaly soudy ve výše zmíněných případech *People Solutions v. People Solutions* a *Winfield Collection v. McCauley*. Podle Geista je tak možné sledovat pozvolný přechod k posuzování minimálního kontaktu na základě principu účinku: „... americké soudy se postupně uchylují k analýzám založeným na účinku, přičemž jurisdikce bude založena tam, kde soud uvěří, že webová stránka měla účinek v rámci místa fóra. V případě *People Solutions* soud hledal důkazy o skutečné aktivitě – v podstatě o obchodním účinku – webové stránky v rámci své jurisdikce. Bez tohoto důkazu odmítl založit svou jurisdikci nad zahraničním provozovatelem této webové stránky.“²⁹⁹ Jedná se tak v podstatě o nové doktrinní pojetí principu minimálního kontaktu, a to z pohledu principu účinku namísto původního konceptu směřování založeného na testu klouzavé škály. Je zajímavé, že doktrína účinku, kterou americké soudy aplikují převážně v případech deliktů odpovědnosti, si v kontextu konceptu směřování aktivity nachází své místo i v souvislosti s určením soudní příslušnosti ve věcech smluvních závazků.

Doktrína účinku má v americké judikatuře původ v případě *Calder v. Jones*,³⁰⁰ kde soud v Kalifornii založil svou jurisdikci nad vydavatelem novin na Floridě, neboť jeho jednání spočívající v pomluvě žalobkyně mělo účinek v rámci jurisdikce kalifornského soudu. Jak stanovil Nejvyšší soud USA, podmínkou k výkonu jurisdikce je úmyslné jednání zahraničního subjektu, které je výslovně zaměřeno na stát fóra, kde také nastal účinek tohoto jednání v podobě újmy žalobce. V tomto smyslu se tak v zásadě jedná o kombinaci konceptu směřování, který je doplněn

²⁹⁸ *Ibid.* s. 750.

²⁹⁹ GEIST, Michael. Is There a There There: Toward Greater Certainty for Internet Jurisdiction. *Berkley Technology Law Journal* [online]. 2001, vol. 16, iss. 3, s. 8 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <aix1.uottawa.ca/~geist/geistjurisdiction-us.pdf>.

³⁰⁰ Rozhodnutí United States Supreme Court ve věci *Calder v. Jones*, 456 US 783 (1984).

podmínkou nastalého účinku v místě fóra. Prvek úmyslného směřování a jeho racionální a přiměřená adaptace v kontextu suprateritoriálního charakteru internetu jsou přitom zcela klíčové, neboť „by bylo bezpochyby nereálné a nespravedlivé od provozovatelů webových stránek očekávat, že si budou vědomi účinků svého jednání prostřednictvím internetu v rámci jednotlivých jurisdikcí na celém světě.“³⁰¹ To dokládá i známá dvojice rozhodnutí francouzského a amerického soudu v případě *Yahoo!*³⁰²

Spor se týkal prodeje nacistických předmětů prostřednictvím internetové aukce na americkém portálu Yahoo! Vzhledem k tomu, že francouzský trestní zákoník na rozdíl od amerického práva zakazuje vystavování či zobrazování předmětů s rasovým podtextem,³⁰³ nařídil francouzský soud v listopadu 2000 americkému provozovateli stránek zamezit uživatelům z Francie v přístupu k tomuto portálu pomocí tzv. filtrování.³⁰⁴ Výkon své jurisdikce nad subjektem amerického práva přitom odůvodnil právě na základě doktríny účinku, jenž spočíval v přístupnosti nacistických relikvií uživatelům internetu na území Francie, kteří se aukce dokonce mohli aktivně účastnit. Proti tomuto rozhodnutí ovšem společnost Yahoo! Inc. podala žalobu u amerického soudu, kterou zpochybňovala jurisdikci francouzského soudu.³⁰⁵ Americký soud dal následně provozovateli portálu Yahoo! za pravdu, neboť podle soudce Fogela se v tomto případě francouzský soud pokusil regulovat aktivity americké společnosti v rámci Spojených států pouze na základě skutečnosti, že tyto aktivity jsou ve Francii přístupné prostřednictvím internetu: „*Francouzský soud přikázal [společnosti Yahoo! Inc.] nepodnikat ve Spojených státech aktivity, které jsou*

³⁰¹ GEIST, Michael. Is There a There There: Toward Greater Certainty for Internet Jurisdiction. *Berkley Technology Law Journal* [online]. 2001, vol. 16, iss. 3, s. 8 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <aix1.uottawa.ca/~geist/geistjurisdiction-us.pdf>.

³⁰² Rozhodnutí Tribunal de grande instance ve věci *Ligue contre le racisme et l'antisémitisme et Union des étudiants juifs de France c. Yahoo! Inc. et Société Yahoo! France (LICRA v. Yahoo!)*, 169 F. Supp. 2D 1181 (2001).

³⁰³ Vystavení takového předmětu je trestným podle čl. R 645 odst. 1 francouzského Trestního zákoníku, přičemž je-li objekt vystaven za účelem prodeje, rovněž dle čl. R 645 odst. 2.

³⁰⁴ Rozhodnutí Tribunal de grande instance ve věci *Ligue contre le racisme et l'antisémitisme et Union des étudiants juifs de France c. Yahoo! Inc. et Société Yahoo! France (LICRA v. Yahoo!)*, 169 F. Supp. 2D 1181 (2001).

³⁰⁵ *Ibid.*

ve Francii protiprávní, protože francouzští občané by je později mohli... číst, vidět nebo slyšet.“³⁰⁶

Americký soud tedy odmítl takto široké pojetí principu účinku s poukazem, že je nutné provozovateli webové stránky rovněž prokázat, že svou (protiprávní) činnost do státu fóra úmyslně směřoval. To ovšem neznamená, že by se francouzský soud otázkou směřování ve svém zdůvodnění nezabýval. Potíž s prokázáním prvku směřování v tomto případě spočívala zejména v tom, že portál *Yahoo!* měl i svou francouzskou mutaci, která problematické aukce s nacistickými relikviemi neobsahovala. Vedle ní potom existovala dotyčná verze portálu s protiprávním obsahem, která – ačkoliv byla určena primárně pro americký trh – umožňovala přístup i uživatelům z jiných zemí včetně Francie. Ačkoliv francouzský soud argumentoval, že provozovatel portálu i prostřednictvím této verze směřuje svou činnost na uživatele z Francie, neboť jim umožňuje interaktivní účast v aukci a obsahuje reklamu cílenou na francouzské recipienty,³⁰⁷ je tento názor vzhledem k existenci paralelní mutace určené zvlášť pro francouzský trh jen stěží obhajitelný. I přesto se na adresu rozhodnutí amerického soudu snesla kritika z řad akademické obce. Jak vysvětluje profesor Reidenberg,³⁰⁸ francouzský soud se nepokoušel o regulaci amerického subjektu a jeho činnosti v rámci jurisdikce USA, nýbrž usiloval o zamezení účinků této činnosti na území Francie prostřednictvím filtrování uživatelů dle místa připojení. Někteří autoři v této souvislosti hovoří o snaze francouzského soudu vytvořit tzv. „kybernetickou hranici.“³⁰⁹

I přes výše uvedené výhrady nicméně panuje v duchu případu *Calder v. Jones* obecná shoda, že aplikace principu účinku je vázána na splnění předpokladů testu

³⁰⁶ *Ibid.* odst. 1194 (překlad autor).

³⁰⁷ Rozhodnutí Tribunal de grande instance ve věci *Ligue contre le racisme et l'antisémitisme et Union des étudiants juifs de France c. Yahoo! Inc. et Société Yahoo! France (LICRA v. Yahoo!)*, 169 F. Supp. 2D 1181 (2001).

³⁰⁸ THOUMYRE, Lionel. *The legal implications of the Yahoo! Inc nazi memorabilia dispute: an interview with Professor Joel R. Reidberg* [online]. Juriscom.net. 2001 [cit. 30-08-2016]. Dostupné na Internetu: <juriscom.net/en/uni/doc/yahoo/reidenberg.htm>.

³⁰⁹ Např. MANOLOPOULOS, Andreas. Raising 'Cyber-Borders': the Interaction between Law and Technology. *International Journal of Law & Information Technology*. University Oxford Press, March 2003, vol. 11, no. 1. s. 43. ISSN 0967-0769.

směřování.³¹⁰ Podle některých autorů jako Geist nebo Schultz lze koncept směřování z teoreticko-doktrinálního pohledu vnímat dokonce jako „užší verzi principu účinku.“³¹¹ Z této perspektivy tak koncept směřování v kontextu internetu spočívá ve vědomé aktivitě zahraničního subjektu prostřednictvím interaktivní webové stránky, jež se v místě fóra projevuje předvídatelným účinkem. Tento doktrinální posun v pojetí principu směřování dokládají rozhodnutí *ALS Scan v. Digital Service Consultants Inc.*³¹² a *Young v. New Haven Advocate*,³¹³ kde byla za účelem prokázání podmínky úmyslného využití příležitosti podnikání v místě fóra ve formě směřování aktivity prostřednictvím webové stránky poprvé využita kombinace testu klouzavé škály a doktríny účinku.

Soud zde formuloval koncept směřování na základě inkorporace prvků adaptovaného testu klouzavé škály a principu účinku následovně: „*Stát může v souladu s ústavním požadavkem řádného procesu (Due Process Clause) vykonávat svou jurisdikční pravomoc nad příslušníkem jiného státu, pokud tato osoba (1) směřuje svou elektronickou aktivitu do státu fóra (2) se zjevným úmyslem provozovat v tomto státu svou obchodní nebo jinou interaktivní činnost a (3) tato činnost dá rezidentovi takového státu za vznik možnému žalobnímu nároku rozeznatelný soudem tohoto státu.*“³¹⁴ Test úmyslného směřování aktivity ve smyslu rozhodnutí *ALS Scan* se tak skládá ze tří klíčových prvků, konkrétně (on-line) aktivity, záměru a předvídatelného účinku, který je v příčinném vztahu k aktivitě prodejce. Splnění první podmínky podléhá adaptovanému testu klouzavé škály, kdy je rozhodující pouze to, zda daná webová stránka vykazuje na základě posouzení faktorů formulovaných v případě *Zippo* znaky aktivity v podobě interakce s rezidenty státu fóra. Jak ovšem podotkl soud v případě *People Solutions*, stále chybí „jasně definované relevantní prostředky

³¹⁰ Srov. např. GILLIES, Lorna. Addressing the "Cyberspace Fallacy": Targeting the Jurisdiction of an Electronic Consumer Contract. *International Journal of Law and Information Technology*, Oxford University Press, 2008, vol. 16, no. 3, s. 242-269. ISSN 0967-0769.

³¹¹ SCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4, s. 810 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf>.

³¹² Rozhodnutí United States Court of Appeals, Fourth Circuit ve věci *ALS Scan v. Digital Service Consultants Inc.*, 293 F.3d 707 (2002).

³¹³ Rozhodnutí United States Court of Appeals, Fourth Circuit ve věci *Young v. New Haven Advocate et al.* US No 02-1394 (2003).

³¹⁴ Rozhodnutí United States Court of Appeals, Fourth Circuit ve věci *ALS Scan v. Digital Service Consultants Inc.*, 293 F.3d 707 (2002).

*k měření aktivity webové stránky za účelem určení osobní jurisdikce.*³¹⁵ V souvislosti s požadavkem aktivity ve státě fóra Gillies podotýká, že se musí jednat o „*aktivní jednání prodejce za účelem provozování obchodní činnosti v daném státě*“³¹⁶ spíše než o opomenutí vymezit okruh zacílení obchodní aktivity ve smyslu Geistova konceptu „de-targetingu.“

Druhá podmínka spočívající v záměru či úmyslu provozovatele stránky směřovat svou aktivitu právě do státu fóra je předmětem klasifikace webové stránky na základě stupnice klouzavé škály. Rozhodujícím kritériem v tomto případě je, zda webová stránka umožňuje uzavření smlouvy, a to ať už elektronicky v případě stránek aktivních, nebo jinými komunikačními kanály, jako je telefon, fax nebo e-mail v případě pasivních stránek. Splněním prvních dvou podmínek je z podstaty věci rovněž naplněn požadavek předvídatelnosti. Účinek jakožto třetí klíčový prvek je potom přítomen, dojde-li k faktickému uzavření smlouvy, a to v důsledku na aktivity prodejce. Příčinný vztah mezi jednáním provozovatele webové stránky a uzavřením smlouvy s rezidentem fóra je nicméně automaticky považován za prokázaný ve chvíli současné přítomnosti výše popsaných základních prvků testu.

Koncept směřování na základě doktríny účinku ve smyslu testu *ALS Scan* byl následně adaptován americkými soudy i v dalších rozhodnutích,³¹⁷ které tak zjevně k tomuto pojetí stále více inklinují.

Jak vyplývá z výše uvedeného, americké soudy musí v případech přeshraničních deliktů na internetu posuzovat, zda škodná událost na internetu měla účinek v místě fóra, a zároveň zda škůdce tuto svou aktivitu do státu fóra směřoval. Jejich jurisdikce vůči zahraničním subjektům je tak značně užší než v případě evropských soudů, které se v kontextu internetu mohou spolehnout na extenzivní výklad článek 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis v duchu rozhodnutí *eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09)*

³¹⁵ Rozhodnutí United States District Court for the Northern District of Texas ve věci *People Solutions, Inc. v. People Solutions, Inc.*, 200 WL 1030619 (2000).

³¹⁶ Srov. GILLIES, Lorna. Addressing the "Cyberspace Fallacy": Targeting the Jurisdiction of an Electronic Consumer Contract. *International Journal of Law and Information Technology*, Oxford University Press, 2008, vol. 16, no. 3, s. 252. ISSN 0967-0769.

³¹⁷ Např. rozhodnutí United States District Court for the District of Virginia ve věci *Allen v. James*, 381 F. Supp. 2d 495 (2005) nebo rozhodnutí United States District Court for the District of South Carolina ve věci *Gateway Gaming, L.L.C. v. Custom Game Design, Inc.* WL 2781043 (2006).

and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10). Následující kapitola se zabývá otázkou, zda by bylo možné a prospěšné aplikovat obdobný koncept směřování aktivity na internetu právě i ve vztahu k článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis.

5.7 Směřování aktivity jako kritérium čl. 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis?

Princip směřování přitom není evropskému právu nijak cizí. Je totiž inkorporován v ust. čl. 17 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I bis³¹⁸ v souvislosti s jurisdikční ochranou spotřebitele. Ačkoli se koncept směřování podle nařízení Brusel I bis dotýká primárně soudní příslušnosti v oblasti smluvních závazků, domnívám se, že při vhodné adaptaci je možné jej aplikovat i dle článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis ve vztahu k přeshraničním deliktům na internetu. Následující text se tak věnuje výkladu tohoto konceptu v dosavadní judikatuře SDEU.

Vzhledem k tomu, že samotné nařízení termín „*zaměření obchodní či podnikatelské činnosti na členský stát*“ nikde nedefinuje, je z hlediska rozsahu aplikace pravidel jurisdikční ochrany spotřebitele klíčové stanovení minimální míry aktivity dosahující požadovaného teritoriálního zaměření, stejně tak jako identifikace relevantních faktorů, na jejichž základě je tato míra určována. Definice byla původně obsažena v preambuli návrhu nařízení Brusel I, a výslovně uváděla, že pojem „*zaměření obchodní činnosti*“ bez dalšího zahrnuje „*spotřebitelské smlouvy uzavřené prostřednictvím interaktivních webových stránek přístupných ze státu bydliště spotřebitele.*“³¹⁹ Vzhledem k některým obavám z tohoto opět velmi extenzivního pojetí, které je koneckonců i principiálně v rozporu s podmínkou úzkého příčinného vztahu artikulovanou v případě *Renate Ilsinger v. Martin Dreschers*,³²⁰ bylo nakonec jakékoliv vymezení termínu z konečného textu vypuštěno a ponecháno autonomnímu výkladu SDEU.

I přesto však Komise s Radou vydaly společné prohlášení k čl. 15 nařízení Brusel I ze dne 20. prosince 2000, které obsahuje základní východiska interpretace termínu

³¹⁸ Článek 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I.

³¹⁹ ZANOBETTI, Alessandra. Contract Law in International Electronic Commerce. *International Business Law Journal*, 2000, no. 5. s. 538. ISSN 0295-5830.

³²⁰ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. května 2009 (žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Oberlandesgericht Wien - Rakousko) - *Renate Ilsinger v. Martin Dreschers*, jednající jako správce konkurzní podstaty společnosti Schlank & Schick GmbH.

„zaměření obchodní činnosti“ v kontextu elektronického obchodu.³²¹ Komise v souvislosti s rozhodujícími faktory interpretace pojmu ve svém sdělení zdůrazňuje, že samotná skutečnost, že „internetová stránka je přístupná, není dostatečným důvodem pro aplikaci čl. 15, zatímco faktorem je možnost uzavření smlouvy prostřednictvím takové internetové stránky na dálku, stejně tak jako skutečnost, že bez ohledu na prostředky k takovému uzavření skutečně došlo.“³²² Toto pojetí se tak ve svých rysech blíží konceptu užitým americkým soudem v případě *ALS Scan*. Vedle tohoto sdělení ještě dále konstatuje, že naopak jazyk webové stránky a měna relevantní faktory nepředstavují. Na tomto místě je ovšem třeba zdůraznit, že se jedná o právně nezávazný instrument, jehož východiska v zásadě nerespektuje ani SDEU. Právě ten byl nakonec v případech *Pammer v Reederei Karl Schluter GmbH & Co KG*³²³ a *Hotel Alpenhof v. Heller*³²⁴ postaven před úkol upřesnit požadavky aplikace čl. 15 nařízení Brusel I, a to zejména s ohledem na identifikaci faktorů, které by definovaly podstatu směřování obchodní aktivity.

V případě *Pammer* nabízela německá společnost turistické zájezdy klientům v Rakousku prostřednictvím webové stránky rakouské společnosti, která při uzavírání transakcí hrála pouze roli prostředníka. Pan Pammer, jehož bydliště je v Rakousku, si po prostudování webové stránky jeden ze zájezdů německé společnosti objednal, přičemž prvotní komunikace mezi stranami probíhala prostřednictvím e-mailů, a k uzavření smlouvy došlo na základě klasické korespondence. Po návratu z dovolené nicméně požadoval po německé společnosti navrácení peněz, neboť jak tvrdil, zájezd neodpovídal popisu uvedenému na webové stránce ani jeho očekávání. Jako spotřebitel s bydlištěm v Rakousku se přitom obrátil na rakouský soud, který tak byl postaven před otázku své jurisdikce ve vztahu k německé společnosti. Podobně v případě *Hotel Alpenhof* pan Heller jakožto spotřebitel s bydlištěm v Německu uzavřel smlouvu o poskytnutí ubytování a služeb s rakouským Hotelem Alpenhof. Smlouva přitom vznikla na základě elektronické komunikace prostřednictvím webové stránky

³²¹ Společné prohlášení Rady a Komise týkající se čl. 15 a 73 Nařízení, v zápisu jednání Rady ze dne 22. 12. 2000. Dostupné na Internetu: <europe.eu.int/comm/justice_home/unit/civil_en.htm>.

³²² *Ibid.* (překlad autor).

³²³ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech *Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG* (C-585/08) a *Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller* (C-144/09).

³²⁴ *Ibid.*

společnosti provozující Hotel Alpenhof. Když pan Heller odmítl zaplatit za dodatečné služby, které během svého pobytu využil, podal provozovatel hotelu žalobu k soudu v Rakousku za účelem vyrovnání nedoplatku. Pan Heller nicméně namítl, že jakožto spotřebitel má dle čl. 16 odst. 2 nařízení Brusel I³²⁵ právo být žalován u soudu v Německu. Ten tak stejně jako rakouský soud v případě *Pammer* podal předběžnou otázku k SDEU ohledně posouzení aplikace čl. 16 s ohledem na kritéria dle čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I v případě elektronické formy kontraktace na internetu.

Generální advokát v obou případech identifikoval čtyři podmínky požadované pro aplikaci čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I. První podmínka vyžaduje, aby došlo k platnému uzavření smlouvy se spotřebitelem, jehož bydliště se nachází ve státě fóra. Vzhledem k suprateritoriálnímu charakteru a mobilním technologiím se tak oproti původní dikci čl. 13 Bruselské úmluvy již nadále nevyžaduje, aby se spotřebitel v tomto státě fyzicky nacházel v době uzavření smlouvy. Generální advokát konstatoval, že posouzení této otázky náleží výhradně soudu členského státu. Druhá a třetí podmínka spočívá v požadavku, aby smlouva byla uzavřena mezi podnikatelem a spotřebitelem, přičemž předmět smlouvy musí spadat do oblasti obchodní činnosti podnikatele. Opět zde shledal, že posouzení těchto otázek náleží výhradně soudům členských států v souladu s jejich domácím právem, a poukázal na definici pojmů v rámci unijních právních předpisů. Konečně jako poslední podmínku identifikoval výkon obchodní činnosti zahraničního subjektu ve státě bydliště spotřebitele (přímo nebo prostřednictvím zmocněného obchodního zástupce), nebo směřování takové aktivity do tohoto státu. Právě stanovení klíčových faktorů ve vztahu k naplnění posledně jmenované podmínky spočívající ve směřování obchodní aktivity do státu fóra spotřebitele bylo předmětem analýzy generálního advokáta v obou diskutovaných případech. Jako rozhodující přitom identifikoval otázku, zda ke splnění podmínky směřování postačuje pouhá dostupnost stránky na internetu, nebo je třeba „něco víc,“ jak shledaly americké soudy.³²⁶

Za účelem stanovení kritérií naplnění požadavku směřování obchodní aktivity se generální advokát pokusil vyložit ustanovení čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I

³²⁵ Článek 18 odst. 2 nařízení Brusel I bis.

³²⁶ Rozhodnutí United States District Court for the District of Oregon ve věci *Millennium Enterprises, Inc. v. Millennium Music, LP* 1999 WL 27060 (1999).

pomocí různých interpretačních metod. Na základě jazykového a teleologického výkladu dospěl k závěru, že čl. 15 nerozlišuje mezi webovými stránkami podle míry interaktivity ve smyslu amerického testu klouzavé škály.³²⁷ Historický výklad nasvědčoval, že směřování aktivity má spočívat ve zvláštním obchodním sdělení adresovaném spotřebiteli nebo reklamě ve smyslu původního znění čl. 13 Bruselské úmluvy. Tato interpretace však byla záhy odmítnuta s poukazem na markantní rozdíly mezi tradičními prostředky komunikace a globálním a dematerializovaným charakterem komunikace prostřednictvím internetu, přičemž jak již bylo výše řečeno, změna dikce původního čl. 13 Bruselské úmluvy měla právě tyto rozdíly reflektovat. Na základě kombinace těchto interpretačních metod tak generální advokát následně dospěl k formulaci pojetí principu směřování a identifikaci jeho základních faktorů, s nimiž se SDEU v případě *Hotel Alpenhof* v zásadě ztotožnil.

Podle SDEU se musí jednat o „záměrné“ směřování obchodní aktivity do jiného z členských států, než je místo podnikání subjektu, v jehož důsledku došlo k uzavření smlouvy se spotřebitelem tohoto státu.³²⁸ Vzhledem k požadavku „záměru“ se tak SDEU ztotožnil s argumentací generálního advokáta, který v souladu s výkladem amerických soudů odmítl koncept, že by pouhá dostupnost webové stránky v místě fóra představovala směřování obchodní aktivity zahraničního subjektu do státu fóra tak, jak bylo původně Komisí navrhováno v preambuli nařízení Brusel I. SDEU již dříve v případě *Ilsinger v. Dreschers*³²⁹ zdůraznil, že étos článku 13 Bruselské úmluvy, resp. čl. 15 nařízení Brusel I spočívá v příčinné souvislosti mezi aktivitou prodejce a následným uzavřením smlouvy spotřebitelem. Jak v této souvislosti potom dovodil v případě *Hotel Alpethof*, klíčová otázka testu směřování spočívá v tom, zda jeho intenzita je dostatečná natolik, aby vyvolala účinek v podobě uzavření smlouvy se spotřebitelem v cílené jurisdikci. Podle SDEU je tak rozhodujícím (ale nikoliv však výlučným) kritériem „*mezinárodní povaha podnikatelské*

³²⁷ Rozhodnutí United States District Court for the Western District of Pennsylvania ve věci *Zippo Manufacturing Co v. Zippo Dot Com, Inc* 952 F. odst. 1119 (1996).

³²⁸ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech *Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG* (C-585/08) a *Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller* (C-144/09).

³²⁹ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. května 2009 (žádost o rozhodnutí o předběžné otázce *Oberlandesgericht Wien - Rakousko*) - *Renate Ilsinger v. Martin Dreschers*, jednající jako správce konkurzní podstaty společnosti Schlank & Schick GmbH.

činnosti“ daného subjektu.³³⁰ Mezi další podstatná kritéria dle generálního advokáta patří vědomí subjektu o kontraktaci se spotřebiteli daného státu v minulosti, stejně tak jako jeho vůle v této praxi nadále pokračovat. Tato vůle je z podstaty věci přitom reflektována právě mezinárodní povahou podnikatelské činnosti v době uzavření smlouvy se spotřebitelem ze státu fóra.

Jak shledal SDEU, v kontextu směřování obchodní aktivity prostřednictvím webové stránky spočívá kritérium mezinárodní povahy podnikatelské činnosti zejména v povaze a obsahu takové webové stránky. Generální advokát přitom odmítl koncept klasifikace webových stránek podle úrovně jejich aktivity na základě testu klouzavé škály, tedy výše diskutovaný přístup amerických soudů. Namísto toho obecně definoval, že webové stránky musejí být z technologického a obsahového hlediska vyvinuté natolik, aby umožňovaly zacílení obchodní aktivity na spotřebitele konkrétní jurisdikce za účelem následného uzavření smlouvy s těmito spotřebiteli na dálku.³³¹ Vzápětí ovšem dodal, že míra interaktivity stránky tak bezpochyby představuje jeden z podstatných faktorů. Podstata testu směřování v kontextu elektronické kontraktace prostřednictvím webových stránek je však v tomto pojetí mnohem širší a zahrnuje řadu dalších faktorů definujících mezinárodní charakter obchodní činnosti zahraničního subjektu.

Jedním z těchto kritérií je dle SDEU užití nadnárodní domény (např. com, eu nebo net) v kontrastu s doménami národní úrovně (např. cz, de, nebo co.uk). Domény nadnárodní úrovně tak přirozeně naznačují alespoň v obecné rovině ambici mezinárodní obchodní aktivity provozovatele stránky, zatímco paralelní národní domény odlišné od domény státu provozovatele potom dokonce o konkrétním cílení aktivity přímo do těchto států. Za relevantní faktory SDEU navzdory protichůdnému stanovisku Rady a Komise³³² rovněž označil jazyk či měnu, které nejsou úředním jazykem nebo oficiální měnou ve státě provozovatele webové stránky. V potaz musí být nicméně brána skutečnost, že rozšířené užití některých jazyků, jako je angličtina nebo němčina, stejně tak eura jako jednotné evropské měny do určité míry snižuje relevanci těchto faktorů. Dalšími

³³⁰ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech *Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG* (C-585/08) a *Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller* (C-144/09), odst. 93.

³³¹ *Ibid.*

³³² Společné prohlášení Rady a Komise týkající se čl. 15 and 73 Nařízení, v zápisu jednání Rady ze dne 22. 12. 2000. Dostupné na Internetu: <europe.eu.int/comm/justice_home/unit/civil_en.htm>.

relevantními faktory potom může být uvedení kontaktních informací, zejména telefonního čísla v mezinárodním formátu, stejně tak registrace těchto kontaktních údajů nebo samotné webové stránky do lokálních elektronických katalogů.³³³ Ve vztahu ke kontaktním údajům SDEU nicméně upozornil, že v souladu s názorem Komise samotné uvedení e-mailové adresy v rámci webové stránky není relevantním kontaktním údajem pro účely posouzení mezinárodní povahy obchodní činnosti. V souvislosti s kritériem registrace do lokálních elektronických katalogů je také třeba mít na paměti, že na Internetu operuje řada automatizovaných systémů, které pomocí vlastních robotů agregují informace z jiných katalogů. Provozovatel stránky tak do určité míry ztrácí kontrolu nad tím, kde se objeví jeho kontaktní informace či odkaz na webovou stránku.

Vedle výše zmiňovaných kritérií, na jejichž základě je poměřován úmysl provozovatele webové stránky aktivně směřovat svou obchodní činnost do státu fóra, generální advokát shodně s názorem Joakima Ørena³³⁴ dovozuje, že by provozovateli webové stránky měla být rovněž dána možnost vymezit cílené státy negativně, resp. určitým způsobem teritoriálně ohraničit svou obchodní aktivitu. Účinnou metodou omezení směřování obchodní aktivity by tak mohlo být vymezení cílových států v rámci elektronické smlouvy, přičemž spotřebitel by při jejím uzavření musel potvrdit, že je rezidentem jednoho z těchto států. Jak ovšem záhy dodává, toto prohlášení nesmí sloužit k účelovému vyloučení aplikace jurisdikční ochrany spotřebitele dle čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I, ale musí být v souladu se skutečným jednáním obchodníka.³³⁵ Tato podmínka odpovídá přístupu, který zaujal americký soud v případě *Euromarket Designs Inc v. Crate & Barrel Ltd.*,³³⁶ když ignoroval prohlášení provozovatele webové stránky ohledně teritoriálního vymezení jeho obchodní činnosti z důvodu, že webový formulář umožňoval zadat fakturační a dodací adresu vyloučených

³³³ Hotel Alpenhof v. Heller (C-144/09), nepublikováno, 7. prosince 2010 (ECJ), odst. 93.

³³⁴ ØREN, J. International Jurisdiction Over Consumer Contracts in e-Europe. *International & Comparative Law Quarterly*, 2003, vol. 52, no. 3, s. 670-672. ISSN 0020-5893.

³³⁵ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) a Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller (C-144/09), odst. 99.

³³⁶ Rozsudek United States District Court for the Northern District of Illinois ve věci *Euromarket Designs Inc v. Crate & Barrel Ltd*, 96 F.Supp. 2D 824 (2000).

jurisdikcí, v důsledku čehož k obchodu s rezidenty těchto států ve skutečnosti docházelo.

SDEU v případě Hotel Alpenhof tak upřesnil kritéria aplikace článku 15 odst. 1 písm. c) nařízení Brusel I v kontextu elektronického obchodování prostřednictvím webových stránek, když stanovil základní podmínky konceptu směřování obchodní aktivity a identifikoval některé klíčové faktory determinující mezinárodní povahu obchodní činnosti. Jak ovšem zároveň podotkl, vzájemný vztah mezi těmito faktory a jejich relevance jsou ze své obecné povahy relativní, přičemž ani jejich výčet není ve světle neustálého technologického vývoje konečný či absolutní. Soudy členských států je tak vždy musí interpretovat v kontextu všech okolností daného případu, stejně tak jako s přihlédnutím k novým technologickým řešením. Na rozdíl od původního záměru Komise definovat koncept směřování legislativní cestou se tak vymezení tohoto konceptu v rámci autonomního výkladu SDEU jeví jako vhodnější, neboť dokáže mnohem flexibilněji reagovat na vznik nových technologií a komunikačních strategií.

Vrátíme-li se zpět k závěrům SDEU ve věci *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*, domnívám se, že by se stejná kritéria měla aplikovat i v oblasti přeshraničních deliktů na internetu. V opačném případě totiž dochází k řadě problematickým a někdy až absurdním situacím. Příkladem může být například prodej zboží po internetu, kdy obchodník z nějakého důvodu zboží nedodá. Zatímco žalobu na vydání zboží může spotřebitel ve svém domovském státě podat, pouze pokud provozovatel webové stránky svou obchodní činnost do tohoto státu směřoval, žalobu na náhradu škody vzniklé v rámci předšmluvní odpovědnosti v souvislosti s neuzavřením takového kontraktu může ve svém domovském státě podat vždy. Vzhledem k výše uvedenému se tak domnívám, že by SDEU neměl východiska případu *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)* bez dalšího aplikovat i na další oblasti deliktů odpovědnosti (např. právě na diskutovaný institut předšmluvní odpovědnosti).

Je nepochybné, že koncept směřování aktivity na internetu v kontextu článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis bude vyžadovat ještě více rozvinout právě s ohledem na specifika různých institutů deliktů práva. Například za situace, kdy provozovatel na svou

webovou stránku úmyslně umístí škodlivý zdrojový kód, který způsobí uživateli v jiném státě škodu, neměl by požadavek na úmyslné směřování aktivity (resp. následku škodné události) bránit poškozenému, aby škůdce žaloval ve státě, kde se škoda projevila. Domnívám se proto, že koncept směřování by měl sloužit jako korekce důsledků aplikace článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis pouze v případech nezaviněných deliktů, resp. deliktů, kde je vyžadováno zavinění ve formě úmyslu. Právě tam (a pouze tam) má svou důležitou roli, neboť v závislosti na výše analyzovaných faktorech má provozovatel webové stránky více méně pod kontrolou, v jaké jurisdikci může být v souvislosti s deliktní odpovědností žalován. To je přitom na rozdíl od stávajícího přístupu v souladu se zásadou předvídatelnosti státu fóra, na níž nařízení Brusel I bis stojí.

5.8 Shrnutí kapitoly

Podle nařízení Brusel I bis mohou být osoby s bydlištěm na území členského státu žalovány u soudu tohoto státu. U jiného soudu pak mohou být žalovány pouze na základě tzv. zvláštní příslušnosti. Ve vztahu k přeshraničním deliktům stanovuje zvláštní příslušnost ust. článku 7 odst. 2, na jehož základě může být odpovědná osoba žalována rovněž u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události (*lex loci delicti*).

Jelikož problematickým momentem tohoto ustanovení je zejména neurčitost pojmu místa škodné události, je třeba při jeho výkladu vycházet z judikatury SDEU. Ten v případě *Handelswekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA* rozhodl, že tímto místem je nejen místo, kde došlo k příčinné události, ale rovněž místo, kde škoda skutečně vznikla. Tuto judikatorní linii pak dále rozvíjel a precizoval. Ačkoli lze spatřovat tendenci spíše extenzivního výkladu, místo vzniku SDEU limituje na místo vzniku škody primární, čímž vylučuje možnost založit příslušnost soudu ve státě, kde se tato škoda projevila sekundárně, např. finanční ztrátou poškozeného.

Pro účely přeshraničních deliktů, k nimž dochází prostřednictvím médií, je klíčové rozhodnutí ve věci *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*, jehož závěry následně SDEU potvrdil i ve vztahu k internetu v případě *C-509/09 eDate Advertising GmbH*

v. *X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*. Judikoval, že místo, kde došlo ke vzniku škodné události, je jednak místo soudu vydavatele média (resp. provozovatele webové stránky), kde se poškozený může domáhat náhrady škody v celém rozsahu, a dále pak každý smluvní stát, kde byla publikace distribuována (resp. v případě internetových stránek dostupná), přičemž v takovém případě mohou soudy rozhodovat jen o škodě, která vznikla na území jejich státu. Pokud by tento výklad byl aplikován i na jiné instituty deliktního práva, než jsou práva na ochranu osobnosti (např. oblast předsmuvní odpovědnosti), zakládal by extrémně širokou jurisdikční expozici provozovatelů webových stránek.

Domnívám se proto, že by aplikace výše uvedených závěrů SDEU měla být podrobena korektivu předvídatelnosti, který spadá do konceptu směřování aktivity. Ačkoli tento koncept původně vychází z americké judikatury, můžeme se s ním setkat i v rámci jurisdikční ochrany spotřebitele dle článku 17 Nařízení Brusel I bis. Jelikož bylo od původního záměru definovat koncept směřování legislativní cestou upuštěno, byl výklad tohoto pojmu ponechán autonomnímu výkladu SDEU. K tomu nakonec došlo v rámci posouzení předběžné otázky v případě *Hotel Alpenhof*, ačkoliv Komise již dříve vydala k interpretaci pojmu své nezávazné stanovisko. SDEU shledal, že se musí jednat o záměrné směřování obchodní aktivity do jiného členských států, než je místo činnosti subjektu. Odmítl tak, že by pouhá dostupnost webové stránky v místě fóra představovala směřování aktivity zahraničního subjektu do státu fóra. Základní otázka testu směřování dle SDEU spočívá v tom, zda jeho intenzita je dostatečná natolik, aby vyvolala účinek v podobě uzavření smlouvy se spotřebitelem v cílené jurisdikci. Vedle kritérií jako vědomí obchodníka o předchozí kontraktaci se spotřebitelem v cílené jurisdikce či jeho vůli v této praxi nadále pokračovat SDEU jako klíčový faktor testu směřování identifikoval „mezinárodní povahu obchodní činnosti.“ Ačkoli byl koncept směřování aktivity vyvinut pro oblast smluvních vztahů, domnívám se, že jej lze analogicky vykládat i ve vztahu k závazkům mimosmluvním.

V případě směřování aktivity prostřednictvím webové stránky by přitom kritérium mezinárodní povahy činnosti spočívalo zejména v povaze a obsahu samotné webové stránky. SDEU zároveň popsal některé relevantní faktory, které by měly při

posuzování povahy a obsahu webové stránky být brány v potaz. Patří mezi ně zejména míra technologické vyspělosti, resp. stupeň interaktivity, úroveň domény webové stránky, jazyk a měna, které stránka využívá, formát a rozsah uvedených kontaktních údajů či registrace do lokálních katalogů a vyhledávacích serverů. SDEU rovněž shledal, že by pozornost měla být věnována snaze provozovatele nesměřovat svou obchodní činnost do určité jurisdikce (tzv. „ring-fencing“).

6 ROZHODNÉ PRÁVO PŘEŠHRANIČNÍCH DELIKTŮ NA INTERNETU

6.1 Kolizní úprava rozhodného práva v režimu nařízení Řím II

Rozhodného právo, na jehož základě je příslušný případ deliktní odpovědnosti posuzován, představuje z pohledu hierarchie pravidel mezinárodního práva soukromého otázku sekundární, neboť je nejprve nutné založit jurisdikci soudu, který se bude rozhodným právem zabývat. Touto problematikou se zabývala předchozí kapitola. Jakmile je příslušnost soudu založena, aplikují se kolizní pravidla státu fóra, aby se určilo, podle hmotného práva jakého státu bude soud samotnou otázku vlastně posuzovat.

Jak již bylo výše uvedeno, příslušnými kolizními normami aplikovatelnými na území ČR je ZMPS a v oblasti mimosmluvních závazkových vztahů nařízení Řím II.³³⁷ Na rozdíl od unijní úpravy rozhodného práva v oblasti smluvních závazkových vztahů (nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy Řím I, které nahradilo Římskou úmluvu o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980) se v případě nařízení Řím II jedná o poměrně novou normu unifikující kolizní pravidla na úrovni EU.

Nařízení Řím II se dle ust. článku 1 odst. 1 užije v případě kolize právních řádů na mimosmluvní závazkové vztahy občanského a obchodního práva. Pojem mimosmluvních závazkových vztahů je předmětem článku 2 nařízení a je tak přirozeně předmětem autonomního výkladu SDEU. Jak v této souvislosti uvádí bod 7 preambule nařízení Řím II, věcná působnost a ustanovení tohoto nařízení by „*měly být v souladu s nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (5) (Brusel I) a s nástroji upravujícími právo rozhodné pro smluvní závazkové vztahy.*“ Půjde zejména o rozlišení hranice mezi smluvní a deliktní odpovědností ve smyslu rozhodnutí *189/87 Kalfelis v. Schröder*³³⁸ a související otázky, kterým se podrobněji věnuje kapitola 5.2 (Hranice deliktní odpovědnosti v nařízení Brusel I bis) výše. Samotný článek 2 nařízení

³³⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

³³⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. září 1988. *Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchermeyer, Hengst & Co. And others.* Věc C-189/87.

Řím II potom specifikuje, že pojem „škoda“ zahrnuje jakékoli následky civilního deliktu, bezdůvodného obohacení, jednatelství bez příkazu nebo předsmuvního jednání. Škodou se přitom myslí i škoda, která vznikne teprve v budoucnu, stejně tak za skutečnost vedoucí ke vzniku škody se považuje i skutečnost, která pravděpodobně povede ke vzniku škody. Vedle toho článek 2 odst. 2 nařízení staví najisto, že se pravidla nařízení aplikují rovněž na případy mimosmluvních závazkových vztahů, které pravděpodobně v budoucnu vzniknou. Je tak více než jasné, že působnost nařízení Řím II pokrývá i případy preventivních žalob. Takto široký výklad konečně odpovídá i interpretaci SDEU pojmu delikt ní odpovědnosti v kontextu nařízení Brusel I bis.

Z působnosti nařízení se naopak vylučují věci daňové, celní či správní či otázky odpovědnost státu za jednání a opomenutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*), a dále pak věci vyjmenované v odst. 2:

- a) mimosmluvní závazkové vztahy, které vyplývají z rodinných vztahů a vztahů považovaných rozhodným právem za vztahy se srovnatelnými účinky, včetně vyživovací povinnosti,
- b) mimosmluvní závazkové vztahy, které vyplývají z majetkových vztahů mezi manželi nebo mezi osobami ve vztazích považovaných rozhodným právem za vztahy s účinkem srovnatelným s manželstvím a ze závětí a dědění,
- c) mimosmluvní závazkové vztahy, které vyplývají ze směnek cizích a vlastních, šeků a jiných převoditelných cenných papírů, v rozsahu, v jakém závazky z těchto převoditelných cenných papírů vyplývají z jejich převoditelnosti,
- d) mimosmluvní závazkové vztahy, které vyplývají z práva obchodních společností a jiných zapsaných nebo nezapsaných právnických osob a týkají se například vzniku, zápisu nebo jinak způsobilosti k právům a právním úkonům, vnitřního uspořádání nebo rušení obchodních společností a jiných zapsaných nebo nezapsaných právnických osob, osobní odpovědnosti vedoucích osob a členů za závazky obchodní společnosti nebo právnické osoby a osobní odpovědnosti auditorů vůči obchodní společnosti nebo jejím členům za zákonný audit účetních dokladů,
- e) mimosmluvní závazkové vztahy, které vyplývají ze vztahů mezi zakladateli, správci a oprávněnými osobami dobrovolně vytvořeného trustu,

- f) mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají v souvislosti se škodou z jaderné události, a
- g) mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z narušení soukromí a osobnostních práv, včetně pomluvy.

Věci vyloučené z působnosti nařízení Řím II tak bude soud posuzovat podle kolizních norem svého vnitrostátního práva, v ČR tedy podle příslušných ustanovení ZMPS. V kontextu přeshraničních deliktů na internetu je podstatná prakticky pouze poslední jmenovaná výjimka ohledně deliktů spočívajících v narušení soukromí nebo osobnostních práv, včetně pomluvy. Úpravě těchto kolizních norem v rámci ZMPS se věnuje následující kapitola. V ostatních než výše uvedených otázkách platí, že nařízení Řím II má aplikační přednost před úpravou obsaženou v ZMPS.

6.2 Základní kolizní pravidlo v nařízení Řím II

Základním východiskem nařízení Řím II je obecné pravidlo *lex loci damni infecti* obsažené v článku 4 odst. 1, podle nějž je pro mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z civilních deliktů, rozhodné právo země, kde škoda vznikla, bez ohledu na to, ve které zemi došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, a bez ohledu na to, ve které zemi nebo kterých zemích se projeví nepřímé následky této skutečnosti. Toto výchozí pravidlo přitom bývá některými akademiky kritizováno, neboť jeho aplikace může častokrát vést k určení rozhodného práva, které nemá s daným deliktem úzkou vazbu. Symeon Symeonides v této souvislosti vzpomíná hypotetický případ, ve kterém by výbuch způsobený švýcarskou důlní společností ve švýcarských Alpách vyvolal lavinu ve Francii, v jejímž důsledku by byli zraněni turisté z Anglie.³³⁹ Pokud by se aplikovalo pravidlo podle článku 4 nařízení Řím II, zřejmě by soud za rozhodné právo zvolil francouzské, které ovšem nemá žádný vztah ani ke škůdci, ani k poškozenému. V podstatě jde v tomto případě o náhodu, že se Angličané střetli s následky deliktu způsobeného švýcarskou společností zrovna na území Francie.

Nařízení Řím II tak obsahuje jednak korekci v podobě ust. odst. 2, podle nějž se jako rozhodné právo použije právo země, v níž mají poškozený a osoba, vůči níž je vznášen nárok na náhradu škody, v okamžiku vzniku škody obvyklé bydliště, sjednal ale také

³³⁹ SYMEONIDES, Symeon. Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity. *American Journal of Comparative Law*, 2008, vol. 56, s. 187. ISSN 0002-919X.

únikovou doložku uvedenou v odst. 3 článku 4 nařízení. Ten říká, že „*vyplývá-li ze všech okolností případu, že je civilní delikt zjevně úzeji spojen s jinou zemí, než je země uvedená v odstavci 1 nebo 2, použije se právo této jiné země. Zjevně užší vztah k jiné zemi by mohl být založen zejména na již existujícím vztahu mezi stranami, jakým může být například smlouva, který úzce souvisí s daným civilním deliktem.*“ Vzhledem k textaci tohoto ustanovení je nicméně nepochybné, že se na něj budou soudy moct spolehnout pouze ve výjimečných případech.³⁴⁰

Aplikace obecného pravidla podle článku 4 nařízení Řím II může způsobovat některé praktické potíže. Jak vyplývá z případu *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*³⁴¹, poškozený má právo volby, zda bude žalovat ve státě, kde došlo ke škodné události, nebo ve státě, kde tato škoda vznikla. Jestliže poškozený zvolí první variantu, bude soud při posuzování případu aplikovat hmotné právo cizího státu, v němž ke škodě došlo nebo v němž se škoda projevila. V souladu s principem univerzality zakotveným v článku 3 nařízení Řím II tímto právem přitom nemusí být právo členského státu EU. Soud je v takovém případě sice příslušný rozhodovat o celém nároku žalovaného, nicméně neaplikuje své vlastní právo. Naopak, pokud poškozený podá žalobu u soudu místa, kde škoda vznikla, soud bude aplikovat své vlastní právo, nicméně pouze v rozsahu škody, která se na jeho území projevila.

Již bylo výše několikrát zmiňováno, že v kontextu přeshraničních deliktů na internetu není neobvyklé, pokud škoda vznikne paralelně ve více jurisdikcích, nebo naopak není místo jejího vzniku možné přesně určit. Obě tyto situace jsou problematické zejména ve chvíli, kdy byla žaloba podána u soudu místa, kde došlo k příčinné události. Jestliže soud musí volit mezi jednotlivými právními řády, lze souhlasit s Kučerou, že by se měl uplatnit princip *accessorium sequitur principale*, na jehož základě soud zvolí právo státu, v němž došlo ke vzniku dominantní škody.³⁴² Jde tak *de facto* o promítnutí

³⁴⁰ Srov. např. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 287. ISBN 978-80-7400-504-6.

³⁴¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. března 1995. *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. Věc C-68/93.

³⁴² Srov. KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014 [cit. 2016-08-25]. s. 45. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>. Stejně např. BOGDAN, Michael. Torts in Cyberspace - The

únikové doložky článku 4 odst. 3, kdy příslušný soud hledá nejužší vazbu k některému z právních řádů, které se mu nabízejí. Na jejím základě bude muset soud také určit rozhodné právo v případě, kdy místo vzniku škody nejde prakticky zjistit. To může být například situace, kdy v důsledku zásahu třetí osoby dojde ke ztrátě dat, které měl uživatel uloženy na virtuálním cloudu.

Vedle toho nařízení obsahuje řadu zvláštních pravidel pro určování rozhodného práva ve vztahu k určitým institutům deliktního práva, která se uplatní přednostně před obecným pravidlem obsaženým v článku 4. Ve vztahu k internetovým deliktům jsou podstatná zejména kolizní pravidla týkající se nekalosoutěžního jednání a případů porušení práv duševního vlastnictví, ale i předsmělní odpovědnosti. Jejich základnímu přehledu je věnována následující kapitola.

6.3 Zvláštní kolizní pravidla a volba práva v nařízení Řím II

Jak uvádí bod 21 preambule nařízení Řím II, kolizní normy určující rozhodné právo v případech nekalé soutěže a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž uvedené v článku 6 nařízení Řím II ve skutečnosti nepředstavují výjimku z obecného pravidla dle článku 4, ale jeho aplikaci v kontextu těchto institutů deliktního práva zpřesňují. Ve vztahu k případům nekalosoutěžního jednání článek 6 odst. 1 nařízení Řím II stanoví, že rozhodným právem je právo země, ve které dochází nebo pravděpodobně dojde k narušení soutěžních vztahů nebo společných zájmů spotřebitelů. Postihuje-li ovšem jednání z nekalé soutěže výlučně zájmy určitého soutěžitele, použije se pro určení rozhodného práva obecné pravidlo v článku 4. Podobně na základě článku 6 odst. 3 nařízení Řím II je rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy vznikající z omezení hospodářské soutěže právo země, jejíž trh je nebo může být narušen. Tato pravidla reflektuje skutečnost, že tyto delikty svou povahou přesahují do roviny veřejného práva, které spolu se soukromoprávní úpravou tvoří komplexní rámec ochrany volné hospodářské soutěže a trhu každého státu. Je tak logické, že narušení fungování trhu by mělo být posuzováno podle práva státu, v němž se tento trh nachází. To konečně potvrzuje i výše zmiňovaný bod 21 preambule nařízení Řím II.

Aplikace tohoto pravidla může být nicméně v kontextu supraterritoriálního charakteru internetu problematická, protože podnikatel poskytující své služby prostřednictvím internetu může potenciálně narušit soutěž, resp. fungování trhu ve všech členských státech, kde je jeho webová stránka dostupná. Domnívám se proto, že koncept směřování aktivity diskutovaný v předchozí kapitole 5 (Příslušnost soudu u přeshraničních deliktů na internetu) by se měl uplatnit i zde. V opačném případě by se totiž potenciální odpovědnost podnikatelů, kteří své služby poskytují prostřednictvím internetu, neúměrně zvyšovala.

Pro případy ochrany práv duševního vlastnictví stanovuje článek 8 nařízení Řím II zvláštní kolizní pravidlo, kdy jako hraniční určovatel používá *lex loci protectionis*. Rozhodným právem je tedy právo země, pro kterou je uplatňována ochrana práv duševního vlastnictví. Bod 26 preambule nařízení Řím II k tomuto uvádí, že pojem práv duševního vlastnictví by se měl vykládat tak, že zahrnuje například autorské právo a práva související, zvláštní právo na ochranu databází a práva průmyslového vlastnictví. V praxi je pak třeba rozlišovat, zda se jedná o právo registrované, či neregistrované, případně právo osobní, či majetkové. Zatímco neregistrovaná majetková práva jsou na území všech členských států chráněna na základě směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES,³⁴³ ostatní práva pouze na území toho státu, který jim ochranu přiznává, přičemž v případě registrovaných práv ochranu poskytuje pouze stát registrace. Jiný režim ovšem platí ve vztahu k porušení jednotného práva duševního vlastnictví Společenství, kde rozhodným právem v otázkách neupravených příslušným aktem Společenství je právo té země, ve které k došlo k porušení. V kontextu internetových deliktů půjde zejména o porušení práv duševního vlastnictví v režimu Nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001, o průmyslových vzorech Společenství, Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009, o ochranné známce Společenství, nebo Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 664/2014 ze dne 18. prosince 2013, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012, o stanovení symbolů Unie pro chráněná označení původu, chráněná zeměpisná označení a zaručené tradiční speciality. Ačkoli hraniční určovatel *lex loci delicti commissi* zpravidla v prostředí internetu vyvolává řadu komplikací, neboť zde

³⁴³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001, o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

zpravidla chybí vazba mezi určeným právním řádem a místem vzniku škody, ve vztahu k jednotným právům duševního vlastnictví Společenství nepřináší uživatelům internetu zvýšenou expozici, protože tato práva jsou chráněna plošně na území celé EU.³⁴⁴

Konečně ve vztahu k otázkám delikt ní před smluv ní odpovědnosti nařízení Řím II v odst. 1 článku 12 stanovuje, že rozhodným právem je bez ohledu na to, zda došlo ke skutečnému uzavření smlouvy, právo, které se použije na smlouvu nebo které by se na ni použilo, kdyby byla uzavřena. Takové východisko je důležité zejména z pohledu expozice podnikatelů, kteří své služby nebo produkty nabízejí prostřednictvím internetu, protože rozhodné právo pro posouzení před smluv ní odpovědnosti mají do jisté míry ve vlastních rukách, zejména byla-li (resp. byla-li by uzavřením smlouvy) provedena platná volba práva. V případech, kdy rozhodné právo nemůže být podle tohoto pravidla určeno, je rozhodným právem:

- a) právo země, ve které škoda vznikla, bez ohledu na zemi, v níž došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, a zemi nebo země, ve kterých nastaly nepřímé následky uvedené skutečnosti, nebo
- b) mají-li strany obvyklé bydliště ve stejné zemi v okamžiku, kdy došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, právo této země, nebo
- c) vyplývá-li ze všech okolností případu, že je mimosmluv ní závazkový vztah, který vzniká z před smluv ního jednání, zjevně úžeji spojen s jinou zemí, než je země uvedená v písmenech a) a b), právo této jiné země.

To dává soudu dostatečný prostor, aby zjistil a aplikoval právo, které má k posuzovanému právnímu vztahu nejužší vztah, ať už je jím místo příčinné události, místo vzniku škody, obvyklé bydliště žalobce, resp. žalovaného, nebo jakékoli jiné místo, s nímž je předmětný závazkový vztah zjevně úžeji spojen.

Vedle výše popsané hierarchie kolizních pravidel nařízení Řím II umožňuje, aby se strany domluvily, jakým právem se bude příslušný delikt ní závazkový vztah řídit, a to buď dohodou, která je uzavřena poté, co došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody. Nařízení umožňuje provést volbu práva dohodou rovněž před tím, než došlo ke

³⁴⁴ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014 [cit. 2016-08-25]. s. 97. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>.

skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, ovšem pouze tehdy, jednají-li všichni její účastníci v rámci své podnikatelské činnosti. V obou případech platí, že volba práva musí být výslovně vyjádřena nebo musí s dostatečnou určitostí vyplývat z okolností případu.

Jak vyplývá z bodu 31 preambule nařízení Řím II, institut volby práva reflektuje zásadu autonomie stran a posiluje jejich právní jistotu stran. Soud tak při rozhodování o existenci, či neexistenci dohody musí respektovat úmysl stran. Na druhé straně nařízení zajišťuje ochranu slabší strany tím, že možnost volby podléhá určitým podmínkám. V případě, že se v okamžiku, kdy došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, nacházejí všechny prvky pro situaci významné v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno, není volbou práva, kterou strany učinily, dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit. Podobně za situace, kdy se všechny prvky pro situaci významné nacházejí v jednom nebo ve více členských státech, není volbou jiného rozhodného práva než práva členského státu stranami dotčeno použití těch ustanovení práva EU, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit. Těmto kogentním ustanovením se tak bez ohledu na zvolené právo nelze vyhnout. Možnost dohody o volbě práva je pak zcela vyloučena ve vztahu k deliktům v oblasti nekalé soutěže a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž ve smyslu článku 6 a oblasti práv duševního vlastnictví ve smyslu článku 8 nařízení Řím II.

6.4 Kolizní úprava rozhodného práva v režimu ZMPS

Jak již bylo výše uvedeno, ačkoli má nařízení Řím II před vnitrostátní úpravou aplikační přednost, věci vyloučené z věcné působnosti nařízení bude soud posuzovat podle kolizních norem ZMPS. V kontextu přeshraničních deliktů na internetu je z tohoto pohledu relevantní prakticky pouze oblast deliktů spočívajících v narušení soukromí nebo osobnostních práv, včetně pomluvy. Ačkoli je ZMPS předpisem relativně novým, když s účinností k 1. lednu 2014 nahradil v rámci komplexní rekodifikace soukromého práva původní zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, problematiku přeshraničních závazkových vztahů na internetu nijak výslovně neakcentuje. Stejně jako v případě unijních právních předpisů tak bude třeba některá specifika těchto vztahů překlenout výkladem.

Základním ustanovením pro oblast závazků je § 84, který více méně jen deklaruje aplikační přednost evropských předpisů a mezinárodních smluv a výklad příslušné části ZMPS v jejich hierarchii a kontextu. Ve vztahu k otázkám určení rozhodného práva v případě mimosmluvních závazkových poměrů obsahuje ZMPS v § 101 zvláštní pravidlo pro výše zmiňovanou oblast deliktů spočívajících v narušení soukromí nebo osobnostních práv, včetně pomluvy. Jeho základním východiskem je *lex loci delicti commissi*, kdy se příslušný závazkový poměr řídí právem státu, ve kterém k narušení došlo. Jak popisuje Pauknerová: „*U slovně vyřčené pomluvy se bude jednat o zemi, kde byla pomluva vyřčena. V případě publikované v tištěných médiích lze uvažovat o zemi, v níž má vydavatel obvyklý pobyt, případně o zemi, kde byly dány do oběhu výtisky předmětného média.*“³⁴⁵ Sleduje tak interpretační linii, kterou zaujal SDEU v případě C-68/93 *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. Pokud by se český soud s tímto výkladem ztotožnil, lze předpokládat, že v případě narušení osobnostních práv prostřednictvím webové stránky by za rozhodné právo určil právo místa domicilu provozovatele této webové stránky, jak učinil SDEU v již diskutovaném případě C-509/09 *eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*.

Zvláštností této úpravy je, že vedle výše základního uvedeného pravidla dává poškozenému dále možnost volby práva, podle něž bude příslušný odpovědnostní vztah českým soudem posuzován. Možnosti jsou hned tři, a to právo státu, ve kterém:

- a) má postižená osoba obvyklý pobyt nebo sídlo,
- b) má původce narušení obvyklý pobyt nebo sídlo, nebo
- c) se dostavil výsledek narušujícího jednání, pokud to původce narušení mohl předvídat.

Co se týká možností a) a b), Nejvyšší soud České republiky deklaroval, že bydlištěm je místo, kde se osoba „*skutečně a trvale zdržuje*“, přičemž se nemusí jednat o místo trvalého pobytu, ačkoliv se tyto pojmy zpravidla překrývají.³⁴⁶ V případě „*společností*

³⁴⁵ PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a ZAVADILOVÁ, Marta. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1 vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-368-5.

³⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 444/2002.

nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob se bydlištěm rozumí místo, kde má tato osoba své sídlo nebo ústředí či hlavní provozovnu.³⁴⁷ V případě varianty c) se jedná o právní řád, který by byl určen dle hraničního určovatele *lex loci damni infecti*. Není bez zajímavosti, že tyto možnosti *de facto* kopírují místa soudu, které má poškozený dle judikatury SDEU na výběr k podání žaloby.³⁴⁸ Jediný rozdíl nalezneme právě v případě možnosti c), kde ZMPS na rozdíl od přístupu SDEU v případě *C-21/76 Handelswekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA* uvádí korektiv předvídatelnosti vzniku škody v dané jurisdikci. To je klíčové zejména v prostředí internetu, kde lokalizace potenciálního vzniku škody nemusí být vždy předvídatelná. Díky tomuto korektivu se eliminují negativní dopady, které byly vytýkány SDEU při jeho extenzivním výkladu pojmu místa škodné události pro účely článku 5 odst. 3 nařízení Brusel I. K této problematice více kapitola 5.4 (Lokalizace škodné události v kyberprostoru) výše. Jak nicméně správně uvádí Kučera, užití tohoto korektivu je problematické z toho důvodu, že je založen na subjektivním prvku spočívajícím ve vědomí osoby v okamžiku páchání deliktu. Z procesního hlediska je přitom povinností poškozeného, aby o této skutečnosti předložil důkazy.³⁴⁹ Je tak otázkou, jak bude v praxi toto ustanovení vlastně fungovat.

Poškozenému jsou tak ponechány na výběr potenciálně hned čtyři právní řády, přičemž defaultním právním řádem je právo místa, v němž došlo k příčinné skutečnosti.

6.5 Kolizní úprava deliktů vztahů v právu USA

Právní úprava kolizních norem v USA je významně determinována charakterem kultury *common law* a skutečností, že se fakticky jedná o unii do určité míry nezávislých států. To se promítá zejména v tom, že vedle federálního práva zde najdeme jednapadesát separátních právních řádů (padesát států a Washington, D.C.), a dále pak v absenci kodifikace mezinárodního práva soukromého, a to ať už na federální, či státní úrovni (tu má pouze stát Louisiana). Otázky určení rozhodného práva jsou tak podobně jako problematika příslušnosti soudu předmětem soudcovského precedenčního práva, které

³⁴⁷ Čl. 60 nařízení Brusel I bis.

³⁴⁸ Srov. Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci C-68/93 *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*.

³⁴⁹ KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014 [cit. 2016-08-25]. s. 143. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>.

zde má povahu pramene práva. Vedle precedentů mají v americké právní kultuře výsadní postavení tzv. *Restatements of the Law*, jejichž podstatou je odborné shrnutí těch oblastí, které jsou řízeny soudcovským právem. Zajímavostí je, že tyto restatementy tvořené Americkým právním institutem (v angličtině *American Law Institute*) vlastně nejsou pramenem práva ve formálním smyslu. I přesto mají pro výklad práva zcela zásadní význam, neboť „...Velmi často soudy pak takto přeformulované platné právo přijmou z nezávazných *Restatementů*, a začlení do svých rozhodnutí, čímž je však *de facto*... povýší na závazný pramen práva.“³⁵⁰

V oblasti rozhodného práva jsou restatementy hned dva, původní *Restatement (First) of Conflict of Laws* (tzv. „První restatement“) z roku 1934 a modernější *Restatement (Second) of Conflict of Laws* (tzv. „Druhý restatement“) z roku 1971, ke kterému dle Symeonidese v současné době inklinuje zhruba polovina států USA.³⁵¹ To v praxi znamená, že ačkoli oba restatementy vycházejí ze zcela odlišných konceptů, platí fakticky vedle sebe v závislosti na tom, jaký soud je aplikuje. Vývojově starší První restatement je v části věnované otázkám rozhodného práva pro mimosmluvní závazkové vztahy postaven na základě hraničního určovatele *lex loci delicti*. Protože první restatement stojí na podobně rigidních základech a mechanické aplikaci tradičních hraničních určovatelů, z nichž vychází i evropská úprava,³⁵² pro účely komparace se tato kapitola nadále věnuje jen Druhému restamentu, jehož koncept je z evropského pohledu inovativní a snad i do jisté míry inspirativní.

Jak vyplývá z ust. § 145 odst. 1 Druhého restamentu, jeho základním východiskem je v případě mimosmluvních závazkových vztahů hraniční určovatel založený na nejužším vztahu. To, co v rámci evropské úpravy označujeme za únikovou doložku,³⁵³ jejíž užití

³⁵⁰ CHVOSTA, Ondřej. *Určování rozhodného práva při absenci volby ve vybraných závazkových vztazích v České republice a USA* [online]. Rigorózní práce. Univerzita Karlov a v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, DSc. 2013 [cit. 30-08-2016] s. 36. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/120317/>.

³⁵¹ SYMEONIDES, Symeon. *American Private International Law*. Alphen aan den Rijn : Kluwer Law International, 2008, s. 112. ISBN 978-90-411-2742-6.

³⁵² Tato problematika je přirozeně mnohem složitější a komplexnější, stojí nicméně mimo předmět zkoumání této práce. V detailech tak odkazují na přehledné shrnutí základních přístupů Prvního restamentu v práci Ondřeje Chvosty. Viz CHVOSTA, Ondřej. *Určování rozhodného práva při absenci volby ve vybraných závazkových vztazích v České republice a USA* [online]. Rigorózní práce. Univerzita Karlov a v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, DSc. 2013 [cit. 30-08-2016] s. 36. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/120317/>.

³⁵³ Viz ust. článku 4 odst. 3 nařízení Řím II.

je limitováno na případy, kdy tradiční postupy určování rozhodného práva selhávají, je pro Druhý restatement vůdčím principem. Ačkoli Druhý restatement obsahuje rovněž i speciální kolizní normy pro vybrané instituty deliktního práva, v každém z těchto případů je k dispozici rovněž úniková doložka v podobě výchozího principu nejužšího spojení.

Ustanovení odst. 2 § 145 potom obsahuje demonstrativní výčet míst, které mohou mít pro posuzovaný případ přeshraničního deliktu význam, a je třeba je tak v úvaze soudu zohlednit. Jedná se o (i) místo, kde došlo ke vzniku škody, (ii) místo, kde nastala příčinná událost, (iii) domicil, pobyt, státní příslušnost, místo inkorporace nebo místo podnikání stran sporu a (iv) místo, kde je soustředěn vztah mezi stranami. Ve svém celku tak v zásadě odpovídají základním hraničním určovatelům, na nichž stojí evropská kolizní úprava.

Při posuzování, které z míst vykazuje znaky nejužšího vztahu, musí soud brát v úvahu faktory uvedené v ust. § 6 Druhého restatementu. Těmi jsou (i) potřeby mezistátního a mezinárodního pořádku, (ii) relevantní pravidla (policies) státu fóra, (iii) relevantní pravidla (policies) jiných států, které mají na věci zájem, stejně tak jako samotné tyto zájmy, (iv) ochrana odůvodněných očekávání, (v) základní principy, na nichž spočívá příslušné právní odvětví, (vi) jistota, předvídatelnost a jednotnost výsledku a (vii) jednoduchost určení a aplikace rozhodného práva.

V porovnání s východisky evropské úpravy, ale i Prvního restatementu, se tak jedná o velmi flexibilní systém jednoduchých pravidel, které soudcům umožňují rozhodovat spíše v rámci ekvity než mechanicky aplikovat kolizní pravidla s rizikem nežádoucího výsledku. Tento systém je tak schopný dynamicky reagovat na potíže, které při výkladu tradičních institutů práva s sebou život v důsledku sociopolitických změn a technologického pokroku přináší. Jak uzavírá Chvosta: „*Cílem Druhého restatementu nikdy nebylo nabídnout propracovanou sadu pevných pravidel, kterou je potřeba aplikovat na každý případ. Naopak, posláním Druhého restatementu je umožnit co možná nejspravedlivější rozhodování s ohledem na skutkové okolnosti daného případu.*“³⁵⁴

³⁵⁴ CHVOSTA, Ondřej. *Určování rozhodného práva při absenci volby ve vybraných závazkových vztazích v České republice a USA* [online]. Rigorózní práce. Univerzita Karlov a v Praze, Právnická fakulta.

Potřeba výkladové flexibility je o to více silnější v prostředí internetu, kde je v zájmu ochrany práv, ale i legitimního očekávání stran třeba reagovat na specifika právních vztahů, které mohou v rámci institutů deliktů odpovědnosti v kyberprostoru vznikat. Vrátime-li se na okamžik zpět do evropské úpravy kolizních pravidel v nařízení Řím II, domnívám se proto, že by SDEU měl v případech přeshraničních deliktů na internetu více akcentovat význam únikové doložky nejužšího vztahu a založit na jejím základě vlastní, mnohem více flexibilní interpretační linii.

6.6 Shrnutí kapitoly

Z výše uvedeného tak vyplývá, že by bylo žádoucí, aby SDEU koncept směřování v budoucnu rozšířil i na nové skutkové okolnosti a další instituty deliktů práva, které jsou předmětem úpravy nařízení Řím II, zejména pak v případech určení rozhodného práva v souvislosti s nekalou soutěží nebo jednáním omezujícím volnou hospodářskou soutěž.

Otázkami rozhodného práva se z pohledu českého mezinárodního práva soukromého zabývá zejména nařízení Řím II, pro otázky jím neupravené potom ZMPS. Základním východiskem nařízení je obecné pravidlo *lex loci damni infecti*, které pro účely deliktů na internetu působí poněkud rigidně. To je korigováno dvěma únikovými doložkami, z nichž jedna je založená na obecném kritériu nejužšího spojení. Domnívám se, že právě toto kolizní kritérium je vhodné v případě přeshraničních deliktů na internetu aplikovat, neboť soudu umožňuje pružně reagovat na specifika těchto vztahů. To je konečně i základním východiskem Druhého restatementu, který dává americkým soudcům značnou volnost.

Vedle obecného pravidla nařízení Řím II upravuje i zvláštní kolizní kritéria ve vztahu k některým specifickým institutům mimosmluvních závazkových vztahů. V oblasti internetových deliktů je pak důležitý zejména článek 6 upravující případ nekalé soutěže a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž, článek 8 zabývající se rozhodným právem v případě ochrany práv duševního vlastnictví a článek 12 stanovující kritéria pro určení rozhodného práva v případě předsmluvní odpovědnosti. Vedle toho nařízení umožňuje, aby si strany rozhodné právo

Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, DSc. 2013 [cit. 30-08-2016] s. 109. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/120317/>.

(s některými omezeními) samy zvolily. Ačkoli lze shrnout, že výše uvedená ustanovení nezpůsobují v kontextu internetových deliktů větší aplikační potíže, domnívám se, že dopady článku 6 by měly být korigovány aplikací konceptu směřování aktivity diskutovaným v předchozí kapitole.

Co se týká režimu ZMPS, je v kontextu problematiky deliktů na internetu zásadní ust. § 101 ohledně narušení soukromí nebo osobnostních práv, včetně pomluvy, jehož základním východiskem je *lex loci delicti*. Zajímavostí je, že poškozenému ale dává dále možnost výběru rozhodného práva, a to *de facto* ve stejném rozsahu, v jakém SDEU shledal příslušnost soudu ve věci *Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*. ZMPS nicméně na rozdíl od výše zmiňovaného rozhodnutí obsahuje korektiv předvídatelnosti vzniku škody, což je důležité právě pro účely omezení odpovědnosti provozovatelů webových stránek. Domnívám se, že tento požadavek předvídatelnosti by měl být rovněž vykládán v duchu konceptu směřování aktivity.

ZÁVĚR

S příchodem digitální informace se otevřely nové možnosti myšlení, které dalo za vznik fenoménu hypertextu - základní funkčního principu dnešního webu. World Wide Web představuje jednu ze základních komponent moderního internetu. Ten přitom není pouhým médiem, ale amorfním elektronickým prostředím, které je odděleno od své fyzické a geografické podstaty. Vzhledem k tomu, že architektura internetu respektuje spíše logická než geografická či mocenská schémata, jedná se o supraterritoriální a decentralizovaný systém bez ústřední regulační autority. Ačkoli původně převládaly názory, že se jedná o nezávislý kyberprostor s vlastními pravidly hry, realita ukázala, že daleko více se prosazuje koncept jeho fragmentace podle dosahu jurisdikce jednotlivých suverénních států. I když internet představuje globální médium, ve skutečnosti je rozdělen na regulované segmenty odpovídající dosahu státní moci jednotlivých států. Z pohledu právní regulace pak vyvstává zejména otázka, zda mají být tyto specifické vztahy regulovány novými normami kybernetického práva, nebo postačí přizpůsobit výklad stávajících norem novým okolnostem. V oblasti mezinárodního práva soukromého se přitom prosazuje zejména druhá možnost, což ostatně potvrzuje i judikatura SDEU.

V důsledku supraterritoriálního a anonymního charakteru internetu rozeznáváme zvláštní kategorii virtuálních deliktů vznikajících v kyberprostoru. Vyznačují se tím, že je obtížné nejen identifikovat a lokalizovat škůdce, což je dáno zejména systémem dynamických, virtuálních a sdílených IP adres, ale také geograficky zařadit jednotlivé komponenty deliktu, především pak místo příčinné události nebo místo vzniku škody). Touto problematikou se při výkladu kolizních ustanovení nařízení Brusel I bis a nařízení Řím II detailně zabýval SDEU. Dle článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, může být odpovědná osoba žalována rovněž u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události (*lex loci delicti*). V rozhodnutí ve věci *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*, jehož závěry byly následně potvrzeny i ve vztahu k internetu v případě *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*, SDEU judikoval, že místo, kde došlo ke vzniku škodné události, je jednak místo soudu vydavatele

média (resp. provozovatele webové stránky), kde se poškozený může domáhat náhrady škody v celém rozsahu, a dále pak každý smluvní stát, kde byla publikace distribuována (resp. v případě internetových stránek dostupná), přičemž v takovém případě mohou soudy rozhodovat jen o škodě, která vznikla na území jejich státu.

Tento extenzivní výklad (byť doposud nebyl aplikován i ve vztahu k dalším institutům deliktního práva) způsobuje řadu negativních dopadů, které by bylo vhodné limitovat. Za jedno z možných řešení považuji konceptu směřování aktivity, jenž vychází z americké judikatury a můžeme se s ním setkat i v rámci jurisdikční ochrany spotřebitele dle článku 17 Nařízení Brusel I bis. Tento koncept SDEU vyložil v případě *Hotel Alpenhof*, kde shledal, že založení příslušnosti soudu musí podmiňovat záměrné směřování obchodní aktivity do jiného členského státu, než je místo činnosti subjektu. Odmítl tak, že by pouhá dostupnost webové stránky v místě fóra představovala směřování aktivity zahraničního subjektu do státu fóra. Základní otázka testu směřování dle SDEU spočívá v tom, zda jeho intenzita je dostatečná natolik, aby vyvolala účinek v podobě uzavření smlouvy v cílové jurisdikci. Jako klíčový faktor testu směřování SDEU identifikoval „mezinárodní povahu činnosti.“ Ačkoli byl koncept směřování aktivity vyvinut pro oblast smluvních vztahů, domnívám se, že jej lze analogicky vykládat i ve vztahu k závazkům mimosmluvním.

V případě směřování aktivity prostřednictvím webové stránky by přitom kritérium mezinárodní povahy činnosti spočívalo zejména v povaze a obsahu samotné webové stránky. SDEU zároveň popsal některé relevantní faktory, které by měly při posuzování povahy a obsahu webové stránky být brány v potaz. Patří mezi ně zejména míra technologické vyspělosti, resp. stupeň interaktivity, úroveň domény webové stránky, jazyk a měna, které stránka využívá, formát a rozsah uvedených kontaktních údajů či registrace do lokálních katalogů a vyhledávacích serverů. SDEU rovněž shledal, že by pozornost měla být věnována snaze provozovatele nesměřovat svou obchodní činnost do určité jurisdikce (tzv. „ring-fencing“).

Domnívám se, že koncept směřování činnosti lze ve vztahu k problematice přeshraničních deliktů využít i v dalších oblastech mezinárodního práva soukromého. Jedná se zejména o výklad článku 6 nařízení Řím II týkající se otázku

nekalé soutěže a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž a výklad požadavku předvídatelnosti, který se vyskytuje v ust. § 101 ZMPS ve vztahu k deliktům spočívajícím v narušení soukromí nebo osobnostních práv, včetně pomluvy.

SHRNUTÍ

S příchodem digitální informace se otevřely nové možnosti myšlení, které dalo za vznik novým fenoménu hypertextu - základní funkčního principu dnešního webu. World Wide Web představuje jednu ze základních komponent moderního internetu, celosvětové sítě vzájemně propojených počítačů a dalších chytrých zařízení. Není přitom pouhým médiem, ale amorfním elektronickým prostředím, které je odděleno od své fyzické a geografické podstaty. Internet je kyberprostorem. Jeho integrace do každodennosti lidského života s sebou přinesla vznik fenoménu tzv. internetového životního stylu a s ním spojených sociálních jevů jako netholismus, kyberšikana či nové komunikační strategie, včetně vytváření virtuálních identit. To je důsledkem anonymity kyberprostoru a snížení sociální blízkosti.

Vzhledem k tomu, že architektura internetu respektuje spíše logická než geografická či mocenská schémata, jedná se o supraterritoriální a decentralizovaný systém bez ústřední regulační autority. Ačkoli původně převládaly názory, že se jedná o nezávislý kyberprostor s vlastními pravidly hry, realita ukázala, že daleko více se prosazuje koncept jeho fragmentace podle dosahu jurisdikce jednotlivých suverénních států. I když internet představuje globální médium, ve skutečnosti je rozdělen na regulované segmenty odpovídající dosahu státní moci jednotlivých států. Z pohledu právní regulace pak vyvstává zejména otázka, zda mají být tyto specifické vztahy regulovány novými normami kybernetického práva, nebo postačí přizpůsobit výklad stávajících norem novým okolnostem. V oblasti mezinárodního práva soukromého se přitom prosazuje zejména druhá možnost, což ostatně potvrzuje i judikatura SDEU. O kontrole internetu svědčí i případy cenzury, zejména pak v Číně nebo Rusku. Tato cenzura může nabývat různých forem, od blacklistingu, přes povinnou evidenci údajů o uživatelích po povinnou identifikaci uživatele jako podmínku samotného připojení k síti. Vedle státu se lze na internetu setkat tzv. definičními autoritami, které disponují přirozenou pravomocí regulovat určitý segment internetu. Tato pravomoc pramení z jejich výsadního postavení, ať už jde o vlastnictví infrastruktury nebo tradici a kredibilitu. Zcela výsadní (monopolní) postavení pak v kontextu definičních autorit má vyhledávač Google, v důsledku čehož vyvstávají otázky zneužívání dominantního postavení.

V důsledku supraterritoriálního a anonymního charakteru internetu rozeznáváme zvláštní kategorii virtuálních deliktů vznikajících v kyberprostoru. V těchto případech je totiž problematická zejména identifikace a lokalizace škůdce, což je dáno zejména systémem dynamických, virtuálních a sdílených IP adres, ale také lokalizace jednotlivých komponent deliktu (zejména pak místo příčinné události nebo místo vzniku škody). Koncept deliktní odpovědnosti rovněž ovlivňuje zvláštní hierarchie vztahů, které na internetu vznikají. Odpovědnost některých poskytovatelů informačních služeb je totiž limitována výměnou za určité povinnosti spolupráce s orgány státní moci za účelem efektivní ochrany práv na internetu.

Koncepce relativní státní suverenity vede k řadě problémů, zejména ke vznik konkurenční soudní příslušnosti a kolizi právních řádů. Tyto problémy vyplývající z přítomnosti mezinárodního prvku v rámci právního vztahu řeší normy mezinárodního práva soukromého, které využívají kolizní nebo v praxi méně častou přímou metodu. Klíčovými předpisy pro účely této práce jsou zejména nařízení Brusel I bis, nařízení Řím II a ZMPS, které jsou založeny na kolizní metodě. Ta využívá specifických kritérií se vztahem k příslušnému právnímu poměru, na jejichž základě lze určit příslušnost soudů nebo rozhodné právo. Vzhledem k tomu, že tato kritéria spojují předmětnou právní otázku s pravomocí suverénního státu, vycházejí i ona z územního a personálního principu. V případě otázky právních vztahů vznikajících na internetu ovšem vzhledem k této závislosti vyvstává řada problematických okamžiků.

Předně se jedná o výklad pravidla zvláštní příslušnosti dle článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis, na jehož základě může být odpovědná osoba žalována rovněž u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události (*lex loci delicti*). SDEU tento pojem precizoval v řadě judikátů. Tím klíčovým je rozhodnutí ve věci *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*, jehož závěry následně SDEU potvrdil i ve vztahu k internetu v případě *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*. Judikoval, že místo, kde došlo ke vzniku škodné události, je jednak místo soudu vydavatele média (resp. provozovatele webové stránky), kde se poškozený může domáhat náhrady škody

v celém rozsahu, a dále pak každý smluvní stát, kde byla publikace distribuována (resp. v případě internetových stránek dostupná), přičemž v takovém případě mohou soudy rozhodovat jen o škodě, která vznikla na území jejich státu. Tento extenzivní výklad by bylo vhodné limitovat aplikací konceptu směřování aktivity, jenž vychází z americké judikatury a můžeme se s ním setkat i v rámci jurisdikční ochrany spotřebitele dle článku 17 Nařízení Brusel I bis. Tento koncept SDEU vyložil v případě *Hotel Alpenhof*.

Vedle problematiky příslušnosti soudu se jedná rovněž o otázky určení rozhodného práva. Základním východiskem nařízení Řím II je *lex loci damni infecti*, které je korigováno zejména únikovou doložkou spočívající v nejužším spojení. V americké úpravě naopak kritérium nejužšího spojení představuje základní východisko Druhého restatementu, čímž je soudům zaručena flexibilita při hledání vhodného právního řádu. Vedle obecného pravidla nařízení Řím II upravuje i zvláštní kolizní kritéria ve vztahu k některým specifickým institutům mimosmluvních závazkových vztahů, v kontextu internetových deliktů zejména oblasti nekalé soutěže a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž, ochrany práv duševního vlastnictví a předsmluvní odpovědnosti.

V rámci režimu ZMPS je v kontextu problematiky deliktů na internetu zásadní ust. § 101 ohledně narušení soukromí nebo osobnostních práv, včetně pomluvy, jehož základním východiskem je *lex loci delicti*. Vedle toho dává poškozenému možnost výběru z katalogu alternativní právních řádů.

SUMMARY

With the arrival of digital information, there opened up new possibilities to thinking that gave rise to a new phenomenon of hypertext – the basic functional principle of today's web. The World Wide Web represents one of the basic components of the modern internet, a worldwide network of interconnected computers and other smart devices. It is not a mere medium, but an amorphous electronic environment that is separated from its physical and geographic substance. The internet is a cyberspace. Its integration in everyday human life brought the arrival of internet lifestyle and associated social phenomena, such as internet dependence, cyberbullying or new communication strategies, including the creation of virtual identities. This is the result of the anonymous nature of the cyberspace and a decrease in social closeness.

As, rather than geographic or power schemes, the internet's architecture respects logical schemes, it is a supraterritorial and decentralised system without any central regulation authority. Although originally there dominated opinions stating that it is an independent cyberspace with its own rules of the game, the reality has shown that stronger is the concept of its fragmentation according to the reach of jurisdiction of the individual sovereign states. Although the internet is a global medium, in fact it is divided into regulated segments corresponding to the reach of the power of individual states. From the point of view of legal regulation there arises in particular the question of whether these specific relations should be regulated by some new rules of cyber law, or whether it will suffice to adapt the interpretation of existing rules to the new circumstances. In the area of private international law, there has prevailed the second possibility, which is confirmed also by the case law of the CJEU. That the internet is being controlled is attested also by cases of censorship, in particular in China or Russia. The censorship takes various forms, from blacklisting, obligatory registration of user data, to obligatory identification of user as a prerequisite or connecting to the network. In addition to states, on the internet there are also certain definition authorities having natural power to regulate certain segments of the internet. The power stems from their privileged position due to their ownership of infrastructure, tradition or credibility. Among the definition

authorities, the Google search engine has an especially privileged (monopolistic) position, which raises questions of a misuse of its dominant position.

Due to the supraterritorial and anonymous nature of the internet, there is a special category of virtual delicts occurring in the cyberspace. In these cases, problems arise especially with regard to the identification and localisation of the wrongdoer, in particular due to a system of dynamic, virtual and shared IP addresses, but also with regard to the localisation of the individual components of a delict (in particular the place of the causal act or the place of occurrence of damage). The concept of delictual liability is also influenced by the special hierarchy of relations that are created on the internet. The liability of certain providers of information services is limited in exchange for certain duties of cooperation with state authorities with the goal of effectively protecting rights on the internet.

The concept of relative state sovereignty leads to a number of problems, in particular to the creation of competing court jurisdiction and the collision of national laws. These problems, which result from the presence of an international element in a legal relationship, are governed by rules of private international law or, less frequently, by a direct method. The key rules for the purposes of this thesis are in particular Regulation Brussels I *bis*, Regulation Rome II and the Private International Law Act, which are based on the collision method. It uses specific criteria related to the legal relationship in question based on which there can be determined court jurisdiction or the governing law. As these criteria connect the particular legal matter with the jurisdiction of a sovereign state, they are based on the territorial and personal principles as well. However, due to this dependence, in relation to legal relations created on the internet there arise a number of problematic areas.

First, there is the interpretation of the special jurisdiction rule according to Article 7(2) of the Brussels I *bis* Regulation, based on which a person may also be sued in the courts for the place where the harmful event occurred or may occur (*lex loci delicti*). The CJEU has specified this concept in a number of its rulings. Key is the decision *C-68/93 Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*, whose conclusions were then

confirmed by the CJEU also in relation to the internet in *C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09)* and *Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*. It ruled that the place where the harmful effect occurred is the court for the place of the media publisher (or operator of the website), where the injured person may seek full damages, and also each Member State where the publication was distributed (e.g., in relation to websites, available) – in such an event the court may decide only on the damage that occurred in the territory of its state. This extensive interpretation should be limited by application of the concept of direction of activity, which is based on US case law and is present also in the jurisdictional protection of the consumer pursuant to Article 17 of the Brussels I bis Regulation. This concept was described by the CJEU in *Hotel Alpenhof*.

In addition to court jurisdiction, there are also questions of determination of the governing law. The basis of the Rome II Regulation is *lex loci damni infecti*, which is corrected in particular by an escape clause consisting in the closest connection. On the other hand, under US law, the criterion of the closest connection constitutes the basis of the Second Restatement, which provides judges flexibility in finding the suitable jurisdiction. In addition to the general rule, Rome II governs also special collision criteria in relation to certain specific institutes of non-contractual obligations, in the context of internet delicts in particular in the area of unfair competition and acts restricting free competition, protection of intellectual property rights and pre-contractual liability.

In the regime of the Private International Law Act, crucial for delicts on the internet is Section 101 on the violation of privacy and personal rights, including slander, whose basis is *lex loci delicti*. It also gives the injured party the possibility to choose from a catalogue of alternative jurisdictions.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Monografie

AUKSTAKALNIS, Steve a BLATNER, David. *Reálně o virtuální realitě: Umění a věda virtuální reality*. Brno : JOTA, 1994. ISBN 80-85617-41-2.

BERNERS-LEE, Tim and FISCHETTI, Mark. *Weaving the Web: The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by its Inventor*. San Francisco : Harper Collins, 1999. ISBN 978-0062515865.

BOCZEK, Boleslaw. *International Law: A Dictionary, vol. 1*. Oxford : Scarecrow Press, 2005. ISBN 978-0810850781.

BOGUSZAK, J., ČAPEK, J. a GERLOCH, A., *Teorie práva*. 2. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004, ISBN 80-7357-030-0.

BROWNLIE, Ian. *Principles of Public International Law*. 6th edn. New York : Oxford University Press, 1990. ISBN 978-0199260713.

DUFKOVÁ, J., URBAN, L. a DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978 – 80-7380-123-6.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava : Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

FAWCETT, James and CARRUTHERS, Janeen. *Private International Law*. New York : Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0199284252.

FELDMAN, Tony. *Introduction to digital media*. London : Routledge, 1996. ISBN 978-0415154239.

GIBSON, William. *Neuromancer*. London : Harper Voyager, 1995. ISBN 0-00-648041-1.

HAKKEN, David. *Cyborgs@Cyberspace? An Ethnographer Looks to the Future*. New York : Routledge, 1999. ISBN 978-0415915595.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo: zvláštní část (§ 2055 – 3014): komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.

JOHNSON, David and POST, David. *And how shall the Net be governed? A meditation on the relative virtues of decentralized, emergent law*. MA : MIT Press Cambridge, 1997. ISBN 0-262-61136-8.

JOINSON, Adam. Causes and Implications of Disinhibited Behavior on the Internet. In GACKENBACH, J., *Psychology and the Internet, intrapersonal, interpersonal*

and transpersonal implications. San Diego : Academic Press, 2007. ISBN 0-12-271950-6.

KEISLER, Sara, SIEGAL, Jane and MCGUIRE, T. W. Social Psychological Aspects of Computer Mediated Communication. In GREIF, Irene. *Computer-supported cooperative work*. San Francisco : Morgan Kaufmann Publishers, 1988. ISBN: 0-93461-57-5.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd. Praha : SPN-pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-272-5.

KNAPP, Viktor. *Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu*. Praha : Nakladatelství ČSAV, 1956. ISBN neuvedeno.

KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-55-6.

KOBÍKOVÁ, Zuzana. Hypertext. *Revue pro nová média*. Brno : Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2003, č. 5. ISSN 1211-9938.

KRAMER, Franklin, STARR, Stuart and WENTZ, Larry. *Cyberspace and National Security*. Virginia: Potomac Books, 2009. ISBN 978-1597979337.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno : Doplněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0.

KYSELOVSKÁ, Tereza, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza Rozhodnutí dle nařízení Brusel I bis)*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7770-6.

LESSIG, Lawrence. *The Future of Ideas – The Fate of the Commons in a Connected World*. New York : Vintage Books, 2002. ISBN 978-0375726446.

LÉVY, Pierre. *Kyberkultura*. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0109-5.

LUBY, Štefan. *Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, 1. sv. ISBN 80-210-0264-6

MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva. I. díl*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995. ISBN 80-85647-62-1.

MOODY, T. W., Ó CRÓINÍN, Dáibhí and MARTIN, F. X. *A New History of Ireland: Prehistoric and early Ireland*. Oxford : Oxford University Press, 2005. ISBN 978-0199226658.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 4. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.

NOVÁK, Daniel. *Zákon o ochraně osobních údajů a související předpisy (101/2000 Sb.): Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN: 978-80-7478-665-5.

Oxford University Press. *Compact Oxford English Dictionary of Current English: Revised third Edition*. Oxford : Oxford University Press. 2005. ISBN 978-0199532964.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-504-6.

PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a ZAVADILOVÁ, Marta. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1 vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-368-5.

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. I díl*. Praha : Linde, 1998. ISBN 978-80-7502-053-6.

POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha : Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-22-3.

PRUCHER, Jeff. *Brave New Words: The Oxford Dictionary of Science Fiction*. Oxford : Oxford University Press, 2006. ISBN 978-0195305678.

SHAW, Malcolm. *International Law*. 5th edn. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. ISBN 0-521-82473-7.

SHORT, John., WILLIAMS, Ederyn and CHRISTIE, Bruce. *The Social Psychology of Telecommunication*. Chichester : John Wiley, 1976. ISBN 9780471015819.

ŠLAPETOVÁ, Barbora, RITTSTEIN, Lukáš. *Proč je noc černá*. Praha : KANT, 2004. ISBN 80-86217-79-5.

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha : TRITON, 2003. Psychologická setkávání, sv. 6. ISBN 80-7254-360-1.

STERLING, Bruce. *The Hacker Crackdown: Law and Disorder on the Electronic Frontier*. New York : Bantam, 1993. ISBN 9780553563702.

ŠTURMA, Pavel a kol. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2009. ISBN 978-80-87146-19-4.

SVANTESSON, Dan. *Private International Law and the internet*. Alphen aan den rijn : Kluwer Law International, 2007. 978-9041159564.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek VI*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-630-3.

ŠVESTKA, Jiří., DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek II. Díl třetí: Závazkové právo.* 5. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7353-473-4.

ŠVESTKA, Jiří. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku.* 1. vyd. Praha : Academia, 1966. ISBN neuvedeno.

WALLACE, Patricia. *The psychology of the Internet.* Cambridge : Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-79709-8.

WEBER, Rolf. *Shaping Internet Governance: Regulatory challenges.* Heidelberg : Springer, 2009. ISBN 978-3-642-04620-9.

WEBER, Rolf, WEBER, Romana. *Internet of Things: Legal Perspectives.* Berlin : Springer, 2010. ISBN 978-3-642-11710-7.

WOOD, Allen. *Hegel: Elements of the Philosophy of Right.* Cambridge : Cambridge University Press, October 1991. ISBN 978-0521348881.

ZELINKA, Ivan. *Umělá inteligence – hrozba nebo naděje?* Praha : BEN – technická literatura, 2003. ISBN 80-7300-068.

Články v seriálových publikacích

ASHTON, Kevin. That 'Internet of Things' Thing. *RFID Journal* [on-line]. 22 June 2009 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <rfidjournal.com/articles/view?4986>.

BADENHAUSEN, Kurt. Apple, Google a spol. Tohle jsou nejhodnotnější značky světa. *Forbes* [online]. 25. května 2016 [cit. 18-08-2016]. Dostupné na Internetu: <forbes.cz/apple-google-a-spol-tohle-jsou-nejhodnotnejsi-znacky-sveta/>.

BARLOW, J. P. *A Declaration of the Independence of Cyberspace*. Davos, 1996. Dostupné také z: <eff.org/cyberspace-independence>.

BERÁNEK, Jan. Co má společného Google a virus? Šéf Axel Springeru varuje před monopolem. *LUPA.cz* [online]. 17. dubna 2014 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <lupa.cz/clanky/co-ma-spolecneho-google-a-virus-sef-axel-springeru-varuje-pred-monopolem/>. ISSN 1213-0702

BERNERS-LEE, Tim and CAILLIAU, Robert. *WorldWideWeb: Proposal for HyperText Project* [online]. 1990 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <w3.org/Proposal.html>.

BERNERS-LEE, Tim and HENDLER, James, LASSILA, Ora. The Semantic Web. *Scientific American Magazine*, May 2001, vol. 284, iss. 5. ISSN 0036-8733.

BOGDAN, Michael. Torts in Cyberspace - The Impact of the New Regulation "Rome II". *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2008, vol. 2, no. 1. ISSN 182-5951.

BUNKER, Adam. *App Store fake reviews: Here's how to encourage your favourite developers to cheat* [on-line]. February 2012 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <electricpig.co.uk/2012/02/07/app-store-fake-reviews-heres-how-they-encourage-your-favourite-developers-to-cheat/>

BUSH, Vannevar. As we may think. *The Atlantic Monthly*. July 1945. Dostupné také z: <[worrydream.com/refs/Bush%20-%20As%20We%20May%20Think%20\(Life%20Magazine%209-10-1945\).pdf](http://worrydream.com/refs/Bush%20-%20As%20We%20May%20Think%20(Life%20Magazine%209-10-1945).pdf)>

ČERNÝ, Michal. *Kyberterorismus v informační společnosti. Část I* [online]. 2012 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <<http://www.inflow.cz/kyberterorismus-v-informacni-spolecnosti-cast-i>>.

ČTK. Nový zákon v Rusku už zablokoval i humoristický server. *iDNES.cz* [online]. 12. listopadu 2012 [cit. 13-08-2016]. Dostupné na Internetu: <technet.idnes.cz/ruska-cerna-listina-webu-08w-/sw_internet.aspx?c=A121112_133758_sw_internet_vse.>>.

ČTK. Cenzura internetu? Sněmovna schválila regulaci hazardu, umožňuje blokovat weby. *deník.cz* [online]. 13. dubna 2016 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu: <denik.cz/ekonomika/snemovna-schvalila-novy-zakon-o-hazardnich-hrach-20160413.html>.

DEWEY, Caitlin. Meet Taym the creepy-realistic robot who talks like a teen. *The Washington Post* [online]. 23 March 2016 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2016/03/23/meet-tay-the-creepy-realistic-robot-who-talks-just-like-a-teen/>.

HOLIDAY, Ryan. Fake Traffic Means Real Paydays. BetaBeat. *Observer* [on-line]. January 2014 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <observer.com/2014/01/fake-traffic-means-real-paydays/>.

COHEN, R. a kol. Resilience of the Internet to random breakdowns. *Physical Review Letters* [online]. 2000, vol. 85 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: <<http://journals.aps.org/prl/abstract/10.1103/PhysRevLett.85.4626>> ISSN 1079-7114.

FISCHER, John P. Computers as Agents: A Proposed Approach to Revised U.C.C. Article 2. *Indiana Law Journal*. Indiana : Indiana University School of Law, Spring 1997, vol. 72, iss. 2. ISSN 0019-6665.

GEIST, Michael. Is There a There There: Toward Greater Certainty for Internet Jurisdiction. *Berkley Technology Law Journal* [online]. 2001, vol. 16, iss. 3 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <aix1.uottawa.ca/~geist/geistjurisdiction-us.pdf>.

GILLIES, Lorna. Addressing the "Cyberspace Fallacy": Targeting the Jurisdiction of an Electronic Consumer Contract. *International Journal of Law and Information Technology*, Oxford University Press, 2008, vol. 16, no. 3. ISSN 0967-0769.

GOBLE, Paul. FSB Increasingly Involved in Misuse of „Anti-Extremism“ Laws, SOWA says. *The Interpreter Magazine* [online]. 26 March 2015 [cit. 10-08-2016]. Dostupné na Internetu: <<http://www.interpretermag.com/fsb-increasingly-involved-in-misuse-of-anti-extremism-laws-sova-says/>>.

GOLDSMITH, Jack. Against Cyberanarchy. *Chicago Law Review* [online]. 1998, vol. 65, iss. 4. Dostupné na Internetu: <cyber.law.harvard.edu/property00/jurisdiction/cyberanarchyedit.html>.

HELLER, Jakub. Politici chtějí regulovat internet, v Praze proto bude demonstrace. *iDNES.cz* [online]. 18. února 2016 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu: <praha.idnes.cz/demonstrace-za-svobodu-internetu-dll-/praha-zpravy.aspx?c=A160218_2226497_praha-zpravy_nub>

IVANIŠKIN, Radek. Nejhodnotnější značkou světa je Google, porazil Microsoft. *iHned.cz* [on-line]. 23. dubna 2007 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu:

<byznys.ihned.cz/c1-20972190-nejhodnotnejsi-znackou-sveta-je-google-porazil-microsoft>.

JANŮ, Stanislav. *Internet v Číně? Závistí by zbledl i Velký bratr* [online]. 17. května 2016 [cit. 22-08-2016]. Dostupné na Internetu: <zive.cz/clanky/internet-v-cine-zavisti-by-zbledl-i-velky-bratr/sc-3-a-182451/default.aspx>.

JANŮ, Stanislav. *Ruský internet: cenzura, tvrdé tresty za blogování a veřejná Wi-fi jen s pasem*. [online] 30. června 2016 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: <zive.cz/clanky/rusky-internet-cenzura-tvrde-tresty-za-blogovani-a-verejna-wi-fi-jen-s-pasem/sc-3-a-182981/>.

JOHNSON, David and POST, David. Law and Borders: The Rise of Law in Cyberspace. *Stanford Law Review*, 1996, no. 48. ISSN 0038-9765.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 1995. ISBN 8071790311.

KING, Gary, PAN, Jennifer, ROBERTS, Margaret. Reverse-engineering censorship in China: Randomized experimentation and participant observation. *Science*, 22 August 2014, vol. 345, iss. 6199. ISSN 1095-9203.

LUCAS, Jr., G. R. Privacy, Anonymity, and Cyber Security. *Amsterdam Law Forum*. Amsterdam : VU University Amsterdam, 2013, no. 5:2. ISSN 1876-8156.

MADHUMITA, Madhumita. Microsoft's racist bot shows we must teach AI to play nice and police themselves. *The Daily Telegraph* [online]. 25 March 2016 [cit. 15-08-2016]. Dostupné na Internetu: <telegraph.co.uk/technology/2016/03/25/we-must-teach-ai-machines-to-play-nice-and-police-themselves/>.

MANN, F. A. The Doctrine of International Jurisdiction Revisited after Twenty Years. *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye*, 1984, vol. 186. ISBN 978-9024731770.

MANOLOPOULOS, Andreas. Raising 'Cyber-Borders': the Interaction between Law and Technology. *International Journal of Law & Information Technology*. University Oxford Press, March 2003, vol. 11, no. 1. ISSN 0967-0769.

MATHESON, Kimberley and ZANNA, Mark. The Impact of Computer-Mediated Communication on Self-Awareness. *Computer in Human Behavior*, 1988, vol. 4, iss. 3. ISSN 0747-5632.

MELZER, Filip. Corpus Delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 3. ISSN 1210-6348.

MILLARCH, Francesco. Net Ideologies. *Cybersoc Magazine* [online]. December 1998, iss. 4. [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu:

<is.muni.cz/el/1423/podzim2010/ZUR142/um/17710276/Millarch_-_Net_Ideologies.pdf>.

MORNINGSTAR, Chip. FARMER, F. Randall. The Lessons of Lucasfilm's Habitat. *The New Media Reader*. Ed. WardripFruin and Nick Montfort : The MIT Press, 2003. ISBN 978-0262232272.

O'NEIL, Luke. Of Course Internet Trolls Instantly Made Microsoft's Twitter Robot Racist and Sexist. *Esquire* [online]. 25 March 2016 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <esquire.com/news-politics/news/a43310/microsoft-tay-4chan/>.

ØREN, J. International Jurisdiction Over Consumer Contracts in e-Europe. *International & Comparative Law Quarterly*, 2003, vol. 52, no. 3. ISSN 0020-5893.

PELIKÁNOVÁ, Irena. Odpovědnost za škodu: trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 3. ISSN 1210-6348.

PERRITT, Henry. Jurisdiction and the internet: Basic Anglo/American Perspectives. *Internet Law and Policy Forum* [online]. July 1999 [cit. 16-08-2016]. Dostupné na Internetu: <kentlaw.edu/perritt/montreal.rev.htm>.

POLČÁK, Radim a Bohumír ŠTĚDRŮ. K některým právním otázkám e-kontraktace. *Právní rozhledy : časopis pro všechna právní odvětví*, Praha : C.H. Beck, 2004, roč. 12, č. 18. ISSN 1210-6410.

POST, David. Anarchy, State and the Internet: An Essay on Law-Making in Cyberspace. *Journal of Online Law* [online]. 1995, art. 3 [cit. 14-08-2016]. Dostupné na Internetu: <temple.edu/lawschool/dpost/Anarchy.html>.

POST, David. Governing Cyberspace. *Wayne Law Review*, Detroit : Wayne State University, 1996, vol. 1. ISSN 0043-162.

RAZAVI, Mahasti and SAMMAN, Thaima. Yahoo! And limitations of the global village. *Communications Law*, 2001, no. 1. ISSN 1746-7616.

REDISH, Martin. Of New Wine and Old Bottles: Personal Jurisdiction, the Internet, and the Constitutional Evolution. *Jurimetrics*, 1998, vol 38. ISSN 0897-1277).

ROBINS, Kevin. Kyberprostor a svět, ve kterém žijeme. *Revue pro nová média*. Brno : Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2003, č. 5. ISSN 1211-9938.

ROCHLIN, Richard. Cyberspace, International Shoe and the changing context for personal jurisdiction. *Connecticut Law Review*, Winter 2000, no. 2. ISSN 00106151.

SACHDEVA, Amit. International Jurisdiction in Cyberspace: a Comparative Perspective. *Computer and Telecommunication Review* [online]. 2007, no. 13 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu:

<vaishlaw.com/article/Cyberspace%20Jurisdiction-Amit%20Sachdeva.pdf>. ISSN 1357-3128.

SCHULTZ, Thomas. Carving-up the Internet: Jurisdiction, Legal Orders, and the Private/public International Law Interface. *European Journal of International Law* [online]. 2008, vol. 4, no. 4 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf>.

SHANNON, Victoria. A More Revolutionary Web. *International Herald Tribune* [online]. May 2006 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <nytimes.com/2006/05/23/technology/23iht-web.html?_r=0>.

SLÍŽEK, David. Google vs. Zbytek světa: kde leží hranice mezi vyhledávačem a monopolem? *LUPA.cz* [online]. 15. dubna 2014 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <lupa.cz/clanky/google-vs-zbytek-sveta-kde-lezi-hranice-mezivyhledavacem-a-monopolem/>.

SYMEONIDES, Symeon. Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity. *American Journal of Comparative Law*, 2008, vol. 56. ISSN 0002-919X.

TURING, Alan. Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, 1950, vol. 59.

WALKER, R. K. The right to be forgotten. *Hastings Law Journal*, no. 64. ISSN 0017-8322.

WILLINGER, W. a kol. Scaling phenomena in the Internet: Critically examining criticality. *Proceedings of the National Academy of Sciences* [online]. 19-02-2002, vol. 99 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: <pnas.org/content/99/suppl_1/2573.full.pdf>. ISSN 1091-6490.

WILLINGHAM, Tom. The Future of the Internet of Things. *Daily infographic* [online]. 26 March 2014 [cit. 21-08-2016]. Dostupné na Internetu: <Dailyinfographic.com/the-future-of-the-internet-of-things-infographic>.

ZANOBETTI, Alessandra. Contract Law in International Electronic Commerce. *International Business Law Journal*, 2000, no. 5. ISSN 0295-5830.

ZEKOS, Georgios. State Cyberspace Jurisdiction and Personal Cyberspace Jurisdiction. *International Journal of Law & International Technology* [online]. December 2005, vol. 15, no. 1 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ijlit.oxfordjournals.org/content/15/1/1.extract#>.

ZITTRAIN, Jonathan. Be careful What You Ask for: Reconciling a Global Internet and Local Law. *The Berkman Center for Internet & Society* [online]. May 2003, no. 2003-03 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <cyber.law.harvard.edu/wg_home/uploads/204/2003-03.pdf >.

Kvalifikační akademické práce

CHVOSTA, Ondřej. *Určování rozhodného práva při absenci volby ve vybraných závazkových vztazích v České republice a USA* [online]. Rigorózní práce. Univerzita Karlov a v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, DSc. 2013 [cit. 30-08-2016]. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/120317/>.

KOUDELKOVÁ, Jana. *Netholismus v teorii a praxi* [online]. Brno, 2013 [cit. 2016-08-25]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Martina Martínková. Dostupné na Internetu: <is.muni.cz/th/283896/pedf_m/>.

KUČERA, Zdeněk. *Přeshraniční aspekty soukromoprávních deliktů v kyberprostoru* [online]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Monika Pauknerová. 2014 [cit. 2016-08-25]. Dostupné na Internetu: <is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/83324/>.

LIŠKOVÁ, Radka. *Internetový životní styl. Co nám internet dal a co vzal?* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2016-08-25]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Mgr. Eva Suchanová, Ph.D. Dostupné na Internetu: <theses.cz/id/t0ysuw/>.

Výroční a tiskové zprávy

Tisková zpráva Evropské komise IP/13/371 ze dne 25. dubna 2013.

Tisková zpráva Komise IP/16/2532 ze dne 14. července 2016.

Tisková zpráva Soudního dvora Evropské unie č. 54/14 ze dne 8. dubna 2014.

Google Inc. *Annual Report* [online]. 2015 [cit. 19-08-2016]. Dostupné na Internetu: <annualreports.com/Company/google-inc>.

Elektronické články, studie, atd.

BALKE, Tina, EYMANN, Torsten. The Conclusion of Contracts by Software Agents in the Eyes of the Law. In PADGHAM, Parkers, MÜLLER, Parsons (eds) *Proceedings of 7th International Conference on Autonomous Agents and Multiagent Systems (AAMAS 2008)*. Estoril, 2008, vol. 2.

Desktop Search Engine Market Share [online]. July 2016 [10-08-2016]. Dostupné na Internetu: netmarketshare.com/search-engine-market-share.aspx?qprid=4&qpcustomid=0.

Connection Meter. *Na internetu není nikdo anonymní* [online]. 24. dubna 2014 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu: conmet.cz/clanek.html?newsid=MjAxMTA3MDYxODIwNDA.

CORBIN, Kenneth. *Disruption for Sellers Who Use Amazon Repricing Tools* [online]. July 2012 [cit. 22-08-2016]. Dostupné na Internetu: ecommercebytes.com/cab/abn/y12/m07/i26/s03.

ERMERT, Monika. *European Court of Justice Rules Out Mandatory Filtering Systems At Intermediaries* [online]. 25 November 2011 [cit. 09-08-2016]. Dostupné na Internetu: ip-watch.org/2011/11/25/european-court-of-justice-rules-out-mandatory-filtering-systems-at-intermediaries.

Freedom House. *Freedom on the Net 2015* [online]. 2016 [cit. 24-08-2016]. Dostupné na Internetu: <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2015>.

Globalvoices.com. *Passport now required to use public wi-fi in Russia* [online]. 8 August 2014 [cit. 23-08-2016]. Dostupné na Internetu: azh.kz/en/news/view/4497.

GROMOV, Gregory. *Roads and crossroads of Internet History* [online]. NetValley. 1995 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: netvalley.com/cgi-bin/intval/net_history.pl?chapter=1.

KISSANE, Dylan. *Seznam Takes on Google in the Czech Republic* [online]. 8 May 2015 [cit. 20-08-2016]. Dostupné na Internetu: doz.com/search-engine/seznam-search-engine.

LAUSCHMANN, Jindřich. *Cenzura internetu stojí na komerčních nástrojích od soukromých firem* [online]. 13. září 2013 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: tyinternety.cz/socialni-site/cenzura-internetu-v-cine-stoji-na-komerčních-nástrojích-od-soukromých-firem.

PETER, Ian. *So, who really did invent the Internet?* [online]. The Internet History Project. 2004 [cit. 2016-08-24]. Dostupné na Internetu: nethistory.info/History%20of%20the%20Internet/origins.html.

PETER, Lee. Learning from Tay's introduction. *Official Microsoft Blog* [online]. 29 June 2016 [cit. 13-08-2016]. Dostupné na Internetu: <blogs.microsoft.com/blog/2016/03/25/learning-tays-introduction/#sm.00000wzr4gw1reb6xc72ki6rgeoyc>.

RICCIO, G. M. *Study on the liability of internet intermediaries. Country report – Czech Republic (executive summary) Markt/2006/09/E* [online]. European Commission. November 2007 [cit. 10-08-2016]. Dostupné na Internetu: <ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/directive/index_en.htm>.

SCHAAL, Dennis. *Full FTC Report Reveals More of Google's Dirty Tricks Against TripAdvisor and Others* [online]. 25 March 2015 [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <skift.com/full-ftc-report-reveals-more-of-googles-dirty-tricks-against-tripadvisor-and-others>.

THOUMYRE, Lionel. *The legal implications of the Yahoo! Inc nazi memorabilia dispute: an interview with Professor Joel R. Reidberg* [online]. Juriscom.net. 2001 [cit. 30-08-2016]. Dostupné na Internetu: <juriscom.net/en/uni/doc/yahoo/reidenberg.htm>.

Zpráva Bureau of Competition při Federal Trade Commission o činnosti Google Inc ze dne 8. srpna 2012, s. 116 [online] [cit. 12-08-2016]. Dostupné na Internetu: <wsj.com/google-ftc-report>.

Judikatura

Rozhodnutí Bundesverfassungsgericht ze dne 22. března 1983.

Rozhodnutí Federálního soudu Spojených států, Pennsylvania Western District ze dne 11. června 1996, potvrzen Nejvyšším soudem Spojených států dne 26. června 1997.

Rozhodnutí Inner House Court of Session ze dne 18. října 2006 ve věci *Tehrani v Secretary of state for the Home Departments*.

Rozhodnutí ve věci *Tehrani v. Secretary of state for the Home Departments* [2006], UKHL 47 at [66] (per Lord Scott, [2007] 1 AC 521).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. listopadu 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 444/2002.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 2004, sp. zn. 25 Cdo 972/2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. března 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. listopadu 1976. *Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA*. Věc C-21/76.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. září 1988. *Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchermeyer, Hengst & Co. And others*. Věc C-189/87.

Rozhodnutí soudního dvora Evropské unie ze dne 11. ledna 1990. *Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank and others*. Věc C-220/88.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. března 1992. *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v. Dresdner Bank AG*. Věc C-261/90.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. září 1995. *Antonio Marinari v Lloyds Bank plc and Zubaidi Trading Company*. Věc C-354/93.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. března 1995. *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL and Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA*. Věc C-68/93.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. října 1998. *Réunion européenne SA and others v. Spliethoff's Bevrachtungskantoor BV*. Věc C-189/08.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 17. září 2002. *Fonderie Officine Meccaniche Taconi SpA v. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS)*. Věc C-334/00.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 1. října 2002. *Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel*. Věc C-167/00.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 10. června 2004. *Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier, Christian Möller, Wirich Hofiuc, Zeki Karan*. Věc C-168/02.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. února 2004. *Danmarks Rederiforening, on behalf of DFDS Torline A/S v. LO Landorganisationen i Sverige, on behalf of SEKO Sjöfolk Facket för Service och Kommunikation*. Věc C-18/02.

Rozhodnutí Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. května 2009 (žádost o Rozhodnutí o předběžné otázce Oberlandesgericht Wien - Rakousko) - *Renate Ilsinger v. Martin Dreschers*, jednající jako správce konkurzní podstaty společnosti Schlank & Schick GmbH.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. července 2009. *Zuid Chemie BV v. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*. Věc C-189/08.

Rozhodnutí Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. května 2009 (žádost o Rozhodnutí o předběžné otázce Oberlandesgericht Wien - Rakousko) - *Renate Ilsinger v. Martin Dreschers*, jednající jako správce konkurzní podstaty společnosti Schlank & Schick GmbH.

Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 23. dubna 2009. *Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v. Gisela Weller-Lindhorst*. Věc C-533/07.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. března 2010 ve spojené věci C-236/08, *Google France SARL, Google Inc v. Louis Vuitton Malletier SA*, C-237/08, *Google France SARL v. Viaticum SA, Luteciel SARL*, a C-238/08, *Google France SARL v. Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL, Pierre-Alexis Thonet, Bruno Raboin, Tiger SARL*.

Rozhodnutí Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech *Peter Pammer v Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG*, věc C-585/08, a *Hotel Alpenhof GesmbH v Oliver Heller*. Věc C-144/09.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 24. listopadu 2011, *Scartlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*. Věc C-70/10.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. května 2011. *Berliner Verkehrsbetriebe (BVG), Anstalt des öffentlichen rechts v. JPMorgan Chase Bank NA, Frankfurt Branch*. Věc C-144/10.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 25. října 2011. *eDate Advertising GmbH v. X (C-509/09) and Oliver Martinez and Robert Martinez v MGN Limited (C-161/10)*. Spojené věci C-509/09 a C-161/10.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. dubna 2012. *Wintersteiger AG v. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH*. Věc C-523/10.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 25. října 2012. *Folien Fischer AG and Fofitec AG v. Ritrama SpA*. Věc C-133/11.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. května 2013. C-228/11 *Melzer v MF Global UK Ltd*. Věc C-228/11.

Rozhodnutí Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 18. července 2013. *ÖFAB Östergötlands Fastigheter AB v. Frank Koot and Evergreen Investments BV*. Věc C-147/12.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. října 2013. *Peter Pinckney v. KDG Mediatech AG*. Věc C-170/12.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. ledna 2014. *Andreas Kainz vs. Pantherwerke AG*. Věc C-45/13.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. dubna 2014 ve spojených věcech *Digital Rights Ireland Ltd (C-293/12) v. Minister for Communications, Marine Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Commissioner of the Garda Síochána, Irsku, The Attorney General, za přítomnosti Irish Human Rights Commission a Kärntner Landesregierung (C-594/12) Michael Seitlinger, Christof Tschohl a další*.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. dubna 2014. *Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering*. Věc C-387/12.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropského unie ze dne 13. května 2014, *Google Spain SL, Google Inc v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) a Marion Costeja González*. Věc C-131/12

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. listopadu 2014 ve věci *Google Spain And Inc V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) And Mario Costeja González*. Věc C-131/12.

Rozhodnutí Supreme Court of the United States ve věci *Pennoyer v. Neff*, 95 U.S. 714 (1877).

Rozhodnutí Supreme Court of the United States ve věci *International Shoe v. Washington*, 326 U.S. 310 (1945).

Rozhodnutí Tribunal de grande instance ve věci *Ligue contre le racisme et l'antisémitisme et Union des étudiants juifs de France c. Yahoo! Inc. et Société Yahoo! France (LICRA v. Yahoo!)*, 169 F. Supp. 2D 1181 (2001).

Rozhodnutí United States Court of Appeals, Fourth Circuit ve věci *ALS Scan v. Digital Service Consultants Inc.*, 293 F.3d 707 (2002).

Rozhodnutí United States Court of Appeals, Fourth Circuit ve věci *Young v. New Haven Advocate et al.* US No 02-1394 (2003).

Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Second Circuit ve věci *Bensusan Restaurant Corp. v. King*, 937 F. Supp. 295 (1996).

Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Sixth Circuit ve věci *CompuServe, Inc v Patterson*, 89 F. 3D 1257 (1996).

Rozhodnutí United States Court of Appeals for the Ninth Circuit ve věci *Cybersell, Inc v. Cybersell, Inc*, 130 F. 3D 414 (1997).

Rozhodnutí United States District Court for the District Of Connecticut ve věci *Inset Systems, Inc. v. Instructions Set, Inc.* 937 F.Supp. 161 (1996).

Rozhodnutí United States District Court for the District of Oregon ve věci *Millennium Enterprises, Inc. v. Millennium Music*, LP WL 27060 (1999).

Rozhodnutí United States District Court for the District of Virginia ve věci *Allen v. James*, 381 F. Supp. 2d 495 (2005)

Rozhodnutí United States District Court for the Eastern District of Michigan ve věci *Winfield Collection v McCauley*, 105 F.Supp. 2Nd 746 (2000).

Rozhodnutí United States District Court for the Middle District of Pennsylvania ve věci *Desktop Technologies v. Colorworks Reproduction & Design, Inc.*, WL 98572 (1999).

Rozhodnutí United States District Court for the Northern District of Illinois ve věci *Euromarket Designs Inc v. Crate & Barrel Ltd* , 96 F.Supp. 2D 824 (2000).

Rozhodnutí United States District Court for the Northern District of Texas ve věci *People Solutions, Inc. v. People Solutions, Inc.*, 200 WL 1030619 (2000).

Rozhodnutí United States District Court for the Western District of Pennsylvania ve věci *Zippo Manufacturing Co v. Zippo Dot Com, Inc.*, 952 F. (1996).

Rozhodnutí United States District Court for the Western District of Arkansas ve věci *Smith v. Hobby Lobby Stores, Inc.*, 968 F. Supp. 1356 (1997).

Rozhodnutí United States Supreme Court ve věci *World-Wide Volkswagen Corp v. Woodson*, 444 U.S. 286 (1980).

Rozhodnutí United States Supreme Court ve věci *Calder v. Jones*, 456 US 783 (1984).

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 2. března 2011, sp. zn. 3 Cmo 197/2010.

Právní předpisy

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), které vstoupilo v platnost publikací v Úředním věstníku L 199/40 dne 31. července 2007.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních Rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 20. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních Rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Občanský zákoník Spolkové republiky Německo ve znění ze dne 2. ledna 2002.

Sdělení Komise 2013/C 120/09 ve věci AT.39740 – Google ze dne 26. dubna 2013 uveřejněné v Úředním věstníku Evropské unie, C-120/22.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/1535 ze dne 9. září 2015 o postupu při poskytování informací v oblasti technických předpisů a předpisů pro služby informační společnosti.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001, o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/24/ES ze dne 15. března 2006 o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/34/ES ze dne 22. června 1998 o postupu při poskytování informací v oblasti norem a technických předpisů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/48/ES ze dne 20. července 1998, kterou se mění směrnice 98/34/ES o postupu při poskytování informací v oblasti norem a technických předpisů.

Směrnice Rady (ES) č. 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Smlouva o fungování Evropské unie, ve znění Lisabonské smlouvy ze dne 3. listopadu 2009, C 83/47.

Společné prohlášení Rady a Komise týkající se čl. 15 a 73 Nařízení, v zápisu jednání Rady ze dne 22. 12. 2000. Dostupné na Internetu: <europe.eu.int/comm/justice_home/unit/civil_en.htm>.

Stanovisko generálního advokáta Macieje Szpunara ze dne 16. března 2016 ve věci C-484/14 *Tobias Mc Fadden v. Sony Music Entertainment Germany GmbH*.

Trestní zákoník Francouzské republiky ze dne 1. března 1994.

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980

Úmluva o příslušnosti soudů a výkonu soudních Rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních ze dne 27. září 1968.

Zákon č. 1101 vlády Ruské federace ze dne 26. října 2012.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění k 31. prosinci 2013.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 101/2000 Sb., na ochranu osobních údajů.

Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti.

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění k 1. lednu 2017.

Lukáš Vondřich

Mezinárodně-právní aspekty deliktní odpovědnosti na internetu

Klíčová slova: delikt, mezinárodní právo soukromé, odpovědnost, internet

Lukas Vondrich

International law aspects of tort liability on the internet

Key words: tort, international private law, liability, internet